

Henrik Ibsen

BRANDAS

DRAMATIŠKA POEMA

Vertė
Kazys Boruta

ASMENYS

BRANDAS

JO MOTINA

EINARIS, dailininkas

AGNES

FOGTAS

DAKTARAS

PROBSTAS

KIUSTERIS

MOKYTOJAS

GERDA

ŪKININKAS

JO SŪNUS, pusbernis

ANTRAS ŪKININKAS

MOTERIS

ANTRA MOTERIS

RAŠTININKAS

KUNIGAI

VALSČIAUS LIAUDININKAI

LIAUDIS: vyrai, moterys, vaikai

ŠMĖKLA, gundytojas tyruose

NEMATOMAS CHORAS

BALSAS

Veiksmas vyksta mūsų laikais (*XIX šimtmečio antroje pusėje*) Norvegijos vakaruose, fjordų apylinkėse.

PIRMAS VEIKSMAS

Norvegijos kalnų plokštumos – fjeldo vaizdas. Tirštas rūkas. Dargana. Sambrėška.

BRANDAS, juodais drabužiais apsivilkęs, su lazda ir kuprine, kopia į kalnus vakarų link. Paskui jį, kiek atsilikę, eina ŪKININKAS ir jo SŪNUS pusbernis.

ŪKININKAS (*šaukia Brandui*):

Palauk, praeivi!.. Kur tu?..

BRANDAS:

Čia.

ŪKININKAS:

Paklysi!

Toks tirštas rūkas. Nieko nematyti.

SŪNUS:

Susprogęs ledas.

ŪKININKAS:

Stok! Čia sprogęs

ledas

BRANDAS:

Per rūką pėdsakus visus praradom.

ŪKININKAS:

Apsaugok, Viešpatie! Ant gletčerio

patekom. Ledas čia trapus. Atgal.

BRANDAS (*įsiklausydamas*):

Krioklys lyg kažkur kriokia...

ŪKININKAS:

Po ledu

upokšnis čia prasiveržia bedugnėn,

kurion įkritęs, sveikas dingęs būsi.

BRANDAS:

Bet aš vis tiek turiu toliau keliauti.

ŪKININKAS:

O jei žmogus toliau keliaut per menkas?

Štai ledas, kaip matai, visai suižęs.

Sustok, žmogau! Ar tau gyvenimas

jau nebemielas?

BRANDAS:

Pildau valią To,

kuris mane pasiuntęs.

ŪKININKAS:

Kas jis?

BRANDAS:

Dievas.

ŪKININKAS:

O kas tu pats?

BRANDAS:

Aš – kunigas.

ŪKININKAS:

Tegu ir taip.

Nors būtum pralotas ar vyskupas,
vistiek pražūtum, jeigu pasiryžtum
toliau keliaut sužusiu ledu.

(Atsargiai prisiartindamas).

Klausyk, nors tu ir mokyčiausias būtum,
bet neįveiksi, ko žmogus negali.
Nebūk tad atkaklus ir užsispyręs.
Sugrįžkime. Gyvenimas tik vienas.
Prarasim – viskas prarasta. Lig kaimo
mylia gal bus. Migla, kirviu nors kirsk.

BRANDAS:

Tai juo geriau. Iš kelio neiškreips
klajojančios ugnelės.

ŪKININKAS:

Čia, aplinkui,
pusiau užsąlę ežerai, jų pereit
negalima.

BRANDAS:

Aš pereisiu per juos.

ŪKININKAS:

Neg sausas pereisi per vandenį?

Perdaug nesikėsink – neištesėsi.

BRANDAS:

O Jis per jūras tąsyk perėjo

Tas pereis ir dabar, kas tiki.

ŪKININKAS:

Kažin?

Tada stebuklai buvo, o dabar –

tik pamėgink, bematant nugarmėsi.

BRANDAS (*eina tolyn*):

Lik sveikas.

ŪKININKAS:

Mirt eini.

BRANDAS:

Jei Dievas leis,

tai aš esu ir mirti pasirengęs.

ŪKININKAS (*tyliai*):

Iš proto išsikraustė.

SŪNUS (*beveik verkdamas*):

Tėve, grįžkim!

Matai, kad niaukiasi aplink audra.

BRANDAS (*sustodamas*):

Klausyk! Tu, rodos, man sakei, kad šiandien

duktė atsiuntus tau neramią žinią,

jog sunkiai serganti ir laukianti

mirties, bet mirt jina ramiai negali,

tavęs dar kartą nepamačius?

ŪKININKAS:

Taip.

BRANDAS:

Ir šiandien prašė aplankyt?

ŪKININKAS:

Taip. Taip.

BRANDAS:

Ir ne vėliau?

ŪKININKAS:

Ne, ne.

BRANDAS:

Tai pasiskubink

dar kartą savo dukrą pamatyti.

ŪKININKAS:

Bet jei negalima? Geriau sugrįžkim.

BRANDAS (*atidžiai į jį žiūrėdamas*):

O kad jina ramiai numirt galėtų,

ar šimtą talerų tu duotum?

ŪKININKAS:

Duočiau.

BRANDAS:

O du šimtu?

ŪKININKAS:

Ir visą savo turtą,

kad tik aš ją galėčiau pamatyti

ir jos akis ramybėje užmerkti.

BRANDAS:

O gyvastį?

ŪKININKAS:

Vajėzau mano!

BRANDAS:

Kaip?

ŪKININKAS:

Aš moterį turiu, vaikus, šeimyną.

Man juos aprūpinti reikia. Negaliu.

BRANDAS:

Ir Tas, kurį dabar tu paminėjai,
turėjo motiną.

ŪKININKAS:

Seniai tai buvo
Tada ant žemės dėjosi stebuklai,
dabar gi negirdėt...

BRANDAS:

Tai grįžk namo.
Keliai mūs skiriamas. Dievo nepažįsti
ir Jis tavęs nežino.

ŪKININKAS:

Ir rūstumas!

SŪNUS (*traukdamas tėvą*):

Eime namo.

ŪKININKAS:

Palauk. Ir jis drauge
su mumis turi grįžti.

BRANDAS:

Kas? Ar aš?

ŪKININKAS:

Neduok jau Dieve, jeigu tu pražūtum,
ar kas baisaus su tavim atsitiktų,

o mes drauge išejom, – kaimas žino,
pasklis gandai, dar ims, mane apkaltins,
tampys po teismą, ir lavonas tavo
jei kur bedugnėje bus atrastas,
tada mane grandiniuos nukankins.

BRANDAS:

Tada, žmogau, dėl Dievo nukentėsi.

ŪKININKAS:

Kas darbo man su svetimom kančiom,
kad tik savas pakelt galėčiau. Grįžkim.

BRANDAS:

Tai lik sau sveikas.

(Tolumoje pasigirsta dundesys.)

SŪNUS:

Gletčeris nugriuvo.

BRANDAS *(ūkininkui, nustvėrusiam jį už apikaklės):*

Paleisk!

ŪKININKAS:

Ne, ne.

BRANDAS:

Sakau, paleisk!

SŪNUS:

Greičiau!

ŪKININKAS (*kovodamas su Brandu*):

Na, rauk velniai!

BRANDAS (*ištrūkdamas ir parblokšdamas ūkininką*):

Tuojau tave paraus!

(*Nueina*).

ŪKININKAS (*sėdėdamas ant sniego ir trindamas petį*):

Ai – ai. Stiprus ir atkaklus kaip jautis.

Ir toks dar Dievą mini, po velniais...

(*Atsikelia ir šaukia.*)

Klausyk!

SŪNUS:

Jis jau ant kalno.

ŪKININKAS:

Rodos, matos

dar ten pro rūką...

(*Šaukia.*)

Gal atsimeni,

kur mes čionai išklydome iš kelio?

BRANDAS (*pro rūką*):

Tau kryžkelėje kryžiaus nebereikia,

jei šunkeliais eini.

ŪKININKAS:

Kad duotų Dievas,
tai mes lig vakaro namie jau būtum.

(Apsisuka ir su sūnum nueina į rytus).

BRANDAS *(pasirodo aukščiau kalnuose. Atsigręžęs į tą pusę,
kur nuėjo ūkininkas su sūnum, įsiklauso):*

Namo sau, vargšai, traukia... Šiaudadūšiai.

Jei širdyje bent kiek turėtų valios,

tiktai jėgų pritruktų, – aš padėčiau.

Pats eidamas nors ir sunkiausią kelią,

kas žingsnis klupdamas, bet su džiaugsmu

aš jus išneščiau iš tamsos į šviesą.

Bet tokiems ir pagelbėti neverta,

kurie net nebenori, jei negali.

(Eina toliau.)

Gyvenimas... Koks jis brangus visiems.

Tą savo menką gyvastį kiekvienas

taip saugo, lyg išgelbėjimą neštų

visam pasauliui, – rankose turėtų

visos žmonijos ateitį ir laimę...

Jei šiaip ką nors – kiekvienas paaukos,

bet savo gyvastį – tai niekados...

(Šypsosi, lyg kažką prisiminęs).

Kai aš buvau dar vaikas, du dalykai
staiga sukeldavo smagaus man juoko,
už ką senutė auklė smarkiai baudė: –
įsivaizduosiu, būdavo, pelėdą,
kuri patamsių bijo, arba žuvį,
kuri baisiausiai nekenčia vandens,
ir imsiu juoktis. Kas gi čia juokingo? –
Kvatodavau, kol ašaros ištrykšta! –
Tai juokino neaiškus nujautimas
nesandermės tarp daikto reiškinio
ir jojo paskirties. Tarp pareigos
ir jai atlikt nepajėgumo aiškaus.
Taip lygiai šičia žmonės, kaip žuvis
ar ta pelėda: jų paskirtis
gyvent tamsoj ir skurdo gilumoj,
o juos kaip tik likimas toks baugina.
Į krantą veržias, blaškosi patamsėj,
šviesos ir oro išsiilgę šaukia...

(Lyg nustebintas sustoja ir įsiklauso.)

Daina?... Lyg kažkas juokias. Taip, dainuoja.

Kalnai net skamba nuo dainų ir juoko.

Štai, saulė patekėjo, sklaidos rūkas

ir vėl matyt plačiai toli aplinkui.

Tenai ant skardžio saulės spinduliuos

būrys jaunimo krykščia ir juokauja.

Štai atsisveikina. Rankas paspaudžia.

Bučiuojasi. Būrys atgal sugrįžta,

o du į vakarus toliau keliauja.

Linksmi mosuodami skarelėm, rankom,

sudie pasiunčia paskutinį kartą.

*(Saulė vis ryškiau prasiveržia pro rūką. Brandas
ilgai stovi, žiūrėdamas į ateinančius du keleivius).*

Aplink juos trykšta saulė ir šviesa,

ir rūkas, rodos, skirias į šalis,

ir kilimu veja po kojų tiesias,

ir pats dangus šypsodamas sutinka.

Tur būt, sesuo su broliu. Bėga šuoliais,

tarytum suktų šokio sukuryj.

Tokia lengva, vos siekia kojom žemę,

o jis taip pat guvus, vikrus. Štai ji

į šalį... Paskui ją jisai... Pagavo.

Ne, vėl ištrūko... Bėga tekina...

Ir skamba bendras juokas kaip daina.

EINARIS ir AGNES, apsivilkę lengvais kelionės drabužiais, smagūs ir įkaitę, siausdami išbėga į aikštę. Rūkas išsisklaido. Kalnuose saulėtas rytas.

EINARIS:

Agnes, tu mano plaštakė graži,
nejaugi tavęs nesugausiu.
Perdaug mano širdį, vilioke, žavi,
iš meilės tau tinklą nuausiu.

AGNES (*prieš jį šokdama ir nepagaunama*):

Jei aš plaštakė graži ir skaisti,
tai skrisiu, nulėksiu į pievas.
Man tavo nelaisvė, berneli, baisi,
o gėlės malonios ir mielos.

EINARIS:

Agnes, tu mano plaštakė graži,
į tinklą šilkinį pakliūsi.
Nors tu ir su vėjais varžytis gali,
bet mano, brangiausioji, būsi.

AGNES:

Jei aš plaštakė – nuskristi galiu
į tolį kalnų begalinių.
O jeigu sugautum, berneli, vyliu,
tai nepalaužk man sparnelių auksinių.

EINARIS:

Nereiks, plaštakėle, tinkle tau blaškytis,

aš saugiai tave uždarysiu širdyje.

Galėsi ten visą gyvenimą krykšti,

plaštake tu mano, mergele lelija.

(Nepastebėdami artinasi prie staigaus

pakriaušio krašto.)

BRANDAS:

Sustokite!.. Jūs ant bedugnės krašto!

EINARIS:

Iš kur čia šaukia?

AGNES *(rodo į viršų):*

Štai, tenai pažvelk.

BRANDAS:

Ei, gelbėkitės!.. Esat ant sniegyno,

kuris nusviręs stačiai į bedugnę.

EINARIS *(apkabindamas Agnes ir juokdamasis):*

Dėl mudviejų nėra ko jums bijoti.

AGNES:

Mūs laukia džiaugsmas ir linksmybė.

EINARIS:

Mūs laimės kelias saulės spinduliuos

į amžinybę eina.

BRANDAS:

Bet pirma

abu jūs nugarmėsite bedugnėn.

AGNES (*mosuodama vualiu*):

O ne! Greičiau pakilsime į dangų.

EINARIS:

Dar mūsų laukia laimės amžinybė,

jungtuvių džiaugsmo skaidrios naktys,

gyvenimas kaip taurė meilės pilnas.

BRANDAS:

Na, o paskui?

EINARIS:

Paskui atgal į dangų.

BRANDAS:

Vadinas, esat iš dangaus?

EINARIS:

Tai kaip gi.

EINARIS:

Mes einame iš slėnio, kur žaliuoja,

antai, rytuos.

BRANDAS:

Man rodos, jus mačiau
kalnų viršukelėje?

EINARIS:

Taip, tai mudu
ten atsisveikinome su draugais
ir mūs draugystę pabučiavimais,
linkėjimais ir rankų paspaudimais
sustiprinom. – Bet eikite čionai!
Papasakosiu jums, kaip visa puikiai
surėdė Dievas ir kaip mes laimingi.
Bet lipkite žemyn! Ko stovite,
kaip ledo stulpas? Tokio sustingimo
joks tikras dailininkas nepakęstų,
o aš gi juo esu. Džiaugiuos širdingai,
kad tokią dovaną man Dievas davė,
jog aš galiu spalvom suteikt gyvybę
ir kurt, kaip Dievas, pats naujus pasaulius.
Tačiau geriausia man Jo dovana,
tai – Agnes, mano sužadėtinė.
Ėjau iš tolimų pietų į šiaurę,
ir su savim nešiau tiktai dažus...

AGNES:

Ir kaip karalius, linksmas, išdidus.

O jau dainų be galo tu mokėjai!

EINARIS:

Ir patekau kaip tik į tą pat kaimą,

kur ji – kalnų skaidriuojų oru,

pušų kvapu smalingu ir gamta

sveikatos pataisyt atvykus buvo.

Pats Dievas nuvedė mane į fjeldą.

Lyg kažkas gundė: ten aukštai, kalnuos,

kur pušys tarp uolų svajingai snaudžia

ir skamba sidabru kalnų upeliai,

atrasi tikro grožio. Ten sukūriau

geriausią savo kūrinį. Šedevrą.

Skaisčiuos veiduos aušra atsispindėjo

akyse saulė švietė, šypsena –

nežemišku sielos džiaugsmu žėrėjo.

AGNES:

Pradžioj ir pats nenuvokėi, ką kūrei.

Iš gyvasties šaltinio godžiai gėrei,

kol vieną rytą, baigęs kūrinį,

išsirengėi keliaut atgal į slėnį.

EINARIS:

Tik čia staiga širdin man smilktelėjo,
juk pamiršau jos rankos paprašyti.
Tuoju tai padariau. Jinai sutiko.
Ir, štai, ji mano sužadėtinė.
Mūs laime daktaras apsidžiaugė,
ir puotą mums iškėlė. Tris dienas
puotavome. Net fogtas, lensmanas
ir pastorius į puotą atsilankė,
jau neminint apylinkės jaunimo.
Vos šįryt mes išsirengėm į kelią,
bet šventė nepasibaigė. Svečiai
dainuodami išėjo palydėti...

AGNES:

Kai ėjom lyguma, tai visą kelią
rateliais žaidėm, šokom poromis.

EINARIS:

Ir gėrėm iš sidabro taurių vyną.

AGNES:

O ryto sambrėška dainom skambėjo.

EINARIS:

Ir šiaurės rūkas lenkėsi iš kelio.

BRANDAS:

O kur dabar jūs laimės kelias eina?

EINARIS:

Į miestą tiesiai!..

AGNES:

Aš ten gyvenu.

EINARIS:

Pirmiausia pereisim kalnų viršūnes,
paskui žemyn prie fjordo nusileisim,
ten laukia mūs šaunus, putotais karčiais
Egiro žirgas, jis – kaip viesulas –
mus neš į vestuves. O ten išskrisim
į saulėtus kraštus, kaip gulgės...

BRANDAS:

Ten?

EINARIS:

Ten laukia mūs gyvenimas gražus,
kaip pasaka ir nuostabi svajonė.
Šį rytą tarp uolų, ledynų, sniego
susituokėm – be kunigo – su laime
ir su gyvenimu nerūpestingu.

BRANDAS:

O kas jus sutuokė?

EINARIS:

Draugų minia,
mus palydėt išėjus į kelionę.
Sidabro taurių žvangesiu išsklaidė
nelaimių debesis nuo mūsų galvų
ir iš širdžių, bučiuodami, išrovė
visus žodžius, piktus ir pragaištingus,
kad mūsų meilės niekas nesudrumstų,
ir laimei mus palaimino iš kalno.

BRANDAS (*nori eiti*):

Tai likite sveiki.

EINARIS (*nustebęs, vis labiau įsižiūrėdamas į Brandą*):

Pažįstamas

lyg būtum?..

BRANDAS (*šaltai*):

Ne, aš tamstai svetimas.

EINARIS:

Bet, rodos, kažkur susitikdavom?

Ar ne mokykloje drauge mes buvom?

BRANDAS:

Tai taip. Mokykloje. Ir net draugai.

Bet buvome vaikai, dabar gi vyrai.

EINARIS:

Atsimenu... Nejaugi būtum Brandas?

(Staiga sušunka).

Ak, Viešpatie, tai jis! Na, sveikas gyvas!

BRANDAS:

Aš pažinau tave iš pirmo žvilgsnio.

EINARIS:

Tai sveikas būk, mielas mano drauge!

Pažvelk tiktai!.. Bet tu dar vis toks pat,

kai šalindavais mūs jaunos draugystės

ir atsiskyręs vienas gyvenai.

BRANDAS:

Jums svetimas buvau. Tiktai tave,

kaip atmenu, mylėjau. Jūs visi,

pietiečiai, buvote kitokio būdo,

kaip aš iš šiaurės, fjordų pakraščiuos,

ledynų ir uolų šešėly augęs.

EINARIS:

Čia, rodos, tavo tėviškė?

BRANDAS:

Neklysti.

Pro mano tėviškę čia kelias eina.

EINARIS:

Toli?

BRANDAS:

Pro pat namus, kur aš gimiau.

EINARIS:

Tu pastorius?

BRANDAS (*šypsodamasis*):

Dar ne. Tik kapelionas.

Tai šen, tai ten, be vietos, be pastogės,

kaip zuikis girioje, kasdien bastausi.

EINARIS:

Kada gi tokio bastymosi galas?

BRANDAS:

Geriau neklausk!

EINARIS:

Kodėl?

BRANDAS (*švelniau*):

O pagaliau,

ir aš tuo garlaiviu, kur jūsų laukia,

iš čia išplauksiu.

EINARIS:

Agnes, ar girdi?

Ir Brandas plauks vestuvių garlaiviu.

BRANDAS:

Bet aš vykstu į pakasynas.

AGNES:

Kur? –

BRANDAS:

Į pakasynas!

EINARIS:

Kas gi mirė?

BRANDAS:

Dievas,

kurį tikėjai.

AGNES (*nusigandus*):

Pasišalinkim!..

EINARIS:

Bet, Brandai, ką kalbi?

BRANDAS:

Seniai jau metas

palaidot mirusį menkystės Dievą,

kurio lavonas širdyse jūs trūni

ir betrūnydamas visai supuvo.

EINARIS:

Bet tu sergi!

BRANDAS:

Aš sveikas ir stiprus,
kaip girių ėglis, kaip kalnų pušis,
bet baisiai serga padermė žmonių,
ir ji pagydyt reikia. Jūs visi
tik linksmintis ir smaguriauti norit,
o vargą, sielvartus ir nuodėmes
suverst ant To pečių, kuris atėjo
už jus kentėt. Erškėčių vainiku
galva Jo vainikuota sopulingai,
tai galit jūs tuštybėje gyventi.
Gyvenkite, bet ką jūs prigyvensit!

EINARIS:

Dabar aš suprantu. Vadinas, tu
prie sektos priklausai, kuri čia skelbia
(jų pasakos plačiai kalnuos pasklidę),
gyvenimas esąs tik ašarų pakalnė,
ir nori prievarta priverst pasaulį
daryti rūsčią atgailą...

BRANDAS:

Tu klysti.

Aš ne sektantas ir ne kunigas,
kai taip kalbu. O gal ir ne krikščionis.
Tiktai žmogus, kuris bedugnę mato
ir kraštą šokantį ant tos bedugnės.

EINARIS:

Tačiau nesu girdėjęs, kad mūs kraštas
perdaug linksmi gyventų.

BRANDAS:

Tai tiesa.

Linksmybė čia netrykšta kaip šaltinis.
Kad taip dar būtų – pusė tik bėdos.
Jei kartą jau esi linksmybės vergas,
tai linksminkis per visą savo amžių.
Savęs netrupink trupiniais, nebūk
iš ryto vienas, pavakare kitas,
po keleto dienų ir vėl kitoks, –
jei kuo esi, tai visada būk visas,
o ne savęs dalis, ne trupmena.
Bachantas, Sylenas – paveikslas visas,
bet šiaip girtuoklis – tik karikatūra.
Per kraštą pereik ir apsidairyk,
tu pamatysi, kad čionai kiekvienas

įpratęs būt visokiu po truputį: –
sekmadieniais per pamaldas bus rimtas
ir atkaklus, kur liečia papročius,
bet tokius tik, kaip soti vakarienė
ir girtuokliavimas. Prie vyno stiklo
jis savo kampo karštas patriotas,
kai dainos skamba apie kalnus
ir primena kaip uolą kietą tautą,
kuri neapkenčia lazdos ir jungo.
Tada išgėręs lengvas prižadėti,
bet prasiblaivęs ištesėt nenori.
Ir taip kiekvienas: visko po truputį,
šiek tiek dorybių, nuodėmių, ydų,
bet nieko tikro viso. Visada –
ir mažmožiuos ir reikaluos svarbiuos –
visur jis – trupmena, ir juo blogiau,
kad kiekviena tos trupmenos dalis
nustelbia visumą.

EINARIS:

Taip. Lengva kaltinti.

Ar ne geriau gailestingumas būtų?

BRANDAS:

Gal būt ir taip. Tiktai gailestingumas

čia nieko nepagelbės.

EINARIS:

Sutinku,

kad žmonės nuodėmingi, bet sakyk,

koks santykis tarp žmogiškų ydų ir reikalo palaidot mano Dievą?

BRANDAS:

Tu, rodos, dailininkas. Atvaizduok

man savo Dievą. Aš andai girdėjau,

kad tu esi nutapęs Jo paveikslą

ir širdis sugraudinęs... Jei tiesa,

taip kaip tu Jį atvaizdavai? Kaip senį?

EINARIS:

Na, žinoma, kad taip.

BRANDAS:

Ir su barzda,

be abejo, pražilusią kaip sniegas?

Jo veide, žinoma, gerumas ir rūstybė,

kuri vaikus galėtų... gult pasiūsti?

Ar Jį tu apavei senais pantapliais,

ne taip svarbu, bet Jam labai pritiktų

uždėti akinius ir kepuraitę.

EINARIS (*piktai*):

Niekus kalbi.

BRANDAS:

Nė kiek aš nejuokauju.

Juk taip mūs kraštas savo papročiais

jau nuo senų laikų vaizduojas Dievą.

Kaip katalikai Išganytoją

padarė kūdikiu mažu, taip jūs

galybių Dievą pavertėt į senį,

kuris jau suvaikėjęs iš senatvės.

Kaip Romos Papa, Petro vietininkas,

dangaus raktus padarė visrakčiais,

taip jūs ankštos bažnyčios sienose

uždarėt plačią Dievo Karalystę.

Tikėjimą ir gyvą Dievo žodį

atskyrėt nuo gyvenimo, ir šiandien

krikščionim būti niekas nebegali.

Tiktai liežuviais gerbiat krikščionybę

ir vien tik žodžiais siekiat tobulybės,

o iš tikrųjų skęstate menkystėj,

todėl ir Dievo prireikė jums tokio,

kuris į jus žiūrėtų pro pirštus.

Tai Dievas jūsu, bet ne mano. Jis –
audra, kur jūsu – lētas vējas. Jis –
uola, kur jūsu – abejingas. Meilē –
kur jūs tik gailestingas. Mano Dievas
greičiau galingas jaunas Herkulis,
o ne senatvėj suvaikējēs senis.

Tai mano Dievas ant Sinajaus kalno
griausmu kalbėjo Izraelio tautai.

Tai Jis – Horebo aukštumose Mozei
liepsnojo krūmu nesudegdamas.

Tai jis – sustabdē saulē prie Navino,
ir šandien dar stebuklų padarytų,
jei nesumenkus padermē žmonių.

EINARIS (*su pašaiņa*):

Ir tu manai, galēsi ją pakelti?

BRANDAS:

Ne tik manau, bet tikras aš esu,
kad dvasios skurdui padarysiu galą
ir išvaduosi žmogų iš menkystės.

EINARIS:

Neužgesink skalos, nors ji ir rūksta,
kol dar nesi įžiebęs žiburio.

Taip pat senos patarlės nepaniekink,
kol dar esi naujos neišmėginęs.

BRANDAS:

Ne kažką nauja aš paskelbti noriu,
tik atgaivinti amžinas tiesas,
bet ne Bažnyčios mokslą ir ne dogmas.

Kas turi pradžia – pabaigą turės.

Kas matė pirmą rytą, tas išvys

ir paskutinį vakarą, nes visa,

kas žemėje sutverta, turi savyje

mirties užuomazgą. Privalo vietą

užleisti naujoms gyvenimo lytims.

Bet kažkas dar yra, kas amžius tveria.

Laisva žmogaus valia, nors ir patekus

buities pradžioje kūnui į nelaisvę,

tačiau tikėjimo nutiesus tiltą

į savo amžiną šaltinį – Dievą.

Dabar dvasia sumenkus ir paliegus,

ir žmonės nepažįsta tikro Dievo.

Tad reikalinga vėl iš naujo kurti

iš dvasios trupinių, sielos skeveldrų galingą sveiką dvasią, kad Kūrėjas

pažintų savo kūrinių vainiką –

Adomą, jauną ir galingą žmogų.

EINARIS (*pertraukdamas*):

Matau, kad mums geriausia išsiskirti.

BRANDAS:

Jei jūs į vakarus, tai aš į šiaurę.

Abu keliai į fjordą lygiai veda.

Laimingo kelio!

EINARIS:

Tau taip pat. Sudie!

BRANDAS (*atsigręždamas*):

Dar mažmožis: skirk tamsą nuo šviesos,

ir atsimink: gyvenimas – tai menas.

EINARIS (*numodamas ranka*):

Daryk, ką nori. Nors apversk pasaulį.

Aš savo Dievo – neišsižadėsiu.

BRANDAS:

Vaizduokis savo Dievą su ramentais,

nes aš ateisiu ir graban įdėsiu.

EINARIS (*tylėdamas žiūri į nutolstantį Brandą*).

AGNES (*stovi valandėlę lyg sustingusi krūpteli ir nusigandusi aplink dairosi*):

Kur saulė dingo?

EINARIS:

Debesys užslinko.

Bet, štai, ir vėl ji šviečia.

AGNES:

Betgi šalta!

EINARIS:

Tai vėjas pučia iš kalnų tarpeklio.

Bet mes dabar jau leisimės į slėnį.

AGNES:

Pakriaušio lyg nebuvo tokio?

EINARIS:

Buvo.

Tiktai besiausdama nepastebėjai,

kai tas pamišėlis mums šūktelėjo.

Tegu keliauja sveikas! Mes iš naujo

pradėsime mūsų pertrauktą žaidimą.

AGNES:

Tik ne tuojau. Labai esu pavargęs.

EINARIS:

Ir aš truputį. Tai tiesa. Palauksim,

kol nusileisim skardžiu į pakalnę.

O tai ne taip jau lengva. Bet paskui,

kai tik pasieksim slėnį, vėl už rankų
susikabinę, siausdami kaip vėjas
į tolį skrisim. Tu matai, tenai,
lyg melsva juosta saulėj blizga
ir žėri gintaru? – Tai jūra tviska.
Pakrante driekias dūmų kamuoliai
ir mažas taškas iškyšulį lenkia.
Tai mūsų garlaivis. Vestuvių laivas.
Dabar jis plaukia tiesiai čia į fjordą,
o vakare, paėmęs mus, išplauks
atgal į jūrą. Rūkas toluoj
ir vėl pakilo... Pastebėjai, Agnes,
kaip ten dangus su jūra susilieja?

AGNES (*išsiblaškiusi žiūri į tolį*):

Taip. Taip. O tu ar pastebėjai,
kai jis kalbėjo?

EINARIS:

Kas? Ar jis? Tai ką gi?

AGNES:

Tarytum milžinu staiga išaugo...

(Leidžiasi nuo kalno, o paskui į ją Einaris.)

Pro uolų sieną kalnų takas; dešinėje pusėje – bedugnė; tolumoje matyti kalnai ir sniegu apdengtos kalnų viršūnės.

BRANDAS *(leisdamasis kalnų taku, sustoja ant uolos iškyšulio*

ir žiūri į apačią):

Ir vėl tave išvydau, tėviške!

Čia viskas man gerai pažįstama

iš mažumės dienų. Kiekvienas namas,

pakriaušis, šlaitas ir pakrantės uolos,

balti berželiai, alksniai prie upokšnio

ir ta sena sukrypusi bažnyčia.

Tik, rodos, visa dar labiau sumenko

ir dar labiau nublunko, susmulkėjo.

Lyg nuo kalnų užgriuvę būt sniegynai

ir uolos dar labiau užstelbė dangų,

atėmę saulės šviesą ir erdvumą,

ir visiškai prislėgę menką slėnį.

(Atsisėda ant uolos krašto ir žvelgia į tolį.)

O, štai, ten fjordas!... Argi visada

toks ankštas, siauras buvo? – Per jį lietus

praeina rėžiu... Lengvo laivo burės

balta žuvėdra skrenda. Tarp uolų

sustingusi pakrantės prieplauka.

O ten toliau – raudonu stogu namas,
kur aš gimiau... Liūdni atsiminimai
nebetelpa širdy. Tarp šių uolų
vaikystę savo vienišas praleidau...
Tai ši vieta mane prie žemės riša
ir slėgia kaip akmuo neramią dvasią,
sukausto valią prigimties grandinėm
ir sieloje dangaus daigus nustelbia,
kad net neaiškiai, lyg pro tirštą miglą,
matau žygius, kuriems širdy ryžausi.
Drąsa kažin kur dingo, vyriškumas,
valia sunyko... Tėviškėn sugrižęs
pažįstu visa, – savęs tik nepažįstu,
lyg būčiau kaip Samsonas prasiblaivęs
Dalilos glėby, ir – jėgų netekęs.

(Dar kartą žvelgia į slėnį).

O kas gi ten?.. Tarytum skruzdėlynas.
Toks sąmyšis, tik vienos galvos knibžda.
Vaikai ir seniai, moterys ir vyrai,
po vieną ir būriais kažin kur skuba.
Lyg eisena išsitiesia pakrante
ir vėl pakrinka, kad paskui iš naujo

vėl susirinktų prie senos bažnyčios.

(Atsistoja).

Aš jus gerai pažįstu, silpnadvasiai!

Be valios, be minties – gyvi lavonai.

Kalbėdami net maldą „Tėve mūsų“,

jūs trūkstat įkvėpimo. Visagalio

prašyt težinot duonos kasdieninės.

Tai bendras šūkis. Viso krašto riksmas.

Pavargėlių tauta!.. Jų širdyse

tikėjimo paliko ne daugiau,

kaip šitas trupinys iš jų maldos.

Toliau nuo šitos atmatų duobės.

Čia orą nuodija pelėsių kvapas,

kurio net vėjas pravėdinti negali.

Pirmyn! Kur vėliavos ant vėjų plakas.

(Nori eiti, bet staiga nukrinta ties jo

kojomis akmuo).

Ei, kas ten svaiddo akmenis?

GERDA *(penkiolikos metų mergaitė,*

prisirinkus pilną prijuostę akmenų,

bėga viršukalne):

Suriko!

Gera! pataikiau!

(Dar metą akmenį).

BRANDAS:

Mesk šalin niekus!

GERDA:

Tai jis dar tupi! Supas ant šakos,

lyg būčiau jo aš nepabaidžius.

(Meta dar akmenį ir surinka.)

Jau lekia... Didelis, baisus, ištroškęs!..

Ai, gelbėkit! Jis užkapos mane!..

BRANDAS:

O, Viešpatie!

GERDA:

O kas gi tu? Sustok!

Ir nesijudink! Štai, jis lekia! Lekia!

BRANDAS:

Bet kas gi lekia?

GERDA:

Nagi vanagas!

BRANDAS:

Aš nematau.

GERDA:

Toks didelis, biaurus.

Su kuodu ant galvos, nagus išskėtęs,

o akys, Dieve mano, kokios baisios!

BRANDAS:

O kur gi tu eini?

GERDA:

Einu bažnyčion.

BRANDAS:

Tai mudviem pakeliui.

GERDA:

Ar su tavim?

Man reik į kalnus.

BRANDAS:

Bet bažnyčia slėny.

GERDA:

Kuri? Ar ta? Tenai?

BRANDAS:

Na, žinoma.

Tad einam!

GERDA:

Ten biauru.

BRANDAS:

Biauru, sakai?

GERDA:

Ir ankšta baisiai.

BRANDAS:

Ar gi tu matei

kur nors erdvesnę?

GERDA:

Einam su manim! –

Parodysiu! – Nenori? – Tai sudie!..

(Kopia į kalnus.)

BRANDAS:

Tai štai kur veda tavo kelias, vargše.

Bet ten tik uolos ir vieni ledynai.

GERDA:

Eiva drauge. Iš sniego ir ledynų

aš tau parodysiu kalnų bažnyčią.

BRANDAS:

Iš sniego ir ledynų?... Atmenu.

Kalnų viršūnėje yra tarpeklis,

jį žmonės praminė kalnų bažnyčia.

Dar mažumėje apie ją girdėjau,

daug padavimų. Kaip atsimenu,

jos pamatas – užšalęs ežeras,
ledynai – sienos, o sniegynai – skliautai.

GERDA:

Taip. Taip. Ten sniegas ir vieni ledynai,
bet iš tikrųjų tai tikra bažnyčia.

BRANDAS:

Tu neik geriau! Jei vėjas ten pakiltų,
ar šūvis pasigirstų, ar net žodis,
ir visa griūtų, ir tave...

GERDA:

Eime!

Aš tau parodysiu ten elnių būrį,
sniegu užgriuvusių. Dabar, kai sniegas
pavasariop susmego ir nutirpo,
tai prokeršoje galima matyti...

BRANDAS:

Bet visgi neik! Dabar ten pavojinga.

GERDA (*rodydama apačion*):

O ten biauru ir baisiai ankšta.

BRANDAS:

Tegu tave apsaugo Dievas!

GERDA:

Einam!

Ten Dievo garbei groja sraunūs kriokliai
ir vėjai tarp uolų pamokslus sako
taip rūsčiai ir ugningai, kad net karšta.
O vanagas lakioti ten nedrįsta,
viršukalnėje tupi ant uolos,
lyg vėjarodis ant bažnyčios bokšto.

BRANDAS:

Paklydus siela ir klaidingas kelias!
Matyt, surizgo šitų kanklių stygos...
Kas bloga galima dar pataisyti,
bet kas jau gimė toks, tasai pražuvęs.

GERDA:

Štai, jau ir vėl tas nelabasis lekia!
Tik dairosi aukos, nagus išskėtęs
Greičiau pastogėn. Ten, kalnų bažnyčioj,
jis nebedrįs manęs daugiau paliesti.

(Surinka).

Nedrįsk! Atstok! Jei griebsi su nagais,
aš akmenin paleisiu į tave.

(Nubėga aukštyn į kalnus).

BRANDAS *(po neilgos pauzės):*

Ir šita, kaip anie, bažnyčion eina.
Tik klausimas, kurių tikresnis kelias,
kurie toliau nuklydę nuo šviesos
ir didesnėj patamsėje klajoja: –
ar ta lengvabūdė, šokanti
nerūpestingai ant bedugnės krašto,
ar ta bukaprotybė, prisidengus
senovės papročiais ir tuo, kas buvo,
ar beprotybė, pagaliau, kuri
kas gera ir kas bloga nebežino.
Kova su šita trejybe – mano tikslas.
Ji nugalėti – mano pašaukimas.
Kaip saulės spindulys išsklaido tamsą,
taip sklaidos mano abejonės visos.
Dabar matau aš savo kelią aiškiai:
jei šitie troliai žus – pasaulis laisvas.
Jei pasiseks man juos visus parblokšti,
tai dvasios skurdas amžinai pranyks.
Tad, vardan tikro Dievo, ryžkis žygiui!
Kova verta laimėti arba žūti.

ANTRAS VEIKSMAS

Fjordo krantas. Aplink statūs uolų skardžiai. Netoli ant neaukšto kalno stovi sena bažnyčia. Artinasi audra.

Ant kranto ir pakrantės kalnų susirinkę vyrų, moterų ir vaikų būriai. Viduryje ant akmenų sėdi FOGTAS ir su RAŠTININKU dalija maistą. Toliau, minios apsupti, stovi EINARIS ir AGNES. Prie kranto keletas valčių. Nuo bažnyčios kalno, minios nepastebėtas, ateina BRANDAS.

PIRMAS VYRAS (*verždamasis į priekį*):

Praleisk, sakau!

MOTERIS:

Aš atėjau pirma.

PIRMAS VYRAS:

Eik po velniais!

(Prasiveržęs prie fogto).

Ei, pilk greičiau į maišą!

FOGTAS:

Palauksi! Būk kantrus.

PIRMAS VYRAS:

Aš negaliu!

Namuose laukia penketas, o gal...

tik ketvertas badaujančių burnų.

FOGTAS (*pajuokdamas*):

Tai kaip? Ir nežinai, kiek iš tikrųjų?

PIRMAS VYRAS:

Kai čia ėjau, tai vienas rengės mirti.

FOGTAS:

Palauk! O tu ar sąrašą įtrauktas?

Aš nematau. Ak, čia! Na, tavo laimė.

(Raštininkui).

Tai trisdešimtam numeriui išduosi,

kas pridera. O jūs, tenai, nurimkit!

Ko grūdatės? Ar čia Nils Snemyrs?

ANTRAS VYRAS:

Čia.

FOGTAS:

Tai gausi davinio tik tris ketvirtis,

nes jūsų sumažėjo.

ANTRAS VYRAS:

Vakar mirė

Ragnhilda vargšė.

FOGTAS *(užrašydamas):*

Tai ir sutaupysim.

(Nueinančiam).

Tik tu, žiūrėk, nepasiskubink vesti.

RAŠTININKAS (*springdamas juoku*):

Chi-chi.

FOGTAS:

Ir ko čia Tamsta?

RAŠTININKAS:

Taip sau, pone,

jūs mokat pajuokaut.

FOGTAS:

Verčiau tylėtut!

Čia ne vieta dantis kvilai šaipyti.

O sąmojus nelaimėje – kas vaistas.

EINARIS (*išeidamas su Agnes iš minios*):

Ištuštinau aš savo piniginę

ir iš kišenių trupinius išpurčiau.

Į garlaivį kaip valkata nueisiu

ir užstatysiu laikrodį ir lazda.

FOGTAS:

Visai laiku jus atsiuntė mums Dievas.

Nebuvo kas pavargėliams dalyti.

Menka nauda iš tokios rinkliavos,

kai tenka rinkti iš tuščių kišenių

ir reikia alkaniems dalytis kąsniais.

(Pamatęs Brandą).

Dar vienas, štai, ateima... Ačiū Dievui!...

Tur būt, girdėjot apie mūs nelaimes,

tą sausrą, potvynį ir žiaurų badą, –

tai traukit iš kišenės savo kapšį

ir kiek tik išgalėdami sušelpkit.

Dėkingi esam už kiekvieną auką,

nes baigias atsarga, o šiais laikais

nebepasotinsi šimtus žmonių

su pora kepalėlių.

BRANDAS:

Ir nė vieno

nebepasotinsi, jei vardan stabo

ir tūkstančius dalytum.

FOGTAS:

Taip, tai taip,

bet aš prašau ne žodžių. Alkaniems

pamokslu atsakyti – tai vistiek,

kas vietoj duonos mesti akmenim.

EINARIS:

Tur būt, tu nežinai, koks sunkmetis

prislėgė juos. Čia badas, ligos, maras.

BRANDAS:

Užtenka į akis tiktai pažvelgti,
ir tuoj suprasi, kad čionai nelaimė.

FOGTAS:

Ir visgi galit būt kaip titnagas?

BRANDAS:

Jei jūs gyvenimas menkystėj žūtų
smulkioj kovoj dėl duonos kasdieninės,
tada aš jūs greičiau pasigailėčiau.
Žmogus kai šliaužioja su keturiomis,
tada jis gyvuliui prilygsta.
Kai dienos po dienos iš lėto slenka,
kaip laidotuvių eisena apmirus,
tada nenoroms pamanai, ar Dievas
neišbraukė tavęs iš savo knygos.
O jums gi Dievas buvo gailestingas,
bandydamas nelaimėmis prislėgė
ir uždegė mirtinga baime kraują...

MINIOS BALSAI (*pertraukdami*):

Tai ką? Jis tyčiojas iš mūsų vargo?

FOGTAS:

Jis bara mus, kad mes jus šelpiam.

BRANDAS (*linguodamas galva*):

Jei aš galėčiau jūs sielas išgelbėt,
tai atiduočiau jums net savo širdį
ir kraują ligi paskutinio lašo,
bet gelbėt jus iš vargo – nuodėmė.
Jūs nori Dievas dvasiškai pakelti.
Gyva tauta, nors būtų ir menka,
per vargą ir kančias stipri išauga.
Nublukęs žvilgsnis tampa kaip erelių
ir užsigrūdina valia, kaip plienas.
Bet jei tautos nepakelia nelaimės
ir nesužadina į dvasios žygį, tada ji neverta išgelbėjimo.

MOTERIS:

Nuo tokių žodžių fjordas net užverda.

KITA MOTERIS:

Jis iš tikrųjų gundo mūsų Dievą.

BRANDAS:

Nepadarys stebuklų jūsų Dievas.

MOTERYS:

Žiūrėkite, dangus visai aptemo.

VYRAI:

Su akmenimis ir lazdomis varykim

iš savo tarpo širdį akmeninę.

(Minia grasindama apsupa Brandą. Tarp jo

ir minios atsistojo fogtas. Tuo metu nuo

kalno atbėga sudraskytais drabužiais moteris.)

MOTERIS *(šaukia miniai):*

Kur, vardan Dievo, rasti man pagalbos?

FOGTAS:

Pirmiausia pasakyk, nelaimė kokia?

MOTERIS:

Nelaimės didesnės ir būt negali.

FOGTAS:

Sakyk!

MOTERIS:

Nelaimėje pritrūkau žado...

Sakykite, kur kunigą atrasti?

Kur man ieškot pagalbos ir paguodos?

FOGTAS:

Juk tu žinai: čia kunigo nėra.

MOTERIS:

O, Viešpatie, kokia baisi nelaimė!

Jis amžinai pražudė savo sielą...

BRANDAS *(prie jos prieidamas):*

O gal ir atsirastų kunigas?

MOTERIS (*stverdama jį už rankos*):

Tegu tiktai greičiau jisai ateina.

BRANDAS:

Bet pasakyk pirma, kas atsitiko?

MOTERIS:

Štai, ten, anoje fjordo pusėj...

BRANDAS:

Kas?

MOTERIS:

Ten mano vyras... Trejetas vaikučių...

Tušti namai... Ištark nors vieną žodį,

kad jis dar nepražuvo...

BRANDAS:

Kas gi jis?

MOTERIS:

Išseko mano krūtys... Kūdikis...

Nei žmonės nepadėjo mums nei Dievas...

Kankinos vaikas, mirdamas iš bado,

ir vyras, nepakėlęs jo kančių,

jį... pribaižė...

BRANDAS:

Nužudė...

MINIA (*siaubo apimta*):

Savo kūdikį!..

MOTERIS:

Kai jis suprato savo baisų darbą,

vilties netekęs, pats save pražudė...

Dabar jis nei gyvent nei mirt negali.

Skubėk pas jį!.. Išgelbėk jo bent sielą.

Jis merdi, apkabinęs kūdikį,

ir šaukiasi šėtono...

BRANDAS (*tyliai*):

Iš tikrųjų,

baisi nelaimė.

EINARIS (*išblyškęs*):

Viešpatie tu mano!

FOGTAS:

Bet jis ne mano valsčiaus...

BRANDAS (*griežtai miniai*):

Valtį duokit!

Ir plaukime tuoju.

VIENAS IŠ MINIOS:

Tokiu metu?

Kas gal išdrįst per fjordą keltis.

FOGTAS:

Čia pagal fjordą takas toks yra.

MOTERIS:

Nebepraeinamas. Aš vos suspėjau
per lieptą perbėgt, kai vanduo pakilo,
užliejo taką ir sugriovė lieptą.

BRANDAS:

Tai valtį duokite.

PIRMAS VYRAS:

Ar proto trūksta?

Juk pats matai, kaip baisiai šėlsta fjordas.

ANTRAS VYRAS:

Taip ūžia ir putoja fjordo bangos.

TREČIAS VYRAS:

Ir pastorius, kai blogas oras, gali
nebelaikyt mišių ir neiti pareigų.

BRANDAS:

Paklydus siela nebegali laukti,
kada audra nurims.

(Eina prie vienos valtės, sėdasi į ją,
atsiriša ir išskečia bures).

Ar valties gaila?

VALTIES SAVININKAS:

Negaila valties, bet geriau neplauktum.

BRANDAS:

Tai šen greičiau, kuriam drąsos netrūksta.

PIRMAS VYRAS:

Aš – ne.

ANTRAS VYRAS:

Atleiskit ir mane.

DAUGELIS:

Tikrai,

juk tai savižudybė.

BRANDAS:

Ko gi bijot?

Su manim mano Dievas, – jis padės.

MOTERIS (*laužydama rankas*):

Numirs be atgailos manasis vyras.

BRANDAS (*šaukia iš valties miniai*):

Greičiau! Ko laukiate? Užtektų vieno,

kuris padėtų man valdyti burę

ir semtų vandenį? Tai gal iš tų,

kurie dalijo pinigus ir duoną,

pridės ir save patį.

MINIA (*atsitraukdama*):

Tai per daug!..

PIRMAS VYRAS (*grasindamas*):

Tu gundai Dievą. Lauk iš mano valtės!

MINIOS BALSAI:

Audra labiau vis šėlsta.

KITI:

Virvės trūko!

BRANDAS (*laikydamasis žeberklų už
kranto, šaukia moterį*):

Tai eikš bent tu! Tikrai greičiau!

MOTERIS (*atsitraukdama*):

Ar aš?..

Kai nieks nedrįsta...

BRANDAS:

Tu išdrįsk! Greičiau!

MOTERIS:

Aš negaliu.

BRANDAS:

Ir tu nebegali?

MOTERIS:

Aš motina esu... Turiu vaikų...

BRANDAS (*juokdamasis*):

Matau, visi jūs esat vieno molio.

AGNES (*raudonuodama atsigrižta į Einari*

ir uždėjusi ant jo peties ranką, sako):

Girdėjai?

EINARIS:

Taip. Tai vyras.

AGNES:

Ačiū Dievui.

Džiaugiuosi, kad tavim neapsivyliau.

(Šaukia Brandui)

Palauk! Štai, čia ir atsirado vienas,

kuris išdrįso su tavim į žygį.

BRANDAS:

Tegu greičiau tik pasiskubina.

EINARIS (*išbaldamas*):

Ar aš?

AGNES:

Mielai priimsiu šitą auką.

Lig šiol nuliūdusi žiūrėjau žemèn,

dabar – dangus tarytum prasivèrè.

EINARIS:

Kol neturėjau tavo meilės žiedo,
mielai pasiaukočiau, bet dabar...

AGNES (*drebedama*):

Dabar?..

EINARIS:

Aš branginu gyvenimą
ir negaliu...

AGNES (*atšokdama*):

Tai tu atsisakai?

EINARIS:

Aš nedrįstu.

AGNES (*surikdama*):

Bedugnė mudu skiria!

(*Brandui*)

Aš plauksiu su tavim!

BRANDAS:

Tik tai greičiau!

MOTERYS (*nusigandusios surinka, kai Agnes šoka į valtį*):

Vajėzau!

EINARIS (*nevilties apimtas paskui Agnes*):

Agnes, Agnes!

MINIA (*skubėdama prie valtės*):

Stok! Sugrįžk!

Jis eina pražūtin.

BRANDAS (*moteriškai*):

Kur tavo namas?

MOTERIS (*parodydama*):

Štai ten, kur ragas lenkia škėras.

(*Valtis atsistumia nuo kranto.*)

EINARIS (*šaukia Agnei*):

Ka pasakys tau motina ir seserys?

Sugrįžk! Sugrįžk!

AGNES:

Mes esam valty tryse!

(*Valtis plaukia; žmonės grūdasi ant kranto*

ir įtemptu dėmesiu seka ją.)

VIENAS IŠ MINIO:

Jau lenkia ragą.

ANTRAS:

Niekad neaplenks.

PIRMAS:

O štai ir aplenkė.

ANTRAS:

Žiūrėkite,

banga į valtį tėsė...

FOGTAS:

Skrybėlę

nuo jo nuplėšė...

MOTERIS:

Vėjas taršo plaukus

kaip varno sparną.

PIRMAS :

Baisiai šniokščia fjordas.

EINARIS:

Ir kažkoks balsas audrą perrėkia?

PIRMA MOTERIS:

Štai, ten aukštai, uolose.

ANTRA MOTERIS (*parodydama*):

Gerda spiegia.

PIRMOJI:

Ir svaiddo akmenis, ir ragą pučia,

ir lyg kerėdama kvatoja baisiai.

ANTROJI:

Jau ragą numetė, pro kumštis staugia.

PIRMAS VYRAS:

Nenaudėle! Nors sprog berėkdama,
jam nepakenksi – jis ne tavo valioj.

ANTRASIS:

Jei kitą kartą fjordas baisiai šėltų,
aš nebijosiu sėst su juo prie vairo.

PIRMASIS (*Einariui*):

Bet kas jis?

EINARIS:

Kunigas.

ANTRASIS:

Vistiek, kas būtų
jis vyras ištvermingas ir drąsus.

PIRMASIS:

Toks kunigas mums iš tikrųjų tiktų.

(Žmonės pamažu skirstosi).

FOGTAS (*susirinkdamas savo popierius ir knygas*):

Bet šiaip ar taip, o veiksmas neteisėtas,

Neleistina, kad kitas įsibrautų

į svetimą parapiją ir netgi

be reikalo gyvybe rizikuotų.

Žinau ir aš įstatymus ir vykdaau,

bet pareigas einu tik savo valsčiuje.

(Nueina).

Prieš lūšną ant fjordo kranto. Pavakarė. Fjordas ramus ir aiškus kaip veidrodis. AGNES sėdi ant kranto. Netrukus iš lūšnos išeina BRANDAS.

BRANDAS:

Mirtis atėjo, nuodėmę nuplovė
ir uždengė piktadarystę baisią.
Dabar jisai nusiraminęs ilsis,
jo veidas amžinybe pažymėtas.
Nejau iliuzija tamsiausią naktį
pakeisti gali į šviesiausią dieną?
Jis matė savo nuodėmės baisiosios
tik išviršį, tik matomąjį kiautą,
kas galima apčiuopti, pasakyti
ir kas jį žmogžudžiu vaikų padarė.
Bet tie du kūdikiai, kur užkrosny
iš baimės susigūžę kaip paukščiukai,
akis išplėtę, nesuprasdami,
stebėjo baisų reginį, kuris
jų širdyse kaip rūdys įsiėdė
ir grauš per visą amžių lig mirties.

Nuo šios dienos tie vargšai kūdikiai,
užnuodyti baisių atsiminimų
ir jo piktadarystės troškaus tvaiko.
Tai jis nustelbė jų gyvenimą
klaikiu šešėliu savo ir nematė,
kad jie bus pomirtiniai liudininkai
baisaus jo darbo. Gal tie kūdikiai
paveldės tėvo baisų palikimą
ir pagarsės žiauriom piktadarystėm,
ir žmonės nusigandę klausinės:
„Iš kur gi tai?“ – „Į tėvą“, – atsakys.
Kas iš širdies turėtų būt išrautas,
gal per kartas kaip piktžolė išaug?
Tai kur pradžia atsakomybės mūsų
už tai, ką mes paveldim iš tėvų?
Ir kas reikės per paskutinį teismą
apkaltinti, nuteisti ir pasmerkti?
Kas liudininkai bus, kas prokurorai,
jei tik aplink vieni kaltinamieji?
Ir kas išdrįs parodyt dokumentą,
kuris iš rankų ėjo į rankas?
Ir tokį teisinimą ar priims:

„Paveldėjau iš tėvo aš skolas?..“

Baisi mįslė, kuri aptemdo protą,
kurios nepajėgia išspręsti niekas.

Be nuovokos, minties akla minia
nerūpestingai šoka ant bedugnės.

Reikėtų šaukti, rėkti, bet, deja,
iš tūkstančių nė vienas nepamato,
koks auga kalnas nuodėmių, skolų
iš žodžio paprasto – g y v e n i m a s.

*(Iš trobelės išeina žmonių minia
ir artinasi prie Brando.)*

VIENAS IŠ MINIOS:

Tai mums dar kartą tenka susitikti.

BRANDAS:

Dabar pagalbos jūsų jam nereikia.

VIENAS IŠ MINIOS:

Taip. Taip. Jam nieko jau nereikia,
bet troboje paliko trys našlaičiai.

BRANDAS:

Ir jūs?

VIENAS IŠ MINIOS:

Pasidalyti su našlaičiais

mes norim paskutiniais trupiniais.

BRANDAS:

Be gyvasties – nors viską atiduotut,

bet jos nedavę – nieko nedavėt.

VIENAS IŠ MINIOS:

Nelaimė jei ištiktų antrą kartą

ir skęsdamas jis šauktųsi pagalbos, –

aš savo gyvasties nepagailėčiau.

BRANDAS:

O jeigu pražūtis jo sielai grėsė,

nevertas buvo jis pagalbos?

VIENAS IŠ MINIOS:

Vargas

vergaus padarė mus, jūs neužmirškite!

BRANDAS:

Jei taip – nugrimzkite visai tamsoj

ir nežiūrėkite viena akim į dangų,

kita gi nešnairuokite į žemę,

kur pasijungėte į vargo jungą.

VIENAS IŠ MINIOS:

O aš maniau, kad tu patarsi mums

atsikratyti jungu!..

BRANDAS:

Kad galėtų!..

VIENAS IŠ MINIOS:

O tu galėtų!..

BRANDAS:

Ką gi aš galėčiau?

VIENAS IŠ MINIOS:

Mums daugelis anksčiau patardavo,

o tu veiksmu parodei tikrą kelią.

BRANDAS:

Ką nori šituo pasakyti?

VIENAS IŠ MINIOS:

Žodžiai –

kas jūroj pėdsakas audros metu,

o veiksmas – sieloje išverčia vagą.

Todėl visos parapijos vardu

atėjome tavęs pakviesti. Matom,

kad tokio mums kaip tu seniai jau trūksta.

BRANDAS:

Bet ko gi norit?

VIENAS IŠ MINIOS:

Kunigu būk mūsų.

BRANDAS:

Aš... kunigu... čionai?..

VIENAS IŠ MINIOS:

Tur būt, girdėjai,

kad mūs parapija be kunigo?

BRANDAS:

Taip, rodos, kažką lyg atsimenu.

VIENAS IŠ MINIOS:

Anksčiau parapija gerai gyveno.

Nederliaus metai pribaigė. Kruša

laukus iškūlė, ligos prasidėjo,

galvijų maras. Visos tos nelaimės

suspaudė taip labai parapiją,

kad net ir kunigai pas mus nebūna.

BRANDAS:

Žmogau, prašyk, ko nori iš manęs, –

išpildysiu, tiktai ne šį dalyką,

nes pasišventęs kilnesniems darbams.

Aš reikalingas, kad gyvenimas

aplinkui trykštų kaip kalnų šaltinis,

ir mano žodžio tūkstančiai klausytų.

Ką veiksiu čia? Uolų suspaustam slėny

užtrokštų mano žodžiai.

VIENAS IŠ MINIOS:

Tarp uolų

skambės daug galingiau kiekvienas žodis.

BRANDAS:

Bet kas norės į tamsią olą lįsti,

kai prieš akis žaliuoja saulėj pieva?

Ir kas eis arti akmeningo lauko,

jei bus pakankamai derlingos žemės?

Kas vaismedžius sodins ir lauks jų vaisių,

kada ir taip aplinkui žydi sodai?

VIENAS IŠ MINIOS (*linguodamas galva*):

Supratome mes tavo kilnų žygį,

bet žodžių...

BRANDAS:

Nebeklausk! Man metas eiti.

(*Nori eiti.*)

BRANDAS:

Ką nori šituo pasakyti?

VIENAS IŠ MINIOS (*užstodamas jam kelią*):

Palauk. Tas reikalas, kurio tu sieki,

ar tau tikrai brangus?

BRANDAS:

Kaip gyvastis.

VIENAS IŠ MINIOS:

Tai privalai pas mus čia pasilikti.

(Itikinamai).

„Be gyvasties – nors viską atiduotum,

bet jos nedavęs – nieko nedavei.“

BRANDAS:

Kiekvienas turi savo sielos lobį.

Tai jo šventovė, – aš, – jo pašaukimas,

kurio supančioti negali niekas,

kaip sutūrėti upės laisvą srovę.

Į jūras upė nutekėti turi

ir žūt ar būt – pasiekti savo tikslą.

VIENAS IŠ MINIOS:

Bet jeigu pylimu užtvenktum upę

ir ežeru paverstum arba pelkėm,

vanduo vistiek pasiektų savo tikslą

rasa, lietum.

BRANDAS:

Iš kur gi tokios kalbos?

VIENAS IŠ MINIOS:

Išmokė taip kalbėti tavo žygis.

Kai siautėjo audra ir fjordas šėlo,

į valtį sėdai drąsiai, pasiryžęs

išgelbėt sielą žūstančią... Tada

mus siaubas nukrėtė, akis pravėrė, –

ir sieloj grūmės saulė su audra,

ir pergalės varpai širdy skambėjo.

(Nuleidęs balsą.)

Rytoj, gal būt, mes visa tai užmiršim.

Nuleisime su gėda vėliavą,

kurią tu šiandien taip aukštai iškėlei.

BRANDAS:

Kur nėr jėgos, ten nėr ir pašaukimo.

(Griežtai.)

Jei jūs negalit būt k u o t u r è t u t,

tai būkite k u o g a l i t, žemės kurmiai!

VIENAS IŠ MINIOS *(žiūri į jį valandėlę ir paskui sako):*

Bet vargas tau, kuris parodei šviesą,

ir vargas mums, kad ją išvydom mirksnį.

(Nueina. Kiti tyliai juo paseka).

BRANDAS *(ilgai žiūri paskui juos):*

Kaktas suraukė ir nuleidę galvas

sunkiu žingsniu, kaip pasmerktieji, eina,
tarytum būtų rojaus tremtiniai,
kurie, pažinę tiesą, ją prarado,
ir eina, prislėgti nusivylimo.
O aš norėjau juos sukurt iš naujo,
kad būtų tobuli galingi žmonės!
Bet šitie žmonės ne paveikslas Dievo,
tik nuodėmės įkūnijimas gyvas.
Greičiau iš čia į šalį pasitraukti,
nes Dievo karžygiui platybių reikia.

(Nori eiti, bet sustoja, pamatęs ant kranto Agnes.)

Štai, sėdi ji, tyli ir susikaupus,
ir tartum klausosi dangaus giesmės,
Taip pat ji klausės, kai sėdėjo valty,
kai mudu kėlėmės audroj per fjordą.
Viena ranka laikydama už krašto,
kita – nubraukdama bangų purslus,
akis į tolumą įrėmus, – klausės,
lyg būtų dėmesiu visa pavirtus.
Tai ką matai, mieloji, fjordo vingiuos
ir ko klausai visa taip atsidėjus?

AGNES *(neatsigręždama):*

Išnyko iš akių krantai ir fjordas.

Matau aš tolumoje naują žemę, –

pro rūką kyla saulės spinduliuos

skaisti ir didelė kaip begalybė.

Matau aš ežerus, upes ir jūras,

kalnų viršūnes, dykumas ir tyrus.

Ten šviečia saulė, šlama palmės,

tik niekur nematyt gyvybės ženklo,

lyg pirmą dieną žemės sutvėrimo.

Erdvėse skamba nuostabi daina:

„... Išganymas laukia ar pražūtis,

bet pareigas savo išpildyt turi,

nes tu apgyvendinsi žemę.“

BRANDAS (*sužavėtas*):

Sakyk, sakyk, ką dar matai, mieloji.

AGNES (*prispaudus ranką prie krūtinės*):

Jaučiu, kaip kaupiasi čia naujos jėgos,

kalnai užauga ir užverda jūros.

Pro rūką keliasi skaisčioji saulė,

ir apima širdis pasaulį visą.

O, štai, ir vėl aš giesmę tą girdžiu:

... „Tu apgyvendinsi žemę...“

Kiekvienas darbas, kiekviena mintis,
kuriems pasauly lemta kartą būti,
staiga pabunda, keliasi iš miego
ir skubina užimti savo vietą.

Viršum chaoso – nematau, jaučiu –
galybių Dievas, prakilnus, galingas,
šviesus, kaip saulės spindulys iš ryto,
ir meilės kupinas ir sielvarto...

Tyloj ir vėl girdžiu tą pačią giesmę
ir jos klausau su siela ir širdim.

... „Sukurti ir kurtis skubėk,
nes tu apgyvendinsi žemę...”

BRANDAS:

Dabar aš supratau. Gilyn į vidų,
nes tai vienintelis teisingas kelias.

Tai mūs širdis, siela – pasaulis naujas,
kur Dievuje gyvensim, kai užmušim
piktosios valios vanagą. Tada
mumyse gims naujų laikų Adomas.

Te eina tad pasaulis, kur jis nori,
kankinas ar dainuoja vergo pančiuos,
bet jeigu jis pastotų mano kelią

ir grėstų mano žygį pražudyti,
tada per aršią kovą aš laimėsiu
laisvosios asmenybės, sau žmogaus,
teises ir laisvę. Štai, dėl ko kovoti
privalo tautos! Štai, kovos prasmė!

(Susimąsto valandėlę).

Laisvosios asmenybės, sau žmogaus,
su nuodėmėm tėvų, palikimu?

(Pertraukia kalbą ir žiūri į kelią).

O kas gi ten ateina? Susilenkus,
įtraukus galvą, kapstosi į kalną!
Pasiramsčiuodama, stenėdama,
sustodama kas žingsnis atsikvėpti,
ir tarsi būtų priplota prie žemės!
Sudriskę skarmalai pridengia kūną
kaip plunksnos pasišiaušę, ir lyg būtų
kaip vanagas pakraigėje prikaltas.

(Staiga nusigandęs).

Atsiminimai, tartum šaltas vėjas
staiga iš fjordo būtų pasikėlęs,
apiberia žvarbia kruša tą senę
ir mano širdį šiurpuliu nupurto.

O, Viešpatie! Tai mano motina!

MOTINA (*kopdama į kalną, sustoja pusiaukelėje,*

matyti ji tikrai ligi pusės, pridėjusi

ranką prie akių, dairosi):

Man sakė, kad čionai jis buvo.

(Priėjusi arčiau).

Kurgi?

Kad galas saulę griebtų! – Nematau.

Ar tu, sūnau, tenai?

BRANDAS:

Tai aš esu.

MOTINA (*trindama akis*):

Taip svilina akis prakeikta saulė,

kad kunigo minioje neatskirsi.

BRANDAS:

Namie neteko saulės man matyti.

Ten buvo amžina žiemos naktis.

MOTINA (*tyliai juokdamasi*):

Taip. Taip. Ten gera. Galima sušalti

į ledo gabalą. Sustingt kaip stabas.

Bet šaltis sielą taip užgrūdina,

kad galima atlikt didžiausius darbus.

BRANDAS:

Tai būk sveika ir lik sveika! Aš eisiu.

MOTINA:

Tu visada buvai toks nutrūktgalvis.

Tada vaikėgaliu ir čia ištrūkai...

BRANDAS:

Bet tu buvai tada patenkinta.

MOTINA:

Na, žinoma. Toks didelis dalykas!

Juk tu į kunigus tadaėjai.

(Atidžiai į jį įsižiūrėdama).

Ir koks tu didelis, stiprus išaugai!

Bet atsimink tu mano patarimą:

g y v e n i m ą k a i p s a v o a k į s a u g o k !

BRANDAS:

Tik tiek?

MOTINA:

O ką, gyvenimo per mažą?

BRANDAS:

Ne, tavo patarimo.

MOTINA:

Kaip žinai,

bet savo gyvastį turėtum saugot,
vien dėl manęs, nes aš ją tau daviau.

(Rūsčiai).

Aplinkui sklinda tavo žygių gandas,
ir šiandie aš išsigandau baisiausiai:
galėjai tai prarast, ką man skolingas
ir vien tik dėl manęs turėtum saugot.
Esi tu mano kūnas, mano kraujas,
vienintelis sūnus, vainikas mano,
kurį aš pastačiau per tokį vargą.
Tai tu žiūrėk: būk atsargus ir sveikas,
ir savo pareigos neprivalai užmiršti.
Turi gyvent, įpėdinių turėti,
kuriems palikt galėtum savo turtą,
kurį ir aš paliksiu tau... gal būt...

BRANDAS:

Tai štai kodėl mane susiieškojai,
su prikimštoms kišenėms atėjai?

MOTINA:

Iš proto išėjai?

(Traukiasi).

Arčiau nė žingsnio!..

Jei prisiartinsi – praskelsiu galvą!..

(Ramiau).

Klausyk, sūnau!.. Kasmet labiau aš senstu,

neilgai laukt reikės, gal greit numirsiu,

tada paveldėsi tu visą turtą,

o čia su savim – nieko neturiu.

Tų turtų, žinoma, ne kažin kiek, –

seniai jie atsverti ir suskaityti,

bet elgeta nebus, kas juos paveldės.

O tu stovėk, kur stovi! Nesiartink!

Aš prižadu, kad nieko nepaslėpsiu

po grindimis ir žemėm neužkasiu,

paliksiu visa tau, sūnau mielas.

BRANDAS:

Su sąlyga?

MOTINA:

Vienintelė, kad tu

jų nešvaistysi, būsi atsargus

ir giminę pratęsi, – štai ir viskas.

O jeigu negalėsi jo padidint,

tai bent turi palikti ne mažesnę,

kad giminė galėtų augti, plėstis,

sukrauti didesnius turtus kaip mano.

BRANDAS *(po ilgos pauzos):*

Bet reikia mudviem kartą išsiaiškint!

Buvau tau priešingas iš pat mažens,

ir ligi šiol mes niekada nebuvom

sūnus ir motina...

MOTINA:

Nereik man meilės.

Gyvenk, kaip nori, – aš dėl to neverksiu.

Jei nori, būk grubus ir atšiaurus,

tai man vistiek, – tiktai išsaugok turtą

ir perduok viską būsimoms kartoms.

Tegu jis eina iš kartos į kartą,

nors ir bevaisis, nors ir nenaudingas...

BRANDAS *(žengdamas į ją žingsnį):*

O jeigu aš paleisiu jį pavėju?

MOTINA *(atšokdama):*

Paleisi jį pavėju?... Mano turtą,

kuri berinkdama aš pražilau?

BRANDAS:

Taip. Taip. Mielai aš jį paleisiu vėjais.

MOTINA:

Paleisi vėjais? Juk tai mano sielą
paleisi vėjais.

BRANDAS:

Jei nepaisysiu?

Ir pirmą naktį, kai grabe gulėsi,
aplinkui žvakės degs, ir rankose
tiktai maldaknygę turėsi vieną,
įeisiu pas tave ir imsiu griozti
visus kampus, ieškoti tavo turtų,
ir, juos suradęs, tuoj čia pat padėgsiu...

MOTINA:

Iš kur ištraukei tokią baisią mintį?

BRANDAS:

Tu nori sužinoti?

MOTINA:

Žinoma,

kad taip.

BRANDAS:

Atsimenu iš kūdikystės,
kurios užmiršti niekad negalėsiu,
nes ji man kaip žaizda širdy paliko.
Tai buvo vakaras. Mūs tėvas mirė.

O tu sirgai. Aš įėjau pas tėvą.
Aplinkui kaitriai degė vaško žvakės,
ir kaip vaškinis jis gulėjo lovoj.
Tada, į kampą bailiai įsispraudęs,
žiūrėjau ir, akis plačiai išplėtęs,
stebėjausi, kodėl taip ilgai miega,
ir rankos tokios siauros ir nutįsę...
Tik čia staiga įėjo moteriškė,
pripuolusi prie lovos ėmė griozti
ir tuoj po priegalviu kažką surado,
kuždėjo: „Čia ne viskas“, – ir vėl vertė,
po čiužiniu atrado ryšulėlį,
atrišt jį puolė su dantim ir pirštais,
suskaitė, pyko ir kuždėjo: „maža“.
Dejuodama ir keikdama vėl vertė
ir aimanavo, tarsi pasmerktoji,
o ką suradus, godžiai puldavo
kaip vanagas, pamatęs savo grobį.
Ir pagaliau, visus kampus išvertus,
dejuodama išėjo pro duris
su ryšuliu: „Nejau tai visa?.. Maža!..“

MOTINA:

Maniau, kad daug surasiu, bet radau
labai mažai. Iš anksto sumokėjau
už tai per brangiai.

BRANDAS:

Priedo primokėjai
sūnaus dar meilę.

MOTINA:

Kad ir taip, tai kas!
Seniai juk sako: l o b i u s s u s i k r a u s i,
š i r d i e s j e i n e t u r ė s i. Aš iš pradžių
atidaviau gyvenimą ir meilę.
Bent taip atrodė. Kažką šviesų, gražų,
paskui tai užmiršau, ir pasirodė
perdaug net kvaila būta, nors nelengva,
prisimenu, man buvo pirmą kartą,
kai tėvas davė rūstų patarimą:
„Užmiršk tą vargšą, ištekek už šito.
Jis negražus ir senas, bet turtingas,
ir turtą savo sugebės padidinti.“
Aš išėjau už jo, bet apsimyliau:
nesugebėjo jis padidinti turtą.
Tada pati ėmiausi šito darbo,

plūčiau dienas naktis, ir štai dabar
tik mažmožių man trūksta.

BRANDAS:

Klysti, motin!

Tu sielą užmiršai per tuos turtus.

MOTINA:

Nepamiršk, sūnau. Į kunigus
tave išleidau. Tu įpėdinis,
paveldėdamas mano palikimą,
ir mano nuodėmes visas išpirksi.
Juk tu gali surišti ir išrišti,
kaip aš valdyti visą savo turtą.

BRANDAS:

Gudri tu moteris, bet apsiriksi,
matuodama mane tuo pat matu.
Ir daug yra tėvų, kurie norėtų
vaikams suversti savo palikimą,
skriaudų ir neteisybių sunkią naštą
ir per vaikus laimėti amžinybę.

MOTINA:

Tau mano sieloje netinka raustis,
tu palikimą perimsi – ir viskas.

BRANDAS:

O skolos?

MOTINA:

Kokios? Niekad neturėjau.

BRANDAS:

Gal būt ir taip. Skolų tu neturėjai.

O jeigu būtų – reiktų atsilygint,

kad atminimo motinos neslėgtų.

Tegu paveldėčiau nors tuščią namą,

turėčiau perimti ir jo skolas.

Tai ir sūnus įpėdinis privalo

atlyginti visas tėvų skriaudas.

MOTINA:

Bet tokio nėra įstatymo?

BRANDAS:

Gal būt,

kad tokio nėra teisyne įrašyto,

bet toks yra taurioj sūnaus širdy,

ir turi būt įvykdytas lig galo.

Apakėle! Tu Dievo dovanas

išmėtei žemėj, sielą praradai,

subiaurojai gyvenimo purvyne,

sparnus palaužei. Štai, kur tavo skolos!

Tai kur nuo Dievo bėgsi, kai Jisai

pareikalaus tavęs grąžint, ką davė?

MOTINA (*bailiai*):

Kur bėgsiu?

BRANDAS:

Nebijok! Skolas paims sūnus

ir Dievui sugrąžins vėl skaisčią sielą.

Ramiai galėsi mirti. Ištesėsiu

ir už tave skolas grąžinti Dievui.

MOTINA:

Skolas ir nuodėmės?

BRANDAS:

Tiktai skolas.

O nuodėmės pati turi išpirkti.

Gyvenimo menkystėj pražudyta

žmogaus vertybė gali būt grąžinta

kitų žmonių valia ir pastangom,

bet nuodėmė pačiam išpirkti reikia.

Tai rinkis: atgailą ar mirtį.

MOTINA (*neramiai*):

Ne,

geriau namo aš eisiu ir ledynų
šešėly pasislėpsiu. Šičia saulėj
nuodingos mintys kyla ir svaigina.

BRANDAS:

Tai eik ir pasislėpk. Arti aš būsiu.
Ir jeigu kartais saulės pasiilgtum,
dangaus šviesos, – pašauk, ir aš ateisiu.

MOTINA:

Teismu ir pražūtim manęs bauginti?

BRANDAS:

Ateisiu kaip sūnus ir kunigas.
Atnešiu savo meilę ir paguodą.
Maldom ir ašarom palengvinsiu
tau paskutinę valandą mirties.

MOTINA:

Prisieki?

BRANDAS:

Taip. Jei atgailą darysi.

(Prieidamas prie jos arčiau).

Tik vieną sąlygą ir aš statau:
jei tu atsisakysi savo turtų
ir pasirengsi elgeta numirti.

MOTINA (*baisiai užsimodama ant jo*):

Greičiau atskirsi karštį nuo ugnies,
nuo ledo – šaltį, drėgmę nuo vandens!

BRANDAS:

Tai mesk nekaltą kūdikį į jūrą
ir tokiam darbui reikalauk palaimos!

MOTINA:

Sena esu. Duok atgailą lengvesnę.
Kad nors ir pasninką. Nereikalauk
aukos sunkiausios.

BRANDAS:

Nori jos išvengti,
tai nesulauksi Dievo atleidimo.

MOTINA:

Galiu aš paaugot bažnyčiai.

BRANDAS:

Viską?

MOTINA:

Ne viską, bet ir nemažai.

BRANDAS:

Turi
numirt, kaip Jobas – elgeta. Kitaip

išganymo nebus.

MOTINA (grąžydama rankas):

Siela pražuvo

ir turtai tuoj pražus. O Viešpatie,
greičiau namo! Prispausiu prie krūtinės

aš visa tai, kad mano dar yra.

O turte mano, kūdiki brangiausias,

kurį aš sopuliuose pagimdžiau

ir auginau su sielvartu ir baime.

Namo pareisiu, prie širdies prispausiu

ir ašarom gaudžiom tave apverksiu,

kaip verkia motinos vaikų... Kodėl

kas kūnui miela – sielai pražūtis?

Arti būk, kunige!.. Aš nežinau,

kada ateis baisioji valanda.

Jei visa reik gyvenime prarasti,

tai ne anksčiau kaip paskutinį mirksnį.

(Nueina).

BRANDAS (žiūrėdamas paskui ją):

Taip, pasiliks arti tavęs sūnus

ir tavo paskutinio žodžio lauks.

Kai jį pašauksi, jis tuojau ateis,

sušildys meile tavo šaltą ranką.

(Nusileisdamas prie Agnes).

Koks vakaras paniuręs ir tylus,
ir koks gražus, audringas buvo rytas!
Dvasia kaip jūra veržės iš krantų
ir neapykanta grūmojo melui.
Jau, rodėsi, prasideda kova,
jau skamba tolumoj garsai trimitų,
ir pergalę regiu kovos laukuos.

AGNES:

Koks paprastas ir menkas buvo rytas,
palyginus su vakaru. Tada
susiviliojus žaidimu tuščiu,
vijausi tai, kas man geriau prarasti.

BRANDAS:

O aš skraidžiau sparnais kilnių svajonių
ir į dausas buvau aukštai pakilęs.
Iš ten žvelgiau į žemę ir ryžausi
su nuodėmėm žmonių pradėti kovą
ir pereit per pasaulį nugalėtoju.
Šlamėjo vėliavos, skambėjo himnai,
ir minios džiūgavo šventu džiaugsmu, –

štai, kokioj aureolėj aš mačiau
laimėjimą. Tai buvo tik svajonė,
tik spindintis iš tolo idealas,
tik švystelėjęs dykumų miražas...
Aš nusileidau iš dausų aukštybių
ir stoviu slėny. Vakaro šešėliai
dar prieš saulėleidį užklojo žemę.
Aplinkui fjordas, uolos. Bet žėruoja
viršum galvos dangaus mažutis sklypas.
Ir nors atskirtas nuo pasaulio viso,
aš stipriai stoviu ant gimtinės žemės,
kurios kiekvieną pėdą čia pažįstu.
Baigta giesmė. Svajonės išsisklaidė.
Sparnuotas žirgas stovi nubalnotas.
Tiktai krūtinę degina ugnis.
Prie aukšto tikslo veda siauras kelias
per pareigas ir kasdieninį darbą.

AGNES:

O Dievas pasmerktas numirt?

BRANDAS:

Numirs,
ir bus palaidotas, tik patylom.

Dabar man paaiškėjo, kad klaidingai
aš supratau išganyką žmonijos.
Didvyrių žygiai, iškilmės ir žodžiai
žmonių menkystės nugalėt negali.
Tiktai v a l i a sielos žaizdas užgydys,
sukaups iškrikusias jėgas, ir žmogų
išlaisvins ir prikels iš dvasios skurdo.

*(Atsigręžia į kaimo pusę, kur jau temsta
vakaro šešėliai.)*

Tad eikit šen, pavargusieji broliai,
kurie praradę viltis einate namo.
Drauge su jumis pasiryžęs vargti,
drauge kentėt, kovoti ir laimėti.
Vieni kitiems padėsime prisikelti
iš dvasios skurdo, nugalėsime melą,
kovoj užgrūdinsime kaip plieną valią,
ir išvaduosime sielą iš nelaisvės.
Kastuvas rankoj lygiai taip garbingas
kaip plieno kardas. Mūsų tikslas vienas:
privalo siela būti kaip lenta,
kurioje rašo Dievas Visagalis.

(Nori eiti, bet Einaris pastoja kelią).

EINARIS:

Sustok! Gražink man, ką esi paėmęs.

BRANDAS:

Ar ją? Štai, čia ji stovi.

EINARIS (*prieidamas prie Agnes*):

Rinkis, Agnes,

ar juodą liūdėsį ar šviesų džiaugsmą?

AGNES:

Nėra ko rinktis.

EINARIS:

Agnes, prisimink

mūs seną priežodį: pakelti lengva,

bet naštą nešti sunku.

AGNES:

Atsitrauk!

Aš savo naštą nešiu arba krisiu.

EINARIS:

Savuosius prisimink.

AGNES:

Pasveikink juos!

O aš jiems parašysiu, kai galėsiu.

EINARIS:

Štai skrenda su ilgesiu per jūras
dvi baltos paukštės, mūsų laivo burės.
Bangų purslai kaip perlai saulėj tyška
ir kviečia mus į laimės kraštą plaukti.

AGNES:

Kur nori plauk: į vakarus, į rytus.
Mane kaip mirusią visai užmiršk.

EINARIS:

Keliauk su manim, Agnes, kaip sesuo.

AGNES (*purtydama galvą*):

Tarp mūs bedugnė, mielas, atsivėrė.

EINARIS:

Tai grįžk atgal pas savo motiną.

AGNES (*tyliai*):

Aš savo mokytojo, draugo neapleisiu!..

BRANDAS (*prie jų prieidamas*):

Bet nesuklysk, mieloji!.. Tarp uolų
tamsiajam slėny, užstelbtam ledynų,
kur šiaurūs vėjai dieną naktį staugia
ir niekuomet nepasirodo saulė,
sunkus ir liūdnas bus gyvenimas.

AGNES:

Kai žvaigždės šviečia, – nebaisi tamsa.

BRANDAS:

Bet mano kelias griežtas ir rūstus,
nes mano šūkis: v i s k a s a r b a n i e k o.
Ir jei neištesėsi ligi galo,
gyvenimą tik veltui pražudysi.
Nelauk pasigailėjimo, malonės
ir jokių nuodėmėi nusileidimų.
Pritruks gyvenimo dėl dvasios žygio,
tai savo noru pasirenk numirti.

EINARIS:

Mes, Agnes, šį beprotišką žaidimą
ir bėk toliau nuo šio pamokslininko.
Gyvenk, kaip nori, moki ir gali.

BRANDAS:

Tai ryžkis: rinkis, – kryžkelėj esi.

(Nueina).

EINARIS:

Taip, rinkis, Agnes: audrą arba tylą,
ar čia paliksi, ar toliau keliausi?
Iš dviejų viena: dieną arba naktį,
ar rūstų sielvartą, ar šviesų džiaugsmą,

ar juodą pragarą, ar žemės rojų,
gyvenimą ar mirtį – pasirink.

AGNES (*atsistoja ir sako*):

Mirties keliu einu į tamsią naktį.

Už jos aušra prisikėlimo aušta.

*(Nueina paskui Brandą. Einaris stovi
valandėlę, lyg viską praradęs, žiūrėda-
mas į tolstančią Agnes, paskui, nuleidęs
galvą, nueina kitu keliu fjordo pusėn).*

TREČIAS VEIKSMAS

Po trejų metų. Prie pastoriaus namų sodas, aptvertas žema akmenine tvora. Už namo aukšta uolų siena. Tolumoje matyti siaura fjordo juosta. Namų durys atdaros į sodą. Popietinis metas.

BRANDAS stovi ant laiptų. AGNES sėdi vienu laipteliu žemiau.

AGNES:

Mielasis mano! Tu ir vėl įrėmęs

akis į fjordą?

BRANDAS:

Pasiuntinio laukiu.

AGNES:

Nerimsti?

BRANDAS:

Taip. Treti jau metai laukiu

iš savo motinos žinios, bet veltui.

O vakar sakė man, kad suskaitytos

jos valandos.

AGNES *(tyliai ir švelniai):*

Tai eitum, nebelaukęs,

kol ji tave pakvies.

BRANDAS *(purtydamas galvą):*

Nedaro atgailos,

tai negaliu nunešti jai paguodos.

AGNES:

Bet ji tau motina.

BRANDAS:

Aš negaliu

iš savo motinos daryti stabo.

AGNES:

Tu, Brandai, per rūstus.

BRANDAS:

Ar tau?

AGNES:

Man – ne.

BRANDAS:

Sakiau, kad su manim rūstus bus kelias.

AGNES *(su šypsena)*:

Tai netiesa...

BRANDAS:

Čia šalta, baisiai drėgna,

ir greitai vysta tavo skaistūs skruostai.

Nyksti tu, mano miela! Mūsų namas

šaltos uolos pakriūtėje sustingęs.

AGNES:

Ir todėl juo labiau yra saugesnis.

Čia gletčeris uždengęs mus apsaugo,
ir jo griuvimas mums nepavojingas, –
sniegynas persiristų per mūs stogą,
ir mūsų namas sveikas pasiliktų,
kaip pasislėpęs už uolų po kriokliu.

BRANDAS:

Bet saulė niekados nešvies pas mus.

AGNES:

O štai, saulutės lengvas atspindys
uolos atšlaitėj žaidžia.

BRANDAS:

Vasarą
tik trejetą savaitių. Niekados
jis nenušvis uolos papėdėje.

AGNES *(atidžiai žiūri į jį, atsistoja ir kalba):*

Matau, tave kankina kažkas, Brandai.

BRANDAS:

Tave, bet ne mane.

AGNES:

Ne, ne. Tave.

BRANDAS:

Tu širdyje giliai paslėpus baimę.

AGNES:

Taip pat ir tu.

BRANDAS:

Tarytum ant bedugnės
stovėtum krašto ir galva tau svaigtų.
Kas, Agnes, tau yra?

AGNES:

Drebu aš kartais.
(Sustoja).

BRANDAS:

Drebi?.. Dėl ko?..

AGNES:

Dėl mūsų kūdikio.

BRANDAS:

Dėl Alpo?

AGNES:

Taip, dėl jo ir tu drebi.

BRANDAS:

Taip. Kartais širdį man suspaudžia baimė,
bet jo mes neprarasim. Dievas geras!
Mūs kūdikis išaugs stiprus ir sveikas.

Jis miega?

AGNES:

Taip. Užmigo.

BRANDAS (*žiūri pro duris*):

Pažiūrėk,

koks sveikas ir gražus...

AGNES:

Tiktai išblyškęs.

BRANDAS:

Išblyškęs. Taip. Bet nebijok. Praeis.

AGNES:

Saldžiai kaip miega mano kūdikėlis.

BRANDAS:

Miegok ir pasisemk sapne sveikatos.

(*Uždaro duris*).

Tai judu mano sunkų pašaukimą

palaima apšvietėt ir sielvartus,

kančias lengva našta padarėte.

Su tavim neapleis manęs stiprybė,

ir Alpo juokas man suteiks jėgų.

Parapiją šią paėmiau kaip kryžių,

bet tu matai – sutaisė puikiai Dievas –

palaimina pradėtą mano darbą.

AGNES:

Tu, Brandai, nupelnei palaimą Dievo.

Save užmiršęs su piktu kovojai,

verkei, kentėjai, dirbai ir laimėjai.

BRANDAS:

Gal būt, ir taip, bet su tavim man lengva

kova pakelti buvo. Tavo meilė

kaip saulės spindulys sušildė sielą.

Lig šiol neteko meilės man pažinti.

Jos nemokėjo kūdikio širdy

įžiebt nei motina nei tėvas. Kartais,

jei kokia kibirkštis ir švystelėdavo,

tuojau skubėdavo ją užgesinti.

Tarytum buvo lemta man taupyti

švelnius jausmus ir saugot juos širdy,

kol apie tavo ir Alpuko galvas

staiga įsiliepsnojo vainiku.

AGNES:

Ne vien tik mudu šildo tavo meilė,

bet ir visus, kurie varge gyvena.

Ar vaikas verkia, motina dejuoja,

ar ką nelaimės sopuliai suspaudė,
visi atrandą tavyje paguodą.

BRANDAS:

Tik ačiū tau ir jam, nes judu
išmokėte mane gailestingumo
ir širdį uždegėt dangaus malone.
Negalima visų mylėti, jeigu
širdis nė vieno tikrai nepamilo.
Aš meilės nepažindamas – ilgėjaus,
ir ilgesy širdis suakmenėjo.

AGNES:

Ir vis dėlto rūsti tavoji meilė.
Norėdamas priglausti – nuskriaudi.

BRANDAS:

Tave?

AGNES:

O ne, mielasis. Su tavim
gyvenimo našta pakelti lengva,
bet daugelį atstūmė nuo tavęs
rūstusis tavo v i s k a s a r b a n i e k o.

BRANDAS:

Nenoriu nė pažinti tos silpnybės,

kurią vadina žmonės savo meile.

Gera pažįstu tikrą Dievo meilę,

o ji negailestinga išrinktiesiems.

Kai Kristus meldėsi darže alyvų:

„Atimk man šitą taurelę!“ – argi Tėvas

išklausė jo maldos? – Vistiek reikėjo

išgerti karčią taurelę ligi dugno.

AGNES:

Bet jei visus tokiu matu matuotum, t

ai niekas gal nebūtų išganytas.

BRANDAS:

Teisingo Dievo Teismo nieks nežino,

bet amžinybės knygoj pasakyta:

„Būk ištikimas Dievui ligi galo

ir nemanyk galėsiąs išderėti

vainiką amžino gyvenimo“.

Per mažą prakaitu nuplauti veidą,

nusivalyti reik kančios ugnim.

Tau dovanota bus, k o n e g a l ė j a i,

bet tai, k o n e n o r ė j a i, – niekados.

AGNES:

Tebus, kaip tu kalbi, ir aš be baimės

tave seku, tiktai pakelk mane
į tavo aukštumas, arčiau į dangų.
Aš per silpna esu, kad ištesėčiau.
Dažnai mane kankina abejonė,
galva apsvaigsta ir sustingsta žingsniai.

BRANDAS:

Atminki, Agnes, amžinąją tiesą:
visur ir visada v i s a m reik būti
ir saugoti sielos harmoniją.
Tas pasmerktas žmogus ir jo darbai,
kuris gyvena ne visa širdim.
Ir šitą amžinąją tiesą, Agnes,
ne žodžiais, bet darbais įrodyt reikia.

AGNES (*puldama ant jo krūtinės*):

Visur, kur eisi tu, ir aš ten eisiu.

BRANDAS:

Mes dviese, Agnes, viską nugalėsime.

*(Ant kelio pasirodo daktaras ir sustoja
prie sodo tvoros).*

DAKTARAS:

Nesitikėjau, kad balandžiai gali
burkuoti tokioj niūrioje pakriūtėj.

AGNES:

Ak, daktaras! Senasis draugas! Sveikas!

Užėikite!

(Bėga pasitikti ir atidaro vartelius)

DAKTARAS:

Aš ne pas jus ėjau.

Jūs žinote, esu ant jūsų piktas.

Nebegalėjęt rast blogesnės vietos, –

šis rūkas, prieblanda, drėgmė ir šaltis

sušaldo kūną, sielą numarina.

BRANDAS:

Tai netiesa. Jis sielos nemarina.

DAKTARAS:

Nejaugi? Gali būti. Jūs ryšys,

nors paskubomis surištas, – stiprus.

Visai ne taip, kaip sako priežodis:

„Juokais suriši, pasileis juokais“.

AGNES:

Tik saulės spindulys ar varpo garsas –

ir širdyje kaip pabučiavimas

pavasaris pražydi.

DAKTARAS:

Aplankyt

ligonių eisiu. Metas man. Sudie.

BRANDAS:

Ar tik ne mano motiną?

DAKTARAS:

Ir ją.

O jūs?

BRANDAS:

Kol kas dar neisiu.

DAKTARAS:

Buvot jau?

BRANDAS:

Ir nemaniau.

DAKTARAS:

Jūs kietaširdis, Brandai.

O aš, ar šaltis, speigas, ar pusnis

vistiek einu ir stengiuos, kiek galiu,

nors ji prasčiau kaip elgeta apmoka.

BRANDAS:

Atlygins Dievas jums už gerą širdį.

Palengvinkite jai mirties kančias.

DAKTARAS:

Atlygins-neatlygins, bet vistiek
skubėti reikia, kai nelaimėj šaukia.

BRANDAS:

Jus šaukia, o mane visai užmiršo,
nors laikiu nesulaukiu.

DAKTARAS:

Eikite
nelaukdami.

BRANDAS:

Kol ji manęs nekvies,
tai man tenai nėra kas veikia.

DAKTARAS (Agnei):

Vargše!
Ir patekai negailestingom rankom!..

BRANDAS:

Bet aš nesu negailestingas.

AGNES:

Tikrai,
širdies krauju jos nuodėmes nuplautų.

BRANDAS:

Aš jos sūnus, ir savo laisvu noru
apsiėmiau atlyginti jos skolas.

DAKTARAS:

Pirma savas tik apmokėkit.

BRANDAS:

Dievui

ir viens už daugelį atlygint gali.

DAKTARAS:

Tiktai ne tas, kurs skolose paskendęs.

BRANDAS:

Turtingas būčiau ar skoloj paskendęs,

vistiek nepripažinčiau kompromisų.

Jei ko aš siekiu – siekiu ligi galo,

ir šito man kol kas visai pakanka.

DAKTARAS *(atidžiai į jį žiūrėdamas):*

Taip, tavo vyro valios quantum satis

prirašė sąskaitų, ir tu turtingas,

bet pastoriaus tavasis conto caritatis

akmens širdy beviltiškai sustingo.

(Nueina.)

BRANDAS *(palydėdamas jį žvilgsniu):*

Taip suteršto melu nēr kito žodžio

kaip žodis meilė. Velniška gudrybe

kiekvienas stengias silpnybes pridengti

ir nuo savęs paslėpti luošybę dvasios,
nors iš tiesų gyvenimas jų visas
tikrai bailus žaidimas su mirtim.
Jei kelias per sunkus ir pavojingas,
tai jį apeiti stengiasi su meile.
Kasdien giliau į nuodėmes vis brenda
ir tikis išsigelbėti per meilę.
Nors tikslas prieš akis, bet kam kova? –
laimėsime be kovos, – tikrai su meile.
Nors kelią žinome, bet klaidžiojam,
nes manom prieglaudą surasime meilėj.

AGNES:

Matau, biaučiau meluoti sau, bet argi, –
dažnai mąstau, – taip iš tiesų yra?

BRANDAS:

Didžiausia mūsų klaida: užmirštam valią,
o tik jinais surast teisybę gali
ir teisingumo troškuli patenkinti.
Svarbiausia: reik visą širdį n o r ė t i
pasiekiamo ar nepasiekiamo,
ar didelio ar mažo – nesvarbu,
svarbu tikrai norėti ligi galo

ir su džiaugsmu pakelt visas kančias.
Numirt ant kryžiaus kančiose per maža,
išganymo tiktai tada sulauksi,
kai mirdamas, kančiose alpdamas,
visa širdim norėsi tų kančių,
nes tai visa esmė didvyriškumo.

AGNES (*stipriai prie jo prisispausdama*):

Jei kartais ir apimtų žygio baimė,
žinau, kad tu mane sustiprinsi.

BRANDAS:

Kada kovoj laimės kieta valia,
tada ir mūsų meilei kelias laisvas.
Balandis su alyvų šakele
atlėks pas mus, o neapykanta
tegu paliks kvailiams ir bukapročiams.

(*Krūptelėjęs*).

Bet šitas žodis n e a p y k a n t a
pasauly kelia milžinišką kovą.

(*Greitai nueina į namus*).

AGNES (*žiūri pro atdaras duris*):

Atsiklaupė prie kūdikio lovelės
ir galvą panarino, tarsi verkia.

Prisiglaudė, lyg prieglaudos ieškotų,
praradęs paskutinę savo viltį.
Pažvelgt rūstus, bet kiek jis meilės turi
ir kaip jis myli Alpą. Kūdikis
kaip angelas nekaltas. Kas gi jam?

(Išsigąsta).

Staiga pašoko ir išbalo visas...

BRANDAS *(išeina į prieangį):*

Manęs atėjo?

AGNES:

Niekas čia nebuvo.

BRANDAS *(žiūrėdamas atgal pro duris):*

Veidelis kaip ugnis... Sukaitęs visas...

Bet, Agnes, nebijok!..

AGNES:

O Viešpatie!..

BRANDAS:

Praeis!.. Tik nebijok...

(žvilgterėjęs į kelią, sušunka).

Manęs pašaukti?

PASIUNTINYS *(prie vartelių):*

Taip. Skubink, kunige...

BRANDAS (*skubiai*):

Tuojau einu...

Bet kokią atneši man žinią?

PASIUNTINYS:

Liūdną.

Staiga ji atsisėdo... Akys klaikios,

ir lūpos kužda: „Pusę atiduosiu...

Pašaukit kunigą...”

BRANDAS (*atšokdamas*):

Nejau tik pusę?

Tai netiesa! Sakyk!

PASIUNTINYS:

Aš nemeluoju.

BRANDAS:

Tai iš tikrųjų pusę? – Reikia visko.

PASIUNTINYS:

Gal būt. Aš nežinau. Tačiau girdėjau,

kaip ji aiškiausiai ištare tik p u s ę,

ir šito žodžio niekad neužmiršiu.

BRANDAS (*paėmęs jį už rankos*):

Paliudysi per paskutinį teismą?

PASIUNTINYS:

Paliudysiu.

BRANDAS (*tvirtai*):

Tai grįžk, iš kur atėjęs,

ir pasakyk: neduosiu išrišimo...

PASIUNTINYS (*abejodamas žiūri į jį*):

Nesupratai... Juk tavo motina

mane čia atsiuntė.

BRANDAS:

Viena tiesa

saviems ir svetimiems.

PASIUNTINYS:

Tai rūstūs žodžiai.

BRANDAS:

Privalo viską atiduoti arba –

nereikia nieko.

PASIUNTINYS:

Betgi?..

BRANDAS:

Pasakyk:

ir mažas trupinėlis aukso – stabas.

PASIUNTINYS:

Taip pasakyti lygu ką užmušti.

Reikės kaip nors švelniau jai pasakyti.

Viltis jai lieka: Dievas danguje

ne toks kaip tu rūstus, negailestingas.

(Nueina).

BRANDAS:

Tai ši viltis užnuodijo pasaulį

ir daugeliui dangaus vartus užkėlė.

Jie tikis paskutinę valandą

su ašaromis permaldaut Teisėją.

Tuščia viltis. Gyvendami įprato

derėtis. Mano, išderės ir dangų.

(Pasiuntinys pakeliui sutinka antrą pasiuntinį, ir abudu sugrįžta).

BRANDAS:

Dar vienas.

PIRMASIS PASIUNTINYS:

Taip.

BRANDAS:

Ką naujo pasakysi?

ANTRASIS:

Devynias dešimtąsias atiduoda.

BRANDAS:

Ne viską?

ANTRASIS:

Ne.

BRANDAS:

Tai grįžk atgal namo.

Neduosiu išrišimo. Neateisiu.

ANTRASIS:

Bet, kunige, jos kančios – atgaila.

PIRMASIS:

Atmink, kad ji tave pagimdė.

BRANDAS (*laužydamas rankas*):

Taip,

bet negaliu pritaikint dvi tiesas.

Saviems ir svetimiems viena tiesa.

ANTRASIS:

Ji baisiai kenčia. Blaškosi. Tuoju mirs.

Tai nors paguodos žodį jai pasiųsk.

BRANDAS:

Nueik ir pasakyk: priimti gali

tiktai su gryna sąžine švenčiausią.

(Pasiuntiniai išeina).

AGNES (*prisiglausdama prie Brando*):

O, Brandai, kartais tavo rūstūs žodžiai
kaip Dievo kardas ugnimi žėruoja.

BRANDAS (*pro ašaras*):

O ar manęs nepuola su kardu,
tiktai atšipusiu? Tai dar skaudžiau.
Jų užkietėjimas man širdį veria.

AGNES:

Bet tavo sąlygos per rūščios, Brandai.

BRANDAS:

Jei tu drįsti, pasiūlyk lengvesnes.

AGNES:

Tai išgalėti – niekas nepajėgtų.
Jei nori, pamėgink, – kiekvienas luš...

BRANDAS:

Deja, teisinga tu, ir tai baisiausia.
Menki, ištvirtkę ir bejėgiai žmonės.
Jau didelis dalykas, jei prieš mirtį
kas nors pavargėliams turtus palieka.
Bet tu tiktai pasiūlyk patylom,
nežinant niekam, dirbti kilnų darbą,
tai pamatysi, kad nebus didvyrių.
Pasiūlyk tu karaliams ir valdovams

iš lapų metraščio išbraukt jų vardą,
atsižadėt garbės, tai pamatysi,
kad noro neturės ką nors daryti.
Poetui pasakyk, kad paslapčiom
fantazijos paukščius skraidyti leistų,
kad niekas nežinotų, kas paleido,
kas suteikė jiems balsą ir sparnus,
tai savo kūriniais jis nesidžiaugs.
Nėra žmogaus, kuris pasiaukotų,
savo užmiršęs dirbtų kilnų darbą.
Pasaulyje tuštybė viešpatauja,
žmogus tiktai aklos tuštybės vergas.
Visus gyvenimo žiedai vilioja,
visi jų siekia ant bedugnės krašto.
Bet jei netyčia kam paslydo koja,
žiūrėk, ir vėl jis stveriasi už žemės.

AGNES:

Ir tu iš tokių dvasios ubagų
dar reikalauji v i s k o arba n i e k o?

BRANDAS:

Jei nori pergalės, – atgal nė žingsnio!
Ir juo žemiau kritai, – aukščiau pakilk!

(Patylėjęs, kitu tonu).

Ir vis dėlto jaučiuos kaip ant skeveldros,
negailestingai blaškomas audros,
kai prieinu prie prarasto žmogaus
su reikalavimais rusčiais pakilti.
Ne kartą ašarom užspringdamas
ryžausi net prikąst liežuvį savo,
kuriuo prikaišioju žmonėms silpnybes
ir pliekiu už ydas ir nuodėmes.
Ne kartą ir ranka, iškilus smūgiui,
norėjo apkabinti ir priglausti...
Bet tu nueik ir pažiūrėk, kaip miega
mūs kūdikis. Sužadink dainele
sapnus gražiausius. Kūdikio siela
skaidri kaip ežeras, nurimęs saulėj,
ir motina, skraidydama kaip paukštė,
atsispindi jame, kaip veidrody.

AGNES *(išblykšdama):*

Bet kas gi tau yra? Tu visą laiką
tik apie jį galvoji?

BRANDAS:

Nieko, Agnes!

Mylėk ir būk rami.

AGNES:

Bet pasakyk

nors vieną žodį.

BRANDAS:

Rūstų Dievo žodį?

AGNES:

Kuris kaip saulė sielą man apšviestų.

BRANDAS (*apkabindamas ją*):

Nekaltas nenumirs.

AGNES (*su džiaugsmu žiūri į jį*):

Tik vieną turim,

ir Dievas jo atimt iš mūs negali.

(*Nueina į namus*).

BRANDAS (*susimąstęs žiūri į priekį*):

O jeigu vis dėlto pareikalautų?

Vienintelio sūnaus iš Abraomo

juk reikalavo?... Ne, negali būti...

Aš atnešiau jau savo auką Dievui.

Atsisakiau iš miego kelti žmones

ir griaudėti kaip griausmas... Ne, tai melas.

Tai buvo ne auka, tikrai svajonės...

Prikėlė Agnes iš tuščių sapnų,
naujam gyvenimui prižadino
ir sielvartus pusiau pasidalijo.

(Žiūri į kelią).

Kodėl gi motina taip ilgai delsia?
Ko laukia ji?.. Auka ir atgaila
atidarytų jai dangaus vartus
ir nuodėmes išrautų su šaknim...
Ir vėl pasiuntinys?.. Deja, tik fogtas,
Savim patenkintas, raudonas, sveikas.
Rankas į kišenes sau susikišęs.

FOGTAS *(prie sodo vartelių):*

Sveiki gyvi... Seniai mes matėmės,
ir šiandien atėjau gal ne laiku?

BRANDAS *(rodydamas į namų duris):*

Prašau į vidų.

FOGTAS:

Ačiū. Man gerai
ir čia. Tikiu, abiem malonu būtų,
jei pasisektų man surasti kelią
su vienu reikalu į jūsų širdį.

BRANDAS:

Tai pasakykite, koks reikalas?

FOGTAS:

Jūs motina, girdėjau, sunkiai serga

ir, rodos, jai pasveikti nēr vilties...

Labai skaudu...

BRANDAS:

Visai neabejoju.

FOGTAS:

Labai gailiuos...

BRANDAS:

Bet koks jūs reikalas?

FOGTAS:

Tai matote... Ir ką gi čia darysi?..

Visiems mums mirti reikia... Ji sena...

Tai, eidamas pro šalį, pagalvojau,

ar ne dabar tas reikalas atlikti,

ir juo labiau, kad jūs, esu girdėjęs,

nesugyvenate su motina.

BRANDAS:

Su motina?

FOGTAS:

Na, taip... Ji atkakli,

gobši, ir jus, girdėjau, nuskriaudė.

O savo marškiniai arčiausia kūno.

Numirus tėvui, viską pagrobė

ir jums dalies neskyrė.

BRANDAS:

Taip, neskyrė.

FOGTAS:

Tai ir nenorom tenka susipykti.

Todėl manau, kad laukiat jos mirties

per daug nesielvartaudami. Tikiu,

jūs nesupyksit, jeigu prasitarsiu

ir apie reikalus, nors iš tikrųjų

dabar ne metas būtų.

BRANDAS:

Man vistiek.

FOGTAS:

Tai galime kalbėti atvirai.

Jūs motina, – reikės neilgai laukti, –

kai tik numirs ir bus palaidota,

jūs būsite turtuolis.

BRANDAS:

Manote?

FOGTAS:

Dar klausiat, ar manau?.. Be abejonės.

Juk jai priklauso paliai fjordą žemė

ir čia aplinkui, kaip užmato akys.

Tai žinoma, kad būsit turtingiausias

visoje apylinkėj.

BRANDAS:

O teismas?

FOGTAS:

Teismas?

O ką čia teismui veikti? Esat vienas,

ir visas palikimas jums priklauso.

BRANDAS:

Bet jeigu kas ateitų ir pareikštų,

kad jis turįs paveldėjimo teisių?

FOGTAS:

Nebent tik vienas velnias. Niekas kitas.

Jau patikėkit, – aš gerai žinau, –

su jumis neišdrįs varžytis niekas.

Jūs gausit vienas visą palikimą,

ir nereikės jums užkampyje skursti.

Prieš jus platus pasaulis laisvas, Brandai.

BRANDAS:

O jeigu atvirai kalbėsime, ponas fogtai,
tai siūlote iš čia man išsikraustyti?

FOGTAS:

Beveik, kad taip. Ir būtų tai geriausia.
Ir jums ir mums. Tikėkite, neklustu.
Tik pažiūrėkite geriau į žmones,
kuriems čia skelbiat rūstų Dievo žodį,
tai pamatysite, kad jūs su jais
kaip vilkas su žąsim. Ir iš tikrųjų,
kur nors visuomenėj, plačiam pasauly,
jūs galite labai naudingas būti,
bet čia, kalnų tarpekliuos ir ledynuos,
iš jūs veiklos menka nauda žmonėms.

BRANDAS:

Kas medžiui šaknys, tas – tėvynė žmogui.
Jei kas nereikalingas savo kraštui,
tai sveikas dingęs, – pabaigtas žmogus.

FOGTAS:

Kad darbas nenueitų vėjais, reikia,
kad atitiktų krašto reikalus.

BRANDAS:

Tačiau tie reikalai geriau matyti
nuo aukšto kalno nei iš slėnio dugno.

FOGTAS:

Taip samprotauja gal kur nors kitur,
o ne pas mus, skurdžiuos kalnų tarpekliuos.

BRANDAS:

Ak, šitie jūs visi paskirstymai
į kalnus, tarpeklius ir lygumas!
Taip pat ir jūs sau teisių reikalaujat,
bet pareigų atsižadėti norit,
manydami, kad jus pateisint gali
atsidusimas: mes mažučiai žmonės.

FOGTAS:

Gal būt. Bet viskas turi savo laiką.
Kas laikmetis – tai savo pareigos,
ir kas karta – tai savo rūpesčiai.
Tačiau ir mūsų kaimas, nors nuskurdęs,
bet įnešė skatiką į pasaulio
didžiųjų siekimų kasą. Žinoma,
seniai tai buvo, bet skatikas mūsų
ne toks jau buvo mažas. Padavimuos
ir šiandien mūsų kaimo neužmiršta

ir mini, kaip didžiųjų žygių vietą.
Tai buvo tais laikais, kai karaliavo
garsus karalius Bele. Dar ir šiandien
iš lūpų perduoda į lūpas padavimą,
kaip šaunūs mūsų kaimo vyrai – Ulfas
ir brolis Toras su narsiais vikingais
Bretaniją driokojo, plėšė, žudė,
kad žmonės siaubo apimti maldavo:
„Išgelbėk, Viešpatie, mus nuo normanų!“
Tie karžygiai, – netenka abejoti, –
tai mūsų garsūs prosenoliai buvo.
Mokėjo su kardu praskinti kelią
ir su gaisrais nušviesti sau naktis.
O vienas padavimas mini vardą
mūs kaimo karžygio, kuris tuojuo
ant apsiausto sau kryžių užsisiuvo,
kai buvo tik paskelbtas kryžiaus karas,
bet žygy kažkodėl jo nemini...

BRANDAS:

Tur būt, ne mažą giminę paliko
tas karžygys, toks greitas pažadams?

FOGTAS:

O taip. Paliko... Bet iš ko jūs spėjat?

BRANDAS:

Nereikia nė spėlioti, tuoj pažinsi
to karžygio ainius mūs žmonėse,
kurie taip pat greiti pakelti kryžių.

FOGTAS:

Tiesa, jo ainiai ir dabar gyvena.
Bet mes sustojome karaliaus Bele
epochoje. Tai grįšime atgal.
Iš pradžių plėšėm užjūrių kraštus,
paskui užpuolėm artimus kaimynus,
laukus jų trempėm, deginom sodybas
ir savo galvas laurais vainikavom.
Gal būt, per daug didžiavomės krauju,
kuris pralietas buvo, bet manau,
kad mes visai nesididžiuodami,
jau vien iš to, kas mano pasakyta,
galėtum spręsti apie mūs stiprybę.
Tik reik atgal truputį atsigręžti
ir prisiminti praeitį garbingą,
tai pamatysim, kad ir mūsų valsčius
tautų grumtynėse yra įdėjęs

kovoj už progresą ir savo dalį.

BRANDAS:

Bet man atrodo, jūs užmiršote,

kad kilmingumas turi pareigas.

Jūs kardą pakeitėt žagre, užmiršot

karaliaus Bele seną palikimą.

FOGTAS:

Nieku būdu. Tiktai pažvelkite,

kai mes – teisėjas, lensmanas ir aš –

susėdame smagiai prie puotos stalo,

tai pamatysit, kad prie punšo taurės

karaliaus Bele atminimas gyvas.

Kiekvieną kartą jį prisimenam

mūs tostuose, kalboj ir dainose.

Kad net ir aš, pagautas įkvėpimo,

ne kartą pyniau karžygiui vainiką

ir mūs laikų žmonėms pakėliau dvasią.

Turiu prisipažinti, kad ir aš,

kaip daugelis iš mūs apylinkės,

nesvetimas poezijai, tiktai

negalima per daug jai valios duoti,

nes viskas turi savo saiką. Taigi.

Tik vakare, kai pabaigti darbai,
maždaug tarp septynių ir dešimties,
smagu paleist fantazijos vadžias
ir sielą apvalyt nuo kasdienybės.
Tik toks, man rodos, skirtumas tarp mūsų:
jūs norit žagrę su kardu sujungti
ir tuo pačiu metu – kovot ir arti.
Ir, kiek aš suprantu, tai jūsų tikslas
gyvenimą sujungti su idėja,
tarnybą Dievui su kultūra bulvių,
kad būtų junginys kaip parakas,
sumaišius anglį, sierą ir salietrą.

BRANDAS:

Maždaug.

FOGTAS:

Gal būt, kitoj bendruomenėj,
daug didesnėj, kaip mūs, tai galima,
bet čia pas mus, atleiskit, veltui triūsas.
Tai jūs su savo reikalavimais
ir kreipkitės tenai, o mus palikit
su mūsų pelkėmis ir jūromis.

BRANDAS:

Pirmiausia reiktų paskandint į jūrą
tą jūs pasididžiavimą senoliais.
Nykštukas juk nebus dėl to didesnis,
kad jo senolis buvo Galijotas.

FOGTAS:

Bet praeities atsiminimai kilnūs
yra mūs ateities geriausias laidas.

BRANDAS:

Tiktai tada, kai tie atsiminimai
gyvenime atranda atbalsį.
O jums – milžinkapių atsiminimai
tiktai patogi prieglauda menkystei.

FOGTAS:

Bet vis dėlto, man rodos, būt geriausia,
kad jūs, kaip siūliau, mus visai apleistut.
Čia jūs darbų mūs žmonės neįvertins
ir nesupras jūsų pastangų kilnių.
O sielos mažmožiais, kurių prireikia
ir mūs žmonėms, – aprūpinsiu aš pats.
Per tuos metus, kai aš esu čia fogtas,
nemaža atlikta yra darbų,
kurie paliudija stropumą mano.

Štai, pavyzdžiui, tik mano rūpesčiu
žmonių mūs valsčiųj dusyk padidėjo
ir net daugiau, nes aš atidengiau
naujus pelningus verslo šaltinius
ir padariau gyvenimą lengvesnį.
Kovojam, kiek tik galim, su gamta
ir, reikia pasakyti, kad sėkmingai.
Štai, išvedėm kelius ir tiesiam tiltus...

BRANDAS:

Tiktai ne tarp gyvenimo ir Dievo.

FOGTAS:

Tarp lygumų kalnuos ir mūsų fjordo.

BRANDAS:

Tiktai ne tarp idėjų ir darbų.

FOGTAS:

Pirmiausia reik suartinti kaimynus
ir sutvarkyt susisiekimą bendrą.
Visi mes buvom tokios nuomonės,
kol jūs nebuvote čia pastorius.
Dabar į krūvą viskas susimaišė,
tarytum šiaurės spindinti pašvaistė
nustelbus būtų žiburius mūs slėnio

ir dviguboj, klaidinančioj šviesoj
supainiojus visus daiktų šešėlius,
kad neatskirsi, kur tiesa, kur melas,
ir kur išganymas, kur pražūtis.
Tai jūs čia taip supainiojote viską
ir žmones perskyrėt į dvi dalis,
kurios nuolat kovoja, nors galėtų
vienybėje pasiekti pergalę.

BRANDAS:

Prieš jūsų norą – vis dėlto paliksiu.
Ne mūsų valioje vieta veikimo.
Kas žino savo tikslą ir jo siekia,
tas savo dvasios akimis pamatė
įsakymą, kurį parašė Dievas:
„Čia tavo kelias ir vieta veikimo.“

FOGTAS:

Tai ką, jei taip, tada palikit čia,
tikrai neperženkit visų ribų.
Jūs pastangas pakelti papročius
galiu pagirti, bet visų dienų
daugiau neverskite šventadieniais
ir veltui vėliavų kasdien nekelkit,

tarytum lauktut Dievo į svečius.

BRANDAS:

Deja, pasinaudot jūs patarimais

aš negalėsiu, – reiktų man pakeisti

ir pasaulėžiūrą ir savo sielą.

O tikras pašaukimas ir yra,

kad visada sau ištikimas būtum,

pradėtą kovą vestum ligi galo,

todėl aš čia paliksiu ir kovosiu

ir tėviškę į pergalę nuvesiu.

Jūs stengėtės užgniaužti laisvą dvasią

ir užmigdyti liaudį, – aš prikelsiu!

Užteks jums, pagaliau, marinti tautą

ir vogti jos jėgas paskutines!

Tai jūs ją gydėt savo menkyste,

ir ji dvasia sumenko, susmulkėjo.

Tai jūs iš gyslų iščiulpėte kraują

ir jėgą – žemės sultis – išdžiovinot!

Tai jūs suskaldėte vieningą sielą

ir trupiniais sutrupinote valią.

Bet saugokitės! Greitai jūs išgirsit

kovos šūkius, – liaudis paskelbs jums karą!

FOGTAS:

Mums – karą?

BRANDAS:

Taip!

FOGTAS:

Tai jūs pirmasis žūsit!

BRANDAS:

Tegu! Supras, kad pralaimėjimas

taip pat yra didžiausia pergalė.

FOGTAS:

Supraskite, jūs kryžkelėje, Brandai,

tai nestatykite ant kortos visko.

BRANDAS:

O visgi pastatysiu.

FOGTAS:

Jei pralošite,

gyvenimą tik veltui pražudysit.

O jums budri Apvaizda viską davė:

jūs esat motinos įpėdinis,

ir sūnų turite ir gerą žmoną,

žodžiu, netrūksta nieko jūsų laimei.

BRANDAS:

O jeigu vis dėlto aš nusigrėšiu
nuo tos silpnybės, kur vadinat laime?

FOGTAS:

Paversit pragaru mūs ramų kampą,
jei čia pradėsit pasaulinę kovą.
Važiuokit į pietus, kur daug erdviau
ir sąlygos gyvenimo geresnės,
kur žmonės vaikščioja, iškėlę galvas, –
tenai jūs šaukite visus į kovą
ir siūlykite lieti veltui kraują.
O mes čia liejam prakaitą, kovojam
tik su gamta už duoną kasdieninę.

BRANDAS:

Ir vis dėlto aš pasiliksiu čia,
kur aš gimiau, ir kovą čia pradėsiu.

FOGTAS:

Bet neužmirškite, jei pralaimėsit –
prarasit viską. Jūs tik pagalvokit,
ką atstumiat ir ko išsižadat.

BRANDAS:

Save prarasiu, jeigu pasitrauksiu.

FOGTAS:

Bet žinote, kad vienas ne karys.

BRANDAS:

Bet aš ne vienas: su manim geriausi.

FOGTAS (*šypsodamasis*):

Gal būt ir taip, bet dauguma, manau,

tikriausiai mano pusėj bus. Sudie.

(*Nueina*).

BRANDAS (*žiūri paskui jį*):

Tai štai, kur mūs tautos sūnus tikrasis!

Taurus geradaris ir sveikas protas!

Veikėjas karštas ir kilnus teisėjas,

o iš tikrųjų – krašto budelis.

Nei žemės nei kalnų drebėjimas,

nei potvynis, sausra, nei badas, maras

nekenkia kraštui tiek, kiek toks žmogus.

Gamtos nelaimės atima gyvybę,

o jis?.. Kiek daug kilnių minčių užgniaužia,

gražių sumanymų ir dvasios pakilimų

ir kiek žmonių menkystėje pražudo,

palaužia valią, širdis išdžiovina

ši smulki ir nuskurdusi siela.

Kiek kartų širdyje nušvito saulė,

sugriaudė jo perkūnija ant lūpų
ir minios buvo pasiryžę žygiui,
tiek kartų jis be kraujo jas nužudė.

(Staiga krūptelėjęs).

O kur pasiuntinys?.. Tai daktaras.

(Skuba jo pasitikti).

Sakykite, kaip mano motina?

DAKTARAS:

Jau stojo prieš Aukščiausio teismą.

BRANDAS:

Nejaugi numirė be atgailos?

DAKTARAS:

Tur būt. Prie turtų buvo prisirišus,
ir tik mirtis ją perskyrė su jais.

BRANDAS *(labai susijaudinęs žiūri į tolį):*

Pražuvo amžinai paklydus siela.

DAKTARAS:

Gal būt, kad jos ir nepasmerks taip baisiai,
nes teis ją ne įstatymai, bet Dievas.

BRANDAS *(tyliai):*

Ar ji prieš mirtį nieko nekalbėjo?

DAKTARAS:

Pati sau tyliai lūpomis kuždėjo:

„Nebus rūstus toks Dievas kaip sūnus“.

BRANDAS (*susigraužęs atsisėda ant suolo*):

Ant patalo mirties tas pats vis melas.

(*Užsidengia rankomis veidą*).

DAKTARAS (*prieina prie jo ir žiūri į jį, linguodamas galva*):

Tai nori sugrąžinti, mielas Brandai,

laikus, kurie seniai praėjo? – Veltui.

Manai, kad vis dar gyvas tas ryšys

tarp Dievo ir žmonių? – Tai klysti, mielas.

Kiti laikai ir žmonės. Kas praėjo,

tas niekados negrįš. Nei pragaras,

nei pasakos, kaip velnias griebia vėlę,

žmonių jau nebaugina kaip senovėj.

Dabar humaniškumas – mūsų tikslas.

BRANDAS (*į jį žvilgterėjęs*):

Humaniškumas, štai, bejėgis žodis,

kuris dabar visam pasauly šūkis.

Tai jis kaip skraistė pridengia menkystę,

žmonių bailumą ir nenorą žygio.

Po juo kiekvienas šiaudadūšis slepiasi,

kai reik dėl pergalės aukoti viską.

Su juo kiekvienas silpnavalis dangstos,

kai bailiai traukiasi atgal nuo tikslo.

Gal greit kiekvienas dvasios ubagas

pavirs apaštalu humaniškumo.

Bet argi Dievas buvo savo sūnui

humaniškas? Ar Jis pasigailėjo?

Žinia, jei būtų jūsų Dievas buvęs,

tai jis, gal būt, sūnaus pasigailėjęs

ir visa atpirkimą būt sutvarkęs

tik su pagalba diplomatų notų.

(Vėl apsikniaubia ir sėdi tylėdamas,

graužiamas sielvarto).

DAKTARAS (tyliai):

Nešėlk, nerimstanti dvasia! Geriau

duok valią ašaroms.

AGNES (įeina į prieangį, išblyškusi, drebdama

iš baimės, ir kužda daktarui):

Eikšekite!

Pagelbėkite man.

DAKTARAS:

Vargšele mano!

Ir ko taip išblyškai? Kas atsitiko?

AGNES:

Įgėlė širdį baimė kaip gyvatė.

DAKTARAS:

Bet kas gi atsitiko?

AGNES (*traukdama jį paskui save*):

Einam. Einam.

O Dieve mano brangus, gailestingas!

(Nueina į namą. Brandas nepastebi.)

BRANDAS (*tyliai, lyg pats sau*):

Be atgailos, su nuodėmėmis mirė...

Ar tai ne Dievas pats mane išpėja?..

Tai mano pareigas turtus atrasti,

kuriuos jinai po kojomis pamynė.

Dabar pasitraukimas – nuodėmė.

(Atsistoja).

Tai ir pradėsiu kovą kaip sūnus

ir motinos aš nuodėmes išpirksiu.

Kovosiu kaip kryžėivis su kardu

kad žemėj būtų Dievo Karalystė,

kad grandines sutraukytų dvasia

ir nuodėmingą kūną nugalėtų.

Ugningā žodī davē Dievas lūpoms,
užkūrē neapykanta man širdī
ir liepē valios vēliavā iškelti.

Tai būsiu kaip uola, kol prakeikimą
nuo savo motinos galvos išpirksiu.

DAKTARAS (*lydimas Agnes, greitai išeina pro namo
duris ir šaukia Brandui*):

Greičiau imk lazdą ir išeik iš čia!

BRANDAS:

Tegu nors žemė dreba, aš paliksiu.

DAKTARAS:

Tada sūnus pražuvo.

BRANDAS (*nusigandęs ir sumišęs*):

Kas?.. Ar Alpas?..

Ką kalbat, daktare...

(*Nori pulti pro duris*).

DAKTARAS (*sulaiko jį*):

Palaukite.

Čia slėny saulės niekados nebūna,

čia rūkas amžinas ir šiaurės vėjas.

Paliksite dar čia jūs vieną žiemą,

ir jūsų Alpas kaip gėlė nuvys.

O jeigu norit kūdikį išgelbėt,
tai bėkite iš čia. Ir juo greičiau –
geriau. Nors šiandien ! Nors rytoj!..

BRANDAS:

Tuojau!

Tuoj pat. Dar šiandien. Taip. Prieš vakarą.
Mūs kūdikis užaugs stiprus ir sveikas.
Neduosiu jo sušaldyt šiaurės vėjams,
neleisiu, kad užgniaužtų jį žiema.
Eik, Agnes, kūdikį paimk į glėbį,
šiltai suvystyk, – eisime iš čia...

AGNES:

Aš nujaučiau širdy, visa drebėjau,
bet nemačiau pavojaus viso...

BRANDAS (*daktarui*):

Tik mūsų pabėgimas jį išgelbės?
Jūs tikrinat?

DAKTARAS:

Na, žinoma, kad taip.
Jei meilė motinos ir tėvo rūpestis
budės kasdien prie lopšio kūdikėlio,
tai nepajėgs mirtis parblokt gyvybės.

Tik būkit rūpestingi, – pamatysit,
kad jis ir vėl bematant sustiprės.

BRANDAS:

Dėkoju, daktare.

(Agnei).

O kūdikį

šilčiau suvystyk, Agnes. Vakara
pakrante fjordo pučia žvarbūs vėjai.

(Agnes nueina į trobą).

DAKTARAS *(tyliai žiūri į Brandą, kuris nejudėdamas,*

visas įsitempęs, žiūri pro atdaras

duris į trobą; paskui prieina prie jo ir,

ranką padėjęs ant peties, sako):

Kitiems, kaip žiūriu, tai negailestingas,

o sau, matau, per daug net atlaidus.

Iš jų nereik nei ketvirties nei pusės,

bet reikalauji visko arba nieko.

O kai pačiam reik viską paaukoti,

ir dvasioj susmukai...

BRANDAS:

Nesuprantu.

DAKTARAS:

Jūs motinai grūmojot pražūtį,
jei ji neatsiskirs su savo turtais
ir nenumirs kaip elgeta. Taip pat
minioms grasinat rūsčia pražūtį,
kai vargas ir nelaimės jas prispaudžia.
Dabar ištiko jus pačius nelaimė.
Audra prisėmė laivą, ir į jūrą
jūs metat viską, kas nereikalinga:
visas knygas, įstatymus, pamokslus,
kuriais kasdien grūmojote kitiems.
Dabar jūs susirūpinę išgelbėt
nuo pražūties savuosius palikuonis,
ir bėgate – nuo motinos lavono
ir nuo parapijos – kur akys mato.
Užmirštat pašaukimą, kunigystę,
laisva valia nusivelkat sutoną.

BRANDAS (*sumišęs stveriasi už galvos, tarsi
negalėdamas minčių sukaupti*):

Dabar aš aklas ar anksčiau buvau?

DAKTARAS:

Jūs darote kaip tėvas ir kaip reikia.

Ir nemanykite, kad aš smerkiu.

Jūs mano akyse dabar didesnis

su palaužtais sparnais nekaip pirma,

kai griaudėjęt perkūnija bažnyčioj.

Sudie. Aš jums tik veidrodį parodžiau.

Pažvelkit į save ir atsiduskit:

„Štai, Dieve, koks didbvyris dangų remia“!

(Nueina).

BRANDAS *(sumišęs žiūri į priekį ir*

staiga suvaitoja):

Dabar aš ar anksčiau... taip baisiai klydau?

(Agnes išeina asivilkusi išeiginiais drabužiais su

kūdikiu ant rankų. Brandas jos nemato. Ji nori

prakalbėti, bet netenka žado, išgąsdinta jo veido

išraiškos. Tą pat minutę į sodą pro vartelius greitai

įeina vyras. Leidžiasi saulė).

VYRAS:

Turi tu priešą, tėve!

BRANDAS *(prispausdamas rankas prie krūtinės):*

Taip. Štai, čia.

VYRAS:

Su fogtu, pastoriau, būk atsargesnis.

Pasėtų sėklų želmenys jau želia,

tai stengias paskalų šalna pakąsti.

Ne kartą sakė: mūsų pastoratas

vėl greitai ištuštės, nes pastorius

parapiją paliks ir mus apleis,

kai jo turtinga motina numirs.

BRANDAS:

O jeigu iš tikrųjų?

VYRAS:

Pastoriau,

gerai tave pažįstu ir žinau

šaltinį šito šmeižto. Mūsų fogtas,

kai nepasisekė tavęs palenkti,

su paskalomis nori nugalėti.

BRANDAS (*netvirtu balsu*):

Bet tai ne paskala.

VYRAS:

Ne paskala?

Tai tu mums melavai?

BRANDAS:

Aš melavau?

VYRAS:

Sakei, kad Dievas pašaukė tave

pradėti kovą gimtinės krašte.

Ne kartą mokei: Dievo pašaukimo

pakeisti nieks negali ir privalo

kovoti ištvermingai ligi galo.

O tu gi pats? Tu Dievo išrinktasis,

kuris mūs sielose sukūrei ugnį...

BRANDAS:

Bet dauguma akla, jų sielos mirę.

VYRAS:

Bet pats žinai, aklieji praregėjo,

ir daugelio sielų ugnis rusena.

BRANDAS:

Bet dar daugiau tamsybėje paliko.

VYRAS:

Tu čia ir pašauktas esi, kad šviestum.

Tai kam čia kalbos ir skaičiavimai?

Pakanka, jeigu vienas pasakysiu:

„Tai ką. Važiuok, jei nori ir gali.

Turiu taip pat aš sielą, bet nemoku

išgelbėti jos iš knygų be darbų.

Tu ją išgelbėjai, dabar pamesi? –

Žinau, kad negali ir neišdrįsi,

nes be tavęs ji amžinai pražuvus.

Dabar sudie! Aš išeinu, bet lauksiu,
kad neišsižadi manęs nė Dievo.“

AGNES (*nedrąsiai*):

Bet kas gi tau? Tu visas pabalai.
Tarytum būtų pervėrę tau širdį...

BRANDAS:

Atsiliepia širdy kiekvienas žodis
kaip aidas tarp kalnų.

AGNES (*žengdama žingsnį*):

Aš pasirengus.

BRANDAS:

Bet kam tu pasirengus?

AGNES (*stipriai*):

Tam, ką turi
ir nori padaryti motina.

GERDA (*prabėgdama keliu pro sodą, sustoja*

prie vartelių, supliaukši delnais ir su

laukiniu džiaugsmu šaukia):

Girdėjote? – Mūs pastorius išskrido.

Visokia velniava kalnuose knibžda,
ir pešas troliai, kad net gaurai dulksta.

Mažai ko trūko, būt akis išdraskę,

o dūšios pusę vis dėlto nustvėrė.

Bet nieko blogo. Man pakaks ir pusės.

BRANDAS:

Tu kliedi, vargše. Aš, matai, esu.

GERDA:

Tai tu esi, bet pastoriaus nėra.

Pati mačiau, kaip lėkė pabalnotas

nuo Svartetindo kalno vanagas.

Jis buvo baisiai piktas, pasišiaušęs, –

ant nugaros sėdėjo pastorius.

Pakalnėje tuščia bažnyčia liko.

Visai sugrius. Tai žmonės atsimins,

kad kalnuose yra bažnyčia m a n o,

ir ją pradės lankyti. Tai garbė.

Ten aukštas pastorius kaip sniegas žilas,

su rūko išaustais sidabro rūbais,

jau laiko pamaldas. Ko lauki? Einam.

Pakalnėje bažnyčia juk tuščia.

O jis tau pasakys pamokslą tokį,

kad sudrebės net žemė ir dangus.

BRANDAS:

Paklydusi siela, kas atsiuntė
tave sugundyti mane stabu?

GERDA:

Su kuo? Stabu? O kas tai?.. Suprantu.
Tai kartais didelis, o kartais mažas,
bet visada auksinis... Bet palauk!
O ten, matai, apsiauste įsuptos
šiltai kojelės ir rankelės vaiko?
Matai? Matai? Tą puošnų rutulėlį,
kuris lyg kūdikis ant rankų snaudžia.
Kaip prie savęs ji spaudžia jį, lyg bijo,
kad neatimtų... Štai, kur tavo stabas!..

AGNES (*Brandui*):

Ar tau maldos ir ašarų pristigo?
Ugnim išdegino man širdį baimė.

BRANDAS:

O vargas mums!.. Dabar aš suprantu:
ją atsiuntė Apvaizda Dievo, Agnes...

GERDA

Girdi?.. Tai sugaudė varpai kalnuos.
O ten pro fjordą, ar matai, pakrante
jau minių minios virsta į bažnyčią.

Tai trolių tūkstančiai. Juos pastorius
į jūros dugną buvo nuskandinęs.
O ten, matai, šlykščiausių gnomų gaujos
jau verčias nuo kalnų? Juos pastorius
giliai į žemę buvo nugramzdinęs.
Dabar, kai pastoriaus daugiau nebėr,
visi ištrūko vėl atgal į laisvę,
sukilo iš gelmių ir jūros dugno,
ir sutūrėti jų negali niekas.
Antai, sušalę verčias iš sniegynų
maži troliukai. Verkia, gailiai klykia.
Tai šaukiasi tėvų. Atbėga žmonės,
juos pasitinka kaip vargšus našlaičius,
o moterys pasiima ant rankų
ir peni savo krūtimis, ir neša,
kaip nenešė pirmagimio į krikštą.
Tai bent gyvenimas pas mus atgijo,
kai vanagas išsinešė per kalnus
mūs pastorių.

BRANDAS:

Pražūk man iš akių!

Matau aš daug blogesnį reginį.

GERDA:

Girdi?.. Jis juokiasi... Tenai, prie kelio

jis sėdi ir užrašo... Nematai?

Visus užrašo, kas į kalnus eina.

Matai, kiek daug žmonių? Visi nuėjo,

ir jis visus užrašė. Slėnyje

tuščia bažnyčia stovi užrakinta,

o pastorius ant vanago išskrido.

(Peršoka per tvorą ir nubėga į kalnus.

Tyla.)

AGNES *(prieina prie Brando ir tyliai sako):*

Mums metas eiti.

BRANDAS *(išmeigęs akis žiūri į ją):*

Kur? Katruo keliu?

(Parodo pirma į sodo vartelius, paskui

į namo duris).

AGNES *(išsigandus žengia žingsnį atgal):*

Bet, Brandai, mūsų kūdikis... sūnus.

BRANDAS *(žengdamas į ją):*

Buvau pirma aš kunigas ar tėvas?

AGNES *(vis dar traukdamasi):*

Net griausmas neišplėstų iš krūtinės

atsakymo į šitą klausimą.

BRANDAS (*vis paskui ją eidamas*):

Bet atsakyk! Tu motina.

AGNES :

Žmona!

Ir jeigu tu paliepsi – aš klausysiu.

BRANDAS (*nori nutverti ją už rankų*):

Atimki iš manęs šią taurę, Agnes!

AGNES (*pasitraukdama už medžio*):

Ar būčiau, Brandai, motina tada?

BRANDAS:

Tai nutarimas, bet ne klausimas.

AGNES (*stipriai*):

Tu pats pirma paklausk savęs: ar rinktis

turi tu teisę?

BRANDAS:

Naujas nutarimas.

AGNES:

Ar savo pašaukimu tu tiki?

BRANDAS:

Tikiu.

(*Nutveria už rankų*).

Bet paskutinio žodžio, Agnes,

aš laikiu iš tavęs: gyvenimas

ar pražūtis?

AGNES:

Ėjai ir eik keliu,

kurį nurodys tavo Dievas.

(Tyla).

BRANDAS:

Einam.

Mums metas eiti.

AGNES *(tyliai):*

Kur? Katruo keliu?

BRANDAS *(tyli).*

AGNES *(rodo į vartelius):*

Ar šituo?

BRANDAS:

Ne.

(parodo į namo duris).

Štai, šituo.

AGNES *(aukštai iškeldama kūdikį ant rankų):*

Viešpatie!

Jei iš manęs aukos šios reikalauji,

tai iškeliu aukštai tau į dangų.

Priimk šią auką ir gyvenimą.

(Nueina į namus).

BRANDAS *(valandėlę stovi, žiūrėdamas į toli,*

staiga pravirksta ir, sulaužęs rankas

ant galvos, griūva ant slenksčio):

O Jėzau Kristau, žiburiu man būk!

KETVIRTAS VEIKSMAS

Kūčių vakaras pastoriaus namuose. Kambary tamsu. Vidurinėje sienoje lauko durys. Šoninėje sienoje langas, kitoje – durys.

AGNES, apsivilkusi gedulo drabužiais, stovi prie lango, žvilgsnį įrėmusi į nakties tamsą.

AGNES:

Nėra. Ir vis nėra. Kaip sunku laukti

ir siųst atodūsius į kurčią tamsą.

Taip tyliai, švelniai baltos snaigės krinta

ir apdengia lyg drobule bažnyčią.

(Atsidėjus klausosi).

Varteliai sugirgždėjo... Išgirdau

lyg tvirtus, vyriškus žingsnius už durų...

(Pribėga ir atidaro duris).

Ar tu čia, Brandai?.. Tai greičiau įeik!

(Įeina Brandas, visas apsnigtas, ir

nusivelka drabužius).

AGNES (jį apkabindama):

Kaip ilgai tu buvai išėjęs, Brandai,

ir kaip labai tavęs aš pasiilgau!

Tu neapleisk manęs! Viena palikus

nepajėgiu sklaidyt juodų minčių.

Naktis ir tos dvi dienos, – Dieve mano, –

Kokia naktis tai buvo, kokios dienos!

BRANDAS:

Ir vėl aš, Agnes, su tavim.

*(Užžiebia žvakę, kuri silpnai apšviečia
kambarį).*

Bet tu

išblyškus?

AGNES:

Pavargau belaukdama,

ir pražiūrėjau aš akis į tamsą,

klausydama, ar neišgirsiu garso.

Paskui pradėjau pinti vainikėlį.

Per mažą jį nupyniau, nes žolynų

daugiau iš niekur negalėjau gauti.

Per vasarą užželdinau krūmelį,

maniau, jis bus mūs Alpui dėl eglaitės.

Dabar jis gauna jį, bet kaip vainiką.

(Apsiliedama ašaromis).

Jau spėjo jį beveik apnešti sniegas

tenai, tenai...

BRANDAS:

Kapuos, mieloji Agnes!

AGNES:

Ak, šitas žodis!..

BRANDAS:

Tik neverk, užteks!

AGNES:

Žinau. Bet tu turėk kantrybės, Brandai,

Žaizda perdaug nauja, todėl širdis

dar vis kraujuos paplūdusi. Bet greitai

aš vėl pasitaisyčiau, sustiprėčiau.

Tik dienos pirmosios tegu praeina, –

paskui tu mano skundų negirdėsi.

BRANDAS:

Ar taip sutinkama didžioji šventė?

AGNES:

Aš suprantu, bet būk kantresnis, Brandai.

Atsimeni, jis pernai per kūčias

ant mano kelių linksmas, sveikas žaidė,

dabar jis guli ten...

(Krūpčioja, negalėdama ištarti žodžio).

BRANDAS *(pabrėždamas):*

Kapuose, Agnes!

AGNES:

Tu neminėk, maldauju, šito žodžio!

BRANDAS:

Jei šitas žodis taip tave baugina,
tai reikia jį dažniau, garsiau minėti,
kad jis aidėtų kaip bangų šniokštimas.

AGNES:

Tau šitas žodis daug yra skaudesnis,
tik tu man tai parodyti nenori.
Ne veltui prakaito stambiais lašais
kakta rasoja tavo.

BRANDAS:

Jūrų vėjas
aptaškė mano veidą fjordų putom.

AGNES:

Ir pribėrė tau sniego į akis,
kad tirpdamas jas ašarom drėkintų.
Bet tai perdaug karšta drėgmė. Žinau,
ji teka iš širdies.

BRANDAS:

Bet laikas, Agnes,
sukaupus drąsą žengt pirmyn drauge,

ir viens kitam padėti. Jei žinotum,
kokias audras man pergyventi teko!
Didžiulės bangos dužo į uolas,
žuvėdros išsigandusios nutilo.
Smarkus lietus laivelį menką pylė,
ir pliekė jį kruša. Braškėjo stiebas,
plasdėjo sudraskytų burių skiautai
ir aimanavo visos laivo vinys.
Dundėdami garmėjo sniego volai
į jūrą nuo kalnų. Irklus numetę,
sėdėjo aštuoni irkluočiai
tarytum negyvi. Tada aš pats
prie vairo atsistojau. Aš jaučiau,
kad Dievas pašaukė mane atlikti
didvyriškus žygius, todėl Jis man
neleis pražūti šėlstančioj audroj.

AGNES:

Prieš audrą atsispirti nesunku
ir verdančioj kovoje gyventi lengva.
O aš... Tik pagalvok: mažam lizde,
tarytum paukštis per dienų dienas,
menkučio skausmo sukury sukuosi.

Aš neturiu kuo skausmo numalšinti,
kuo tyliai slenkančias dienas užpildyt.
Iš verdančios kovos aš išstumta
ir didvyrių šviesa manęs nesiekia...
Tik pamanyk, aš visada namie
ir amžinai viena. Ir darbas mano
toks menkas, kasdieninis. Nedrįstu
jo atsiminti nė užmiršti.

BRANDAS:

Agnes,
ne menkas tavo darbas kasdieninis,
dabar jis net didesnis kaip pirma.
Ar tu žinai, ką iš manęs padarė
sunkusis sielvartas? – Dažnai akis
aptemdo ašaros, dvasia nurimsta
ir siela lyg švelnesnė pasidaro.
Tada man noris gailiai, gailiai verkti.
Ir Dievą, rodos, taip arti matau,
tarytum mus tik vienas žingsnis skiria.
Tada norėčiau pult į Dievo glėbį,
priglaust prie tėviškos krūtinės pilvą.

AGNES:

Kad taip tu visada matytum Dievą
ne kaip valdovą, bet kaip savo tėvą!

BRANDAS:

Aš negaliu trukdyti Dievo valios
ir nedrįstu jame matyti tėvo.
Jis – amžinybės ir mirties valdovas.
Jis – žemės ir dangaus rūstus teisėjas,
nes toks ir reikalingas šiam pasauliui.
Bet tau jis gali būti tikras tėvas,
ir tu gali į Dievo glėbį pulti,
priglaust prie Jo krūtinės savo galvą,
naujų jėgų, stiprybės pasisemti.
Sugrįžt atgal nuskaidrinta dvasia
ir man parnešti savo žvilgsnyje
šviesos Jo atspindį. Tai štai, kaip reikia
gyvenimo džiaugsmams, vargais dalytis.
Štai, čia visa esmė šventų jungtvių.
Kai viens kovoja, kits žaizdas jo gydo,
tada abu – dvasia ir kūnu – vienas.
Kai nuo pasaulio tu atsisakei,
likimą savo surišai su mano, –
pasiėmei nemažą pareigą.

Aš visą laiką atkakliai kovosiu
ir kovoje – laimėsiu arba žūsiu.
Kovosiu aš net ir karščiausią dieną,
budėsiu šaltyje nakties, – o tu
paduosi meilės ir drąsos man taure
ir troškulį kovotojo malšinsi.
Šilta skraiste romumo ir skaistybės
sušildysi po šarvais mano širdį.
Matai, ne menkas tavo pašaukimas
ir tavo darbas ne visai smulkutis!

AGNES:

Visi darbai, kurių dabar imuosi,
Man jau per sunkūs, Brandai, pasidarė,
ir mintys pinasi vienam rate.
Atrodo viskas man lyg pasaka.
Tai leisk dabar man verkti ir liūdėti.
Padėk mintis pakrikusias sukaupti.
Aš nežinau, kas šiandien man daryti,
ir kur tikroji mano pareiga.
Man šiąnakt pasirodė mūsų Alpas.
Atėjo jis vienuose marškinėliuos
ir toks skaistus, raudonas, gležnutėlis.

Basom kojelėm tiesiai atšlepsėjo
prie mano lovos. Savo rankeles
jis tiesė į mane, šypsojosi,
tarytum prašė, kad sušildyčiau.
Visa aš sudrebėjau...

BRANDAS:

Bet užteks!

AGNES:

Ak, aš mačiau, kad mano Alpas šąla.
Ir kaip nešals drožlių ir sniego guoly.

BRANDAS:

Tam guoly ilsisi tik šaltas kūnas,
o mūs mažyčio siela – danguje.

AGNES *(atšlydama nuo jo):*

Kodėl tu mano žaizdą aitrini?
Tu Alpą vadini tik šaltu kūnu,
bet aš jaučiu jame sūnelį savo.
Man Alpas, kur danguj, yra tas pats,
kur guli po sniegu.

BRANDAS:

Šią tavo žaizdą
reikėtų aitrinti dažniau, smarkiau,

išsunkti visą jos nešvarų kraują,
tada tu, Agnes, būtum vėl sveika.

AGNES:

Maldauju, Brandai. Būk nors kiek kantresnis.

Tu vesk mane, bet prievarta nestumk.

Būk prie manęs ir drąsą mano žadink,
tiktai švelniau kalbėki su manim.

Svarbiu metu gali jėga perkūno
didvyriškiems darbams pašaukti sielą,
ir ją gyvenimas apvainikuos.

Ar nerandi nuoširdesnių man žodžių,
kuriais sušvelnintum širdies skausmus
ir sielą spinduliais vilties apšviestum?

Tas Dievas, kur per tave pažinau,
yra ne tėvas, bet rūstus teisėjas,
nuožmus valdovas dangiškojo sosto.
Ir kaip prie tokio Dievo man prieiti
su savo smulkiu motinos skausmu?

BRANDAS:

Geriau tau grįžti vėl pas savo Dievą,
kurį tu, Agnes, garbinai seniau?

AGNES:

Atgal aš nebegrišiu niekados.

Bet sielvartas dažnai mane kankina,

ir saulės ilgisi pavargus siela.

„Pakelti naš tą lengva, – sunku nešti“, –

taip sako mums senoji išmintis.

Pasaulis tavo man per didelis:

ten viskas milžiniška dėl manęs –

tavi tikslai, valia, tu pats, ir uolos,

uždengusios mus čia, ir šitas fjordas,

kur saulės spinduliams pastoja kelią,

vargai, kova ir pralaimėjimai...

Tiktai viena bažnyčia man maža.

BRANDAS:

Maža bažnyčia? Aš ne vieną kartą

girdėjau skundžiantis parapijiečius.

Bet pasakyk, kodėl gi ji maža?

AGNES:

Išaiškinti man sunku. Visa tai

negalima suprasti šaltu protu.

Ši nuotaika į mano sielą plaukia

lyg vėjo nešami žiedų kvapai.

Iš kur tas vėjas atlekia, kur dingsta –

tik Dievas žino. Aš jaučiu – ir tiek.

Jausmai man sako, bet ne šaltas protas,

kad mūs bažnyčia visiškai maža.

BRANDAS:

Liaudies svajonės turi pranašystės,

ir šia svajone jau šimtai gyvena.

Net tos beprotės Gerdos sieloje

atranda atbalsį. Ir ji man sakė:

„Bažnyčioje biau ru, tamsu ir ankšta“.

Taip pat ir moterys dažnai man skundžias,

kad mūs bažnyčia per maža. Šis skundas –

tai reikalavimas naujos bažnyčios.

Tu, Agnes, mano angelas esi!

Tave į žemę atsiuntė man Dievas,

kad tu nurodytum teisingą kelią.

Kai aš, suklydęs, praeinu pro šalį,

tu širdimi nurodai tikrą kryptį,

nesusigundai pelkių žiburiais.

Širdim tu savo niekad nesuklysti.

Kūrybos plačią ir vaisingą dirvą

parodei man iš pat pirmų dienų, –

neleidai sielai veržtis į aukštybes

ir mano žvilgsnį nukreipėi į vidų.
Dabar tu vėl man žodį pasakei,
ir jis lyg žaibas nušvietė tamsybę,
kurioj per sunkų vargą ašėjau.
Dienos šviesoje darbai nušvito mano.
Ankšta ir per maža ši mūsų bažnyčia,
statyti naują – mano pareiga.
Taip aiškiai nemačiau dar niekad to,
ką Viešpats Dievas per tave man davė.
Prašau: tad neapleisk! Būk su manim.

AGNES:

Numesiu savo sunkų sielvartą
ir nuo akių nubrauksiu ašaras.
Širdyje savo kaip gilioj duobėj
palaidosiu visus atminimus
ir paskandinsiu užmiršimo jūroj.
Aš sudraskysiu laimės audinius,
fantazijos pasaulyje išaustus,
visa aš būsiu tavo, bet tikrai –
žmona.

BRANDAS:

Atmink, kad mūsų kelias veda

į aukštą tikslą.

AGNES:

Nevaryk manęs,
ir mesk šalin rūstybės savo rykštę.

BRANDAS:

Aš Dievo įrankis esu.

AGNES:

Žinau.
Bet gerą valią Dievas nepasmerkia,
nors ji darbams ir būtų per silpna.
(Nori eiti).

BRANDAS:

Kur, Agnes, tu eini?

AGNES:

Juk negaliu
prieš Kalėdas užmiršti savo darbo.
Tu pernai vadinai mane veltkleide, –
sietynuose žibėjo visos žvakės,
žolynuos skendo visas kambarys,
eglaitė papuošta kampe stovėjo,
skambėjo dainos, juokas – buvo linksma.
Taip pat ir šiandien prieš šventes didžiąsias

visas žvakes sietynuose užžiebsiu,
išpuošiu kambarį ir iškaišysiu.
Ir jei pažvelgs į mūsų namą Dievas,
jis pamatys sau paklusnius vaikus,
gerai suprantančius ir žinančius,
kad Jo rūstybė linksmintis nedraudžia.
Matai, aš jau nebeverkiu. Ant veido
nė ženklo ašarų daugiau neliko.

BRANDAS (*priglausdamas ją tvirtai ir vėl paleisdamas*):

Matau. Tai eik atlikti savo darbo.
Apšviesk mūs židinį skaidria šviesa.

AGNES:

O tu bažnyčią didelę statyk,
Tik tai nedelsk. Kad šį pavasarį
jau būtų pastatyta.

(*Išeina*).

BRANDAS (*žiūrėdamas į ją*):

Jos valia
kentėjimams be galo atspari,
tik trūksta jai jėgų, dvasia susmunka.
Sustiprink, Viešpatie, tu jos jėgas,
o man neduok išgert karčiausią taurę,

nereikalau, kad Agnes atiduočiau
rūstaus įstatymo žiauriems nagams,
kurie tuojau suplėšytų jos širdį.
Esu dvasia ir kūnu aš stipresnis,
todėl galiu abiejų naštą nešti.
Tik, Viešpatie, tu jos pasigailėk.

(Girdėti beldimas į duris. Įeina fogtas).

FOGTAS:

Štai, stoviu čia prieš jus aš nugalėtas.

BRANDAS:

Jūs nugalėtas?

FOGTAS:

Pernai vasarą

jums patariau apleisti šitą vietą,
grasindamas pasekmėmis kovos,
kuri tarp mudviejų įvykt turėjo.

BRANDAS:

Ir kas iš to?

FOGTAS:

Nors aš buvau teišus,

bet su jumis kovot atsisakau.

BRANDAS:

Kodēl?

FOGTAS:

Jūs pusēj dauguma.

BRANDAS:

Nejaugi?

FOGTAS:

Jūs patys žinote. I jūsu namus
iš tolimų kampų ateina žmonės.
O ypač pastarąjį pusmetį
čia viešpatauja nuotaika, kuri –
te Dievas liudija – man svetima.
Užbaigdamas turiu jums pasakyti,
kad jūs sudarėt šitą nuotaiką,
todėl ir ištiesiu taikos jums ranką.

BRANDAS:

Kova tarp mudviejų dar nesibaigia,
nors vieno atsparumas ir palūžtų.

FOGTAS:

Tik reik norėt vienybės ir taikos –
ir ginčas gali būti pabaigtas.
Esu ne toks, kuris ant iešmo šoka,
esu sutvertas paprastu žmogum

kaip daugelis. Pajutęs įremtą
į mano gerklę priešo kalaviją,
bematant pasiduodu. Juk neverta
mėginant atmušti ietį adata.
Tada geriau apleisti mūsų lauką,
nes vienas ne karys. Išmintingiau,
jei nusileisi priešui stipresniam.

BRANDAS:

Du dalyku turėčiau pažymėti:
pirmiausia, aš esu už jus stipresnis,
o antra, mano pusėj dauguma?

FOGTAS:

Taip. Taip.

BRANDAS:

Gal būt, kad esate teišus,
bet didį metą, kai darbams prireiks
rimtų aukų, tada tik pasirodys,
kuris stipresnis ir kurio teisybė.

FOGTAS:

O, Viešpatie! Ir kam gi tų aukų?
Tikėkite, kad jų visai nereikia.
Dėl to reikėtų daug pasidaruoti

ir pakrapštyt žmonėms pinigines.
Gyvename humaniškais laikais,
kurie stambių aukų nereikalauja.
Bet man yra visų skaudžiausia tai,
kad aš taip pat humaniškumą skelbiau
ir nustelbiau aukojimosi norus.
Tokiais darbais išsikasiau sau duobę
ir liūdną galą paruošiau pats sau.

BRANDAS:

Gal būt. Sakysime, kad jūs teisus,
bet vis dėlto, kodėl jūs pasiduodat?
Kaip drįstate? Net ir nevykėlis
gyventi dėl kovos privalo savo.
Pasiekti tikslą – tai išvysti rojų.
Tegu tarp jo ir rojaus – praraja,
o krantas pragaro čia pat, bet jis
vistiek neturi teisės pasakyti:
„Tegu dievai tą rojų, jei ranka
galiu lengvai aš pragarą pasiekti“.

FOGTAS:

O aš sakau: gal taip, o gal ir ne.
Juk inkarą kur nors nuleisti reikia.

Jei matome, kad pastangos perniek,
tai kam daryt nereikalingą vingį?
Kiekvienas darbas – didelis ar mažas –
privalo būt atlygintas. Jei nėra
vilties laimėti kovą, tai pirmyn
sau kelią reikia skinti pamažu,
tyliai ir atkakliai.

BRANDAS:

Bet niekados
iš juodo baltas nepasidarys.

FOGTAS:

Tačiau, kam tvirtinti, kad daiktas baltas,
jei klykauja minia, kad juodas, juodas?

BRANDAS:

Tai klyksit su minia taip pat drauge?

FOGTAS:

Aš visada pilkos spalvos laikausi.
Laikai mūs žmoniški. Nereik badytis,
bet viens prie kito turim švelniai glaustis.
Jūs neužmirškite, kad esate
laisvoj šaly, kur viską nulemia
viešojo nuomonė. Tai kas išdrįs

viens prieš visus gint atskiras mintis
ir tvirtinti: ten juoda, čia gi – balta?
Žodžiu, jei jūsų pusėj dauguma,
tai esate parapijoj pirmasis.
Dabar, kiek pajėgiu ir kiek tik moku,
aš pasirengęs eiti su jumis,
kaip ir visi kiti. Vargu kas nors
prikaišios man, kad nebaigiau kovos.
Aš aiškiai pamačiau, kad mano darbas
žmonėms atrodo smulkus. Šiais laikais
yra be galo svarbesnių dalykų,
kaip rūpesnis kasmet padidint derlių.
Seniau uždirbtus savo skatikus
aukodavo visuomenės gerovei,
dabar – aukoja jau visai nenoroms.
Jei noro nebėra – pražuvo visa.
Man, žinoma, sunku atsisakyti
taisyti vieškelius ir tiesti, tiltus,
nusausinti balas, klampynes, pelkes
ir taip toliau. Bet ką gi padarysi?
Jei negali įvykdyt savo norų,
reik nusileist ir išmintingai laukti,

o viltis atidėt visas rytojui.

Liaudies nustojau meilės tuo būdu,

kuriuo buvau įgijęs. Ją atgauti

dabar reikės visai kitu keliu.

BRANDAS:

Nejaugi jūs tiktai dėl liaudies meilės

įtempti stengėtės jėgas ir protą?

FOGTAS:

Visų gerovei – geras Dievas mano –

aš darbavausi ir galvoj turėjau

visos bendruomenės klestėjimą.

Tačiau nesiginu, kad aš už darbą

tikėjausi atlyginimą gauti.

Kiekvienas juk visuomenės veikėjas,

kuris tik turi talentą ir protą,

vaisius nuskinti savo darbo nori,

ne vargti visą amžių dėl idėjos.

Nors aš labai norėčiau – negalėčiau

nepaisyt savo laimės, ir kitiems

paskirti savo protą. Aš turiu

šeimyną didelę, ir vis mergaitės,

kurias man reik aprūpinti, todėl

vienom idėjom neišgyvensi, –
jos nepagirdys, nepavalgydins.
Jei kas mane už tai mėgintų smerkti,
aš pasakyčiau, kad jis blogas tėvas.

BRANDAS:

Tai ko jūs norite dabar?

FOGTAS:

Statyt.

BRANDAS:

Statyt?

FOGTAS:

Visuomenės ir savo laimę,
kad vėl atgaučiau savo gerą vardą,
kuriuo seniau galėdavau naudotis.
Netrukus rinksime parlamentą,
tai reikia sugalvot ką nors didesnio,
kad būčiau vėl rinkimuose pirmuoju,
visus naujus kandidatus nušluočiau.
Žinau, prieš srovę plaukt neišmintinga,
o žmonės trokšta dvasios pakilimo,
tai kaip čia man dabar ir pasirodyt?
Galiu tiktai pagelbėti žmonėms

ant kojų atsistoti. Prieš mane
visi sukilo. Reikia sumanyti
naudingą darbą. Tad, apsvarstęs viską,
tariau, atrasiu priemones prieš skurdą.

BRANDAS:

Jūs manote jį išnaikinti?

FOGTAS:

Ne.

Juk skurdas – tai visuotinė blogybė,
kurios beveik negalima išvengti,
ir mes privalom derintis prie jos.
Tačiau, protingai dirbdami šį darbą,
mes galim ją kaip nors sureguliuoti.
Tik reik griežčiau ir atidžiau ją sekti.
Kai pradeda kur nors tik veistis skurdas,
tuoju reik pastebėti. Patys žinot,
kad skurdas – tai klampynė, tai dirva,
kurioj visokeriopos ydos veisias.
Todėl aš noriu užtvanką statyti,
kad ta bala plačiau neišsiliėtų.

BRANDAS:

Statyti užtvanką?

FOGTAS:

Supraskite,
kad aš visuomenės gerovei noriu
atidaryti tokią įstaigą,
kuri čia vietoj karantino būtų
susirgusiems maru, – vadinasi, skurdu.
Taip pat sveikiems neleistų užsikrėsti.
Aš šitą įstaigą manau prijungti
prie arešto namų, kad tuo būdu
ir priežastį ir pasekmę laikytum
po vienu užraktu, vienuos namuos,
tik, žinoma, jas pertvara atskyrus.
Šalimais pastatyti flygelį,
kur būtų sueigų, rinkimų salė,
kalbėtojų tribūna, o taip pat
estrada orkestrui ir dainininkams.
Žodžiu, kad susiderinti galėtų,
naudos ir malonumo reikalai.

BRANDAS:

Na, žinoma, čia to labai reikėtų,
o ypač paskutiniojo. Bet aš
žinau šį tą kur kas reikalingesnio.

FOGTAS:

Ar ne namus bepročiams? Žinoma,
ir jų labai reikėtų. Apie tai
seniai galvoju. Bet rimčiau pasvarstęs,
su vienu, su kitu pasikalbėjęs,
nuo to atsisakiau, nes pastatyti
šį tą didesnio – reikia pinigų.
O kur dabar jų gauti? Patikėkit,
kad namas toks kaštuotų nepigiai,
jei mes, kurie to būsim nusipelnę,
galėtume tenai visi sutilpti.
Be to, ir ainių mums nereik pamiršti,
ne vien tik sau statysime namus.
Dabar juk viskas priekin šuoliais veržias.
Jūs patys žinot, koku smarkumu
didėja reikalavimai žmonių.
Ko pernai mums užtekdavo pilnai,
to šiemet, pasirodo, jau per maža.
Visi gabumai, visos jėgos auga,
ir progresas visur, kur tik pažvelgsi.
Per brangiai mums kaštuos, jei mes norėsim
aprūpinti vaikus ir jų vaikų vaikus.

Bet ką gi, Dieve, – ne visus iš karto.

BRANDAS:

Bet flygelį, manau, vistiek turėsit.

Išeis kas nors iš proto – te sau tupi.

FOGTAS (*linksmi*):

Gera! Jūs sakote. Mūsų flygelis

dažniausiai bus vistiek apytuštis.

Idėja jūsų gera. O jei patvirtins

statybos mano planą – gautume

namus bepročių ir visai dykai,

sujungdami vienuos bendruos namuos

opiausias mūsų visuomenės žaizdas.

Ten sutalpinsime visas ydas,

nuskurdėlius, gyvenimo drumzles

ir pagaliau net pačią beprotybę,

kuri seniau be priežiūros gyvavo.

Tada tai mes galėsime paragauti

mūsų laisvės ir savivaldybės vaisių,

kai vesime smarkias kovas rinkimų

ir prakalbas sakysime. Ten bus

bendruomenės tarybos posėdžiai,

aptarsime viešuosius reikalus.

Ten bus ir iškilmingos sueigos,
kur mes, tėvynės meile užsidegę,
prisieksim gint senolių palikimą.
Tegu tik mano planą priima –
uolų sūnus turės tuoj visa ko,
ko pagrįstai ir išmintingai troško,
norėdamas kaip reikiant išgyventi.
Tiesa, parapija mūs neturtinga,
bet ji apylinkėj pirmoji bus,
kai įsikurs „visuomenės namai“.

BRANDAS:

Bet kur tam darbui gausit pinigų?

FOGTAS:

Hm... Čia, kaip sakoma, yra klaustukas,
kaip ir visuos kituos svarbiuos darbuos.
Kai tik paliečia reikalai kišenę,
gera žmonių valia tuojau silpnėja.
Jei jūs man nepagelbėsit, tai teks
ir man nuleisti savo vėliavą.
Bet jei mane stipriu žodžiu paremsit –
puikiausiai klosis sumanytas darbas.
Kai savo planą aš įvykdysiu,

pagalbos jūsų neužmiršiu.

BRANDAS:

Taigi,

mane nupirkti norit?

FOGTAS:

Vadinu

kitaip aš savo kombinaciją:

visų gerovei noriu aš užversti

vaidų bedugnę, gulinčią tarp mūsų,

žalingą mum abiem.

BRANDAS:

Reik pasakyti,

kad nepatogų laiką išsirinkot...

FOGTAS:

Taip. Taip. Žinau. Nelaimė jus ištiko.

Bet jūs nelaimę nešat vyriškai,

tad aš drįsau su projektu ateiti.

BRANDAS:

Nelaimėj ar džiaugsme – aš visada

parapijiečių reikalams jautrus.

Bet jūsų projektui pritart man kliudo

kita svarbesnė priežastis.

FOGTAS:

Kuri?

BRANDAS:

Aš pats statyti noriu.

FOGTAS:

Pats... statyti?

Vadinas, pasisavint mano mintį.

BRANDAS:

Ne visą.

(Rodydamas pro langą).

Žvilgtelkit tenai.

FOGTAS:

Tenai?

BRANDAS:

Taip. Taip. Jūs matote?

FOGTAS:

Ar tvartą?

BRANDAS:

Ne,

truputį dešiniau... mažytę tą...

FOGTAS:

Bažnyčią?

BRANDAS (*mostelėdamas*):

Noriu pastatyti naują,
šviesesnę ir erdvesnę.

FOGTAS:

Po velnių,
tiktai nelieskite senos bažnyčios.
Tad reikštų mano planą išardyti.
Aš jį jau paruošiau, ir jis – skubus.
Bet vos jūs pasirodysit su savo,
tai mano planas visiškai sugrius.
Du pastatus drauge juk nepradėsi,
todėl užleiskite pirma man vietą.

BRANDAS:

Aš niekam savo vietos neužleidžiu.

FOGTAS:

Bet šitą kartą turite užleisti.
Mes pastatysime biednuomenei namus
drauge su areštuotojų namais
ir flygelium, kur bus mūs sueigos,
ir posėdžiai, ir iškilmingos šventės.
Galės ten vietos būti ir bepročiams.
Naujos bažnyčios niekas net nenori,

tai kam senoji griauti? Jos lig šiol

žmonėms užtekdamo.

BRANDAS:

Tačiau dabar –

jau per maža.

FOGTAS:

Nė karto nemačiau,

kad perpildyta būtų.

BRANDAS:

Per maža –

ir vienai sielai.

FOGTAS:

Tokiai sielai

namai bepročių reikalingesni.

(Pakeitęs toną).

Senos bažnyčios liesti jūs negalit.

Bažnyčia – mūsų senolių palikimas,

ji sukelia brangius atminimus,

todėl kaprizui jos aukot negalim.

Dabar nors mano planas ir sugriūtų,

aš vėl lyg feniksas iš pelenų

žmonių akivaizdoje prisikelsiu,

senovišką paminklą imsiu ginti,
ir jų malonę vėl susigražinsiu.
Karaliui Bele dar gyvam beesant,
čia aukuras stabmeldiškas stovėjo.
Paskui, apgrobę svetimus kraštus,
mūs didvyriai pastatė šią bažnyčią.
Stovėjo ji rami ir gerbiama,
senoviška didybe pasipuošus,
minėdama garbinguosius laikus.

BRANDAS:

Ką reiškia mums senoviška didybė,
kurios seniai nė pėdsako neliko.

FOGTAS:

Tada bažnyčia mūsų juo brangesnė,
nes ji yra vienintelis paminklas.
Be to, senelis mano buvo matęs
bažnyčios sienoj skylę...

BRANDAS:

Skylę?

FOGTAS:

Taip.

Pro ją vežimas išvažiuodavo.

BRANDAS:

O kur ta siena?

FOGTAS:

Tik viena skylė

iš jos ir liko. Tad sakau jums stačiai:

negalima sugriaut senos bažnyčios.

Tai būtų nuodėmė, barbariškumas.

Be to, kur gaus visuomenė lėšų?

Jūs manote, kad dosnūs mūsų žmonės

ir tokį jūs sumanymą parems?

Bažnyčią reik truputį remontuoti,

ir jos užteks ir mums ir mūsų vaikams.

Bet galit pamėginti, – aš laimėsiu.

BRANDAS:

Bažnyčią savo lėšomis statysiu.

Tam reikalui aš paaukosiu viską,

paveldėtas žemes ir savo turtą...

Tai ką, jūs ir dabar dar man trukdysit?

FOGTAS (*sudėdamas rankas*):

Mane jūs lyg iš debesio nutraukėt.

Vargu tokiam plačiam užsimojimui

net miestuos ar galėtų pasiryžti.

O jūs išleisite tiek pinigų
šiame skurdžiam bažnytkaimio kampely,
kur viešpatauja kietas paprotys –
stipriau užveržti savo piniginę,
nors būtų būtiniausias reikalas.

BRANDAS:

Aš mintyse seniai atsisakiau
paveldėjimo savo.

FOGTAS:

Taip, girdėjau.

Gandai kažką čia panašaus minėjo,
bet aš nepatikėjau tais gandais.
Ir kas išdrįs padėti tokią auką,
nesitikėdamas iš jos naudos?
Čia jūs valia. Jūs einate pirmyn,
o paskui jus ir aš pradėsiu eiti.
Jūs jau kelionėje. Jums lengva eiti,
tai bėgsiu paskui jus bent patylom...
Ir mes drauge statysime bažnyčią.

BRANDAS:

O jūsų planas? Ar išsižadėjęt?

FOGTAS:

Ar kvailas būčiau? – Galas jo nematė.

Minia juk eis pas tą, kas valgydins,

o ne pas tą, kuris norės nukirpti.

Su jumis aš esu. Galiu prisiekti.

Mane jūs mintys kaitina ir traukia...

Laimingą valandą aš atėjau

į jūsų namus. Juk be manęs, manau,

jums būtų neatėjus ta mintis.

Ar šiaip ar taip, bet jūsų galvoje

vargu ji būtų subrendus. Taip. Esu

tiesioginis jūsų plano dalininkas.

BRANDAS:

Bet atsiminkite: aš nemanau

pasigailėt senoviškų griuvėsių.

FOGTAS:

Ir iš tiesų atrodo kaip griuvėsiai.

BRANDAS:

Tai matote?

FOGTAS:

Ir kur čia nematysi.

Tikrai sena... Tik negaliu suprasti,

kodėl aš nemačiau, kad stogas kreivas.

O dar geriau į ją įsižiūrėjus,
atrodo negraži ir nestilinga.
O kokios arkos? Gero skonio žmonės
tikrai pečiais patraukytų kaip aš.
O tie gumbai ant stogo samanoti!
Jie ne iš Bele laikmečio, – prisiekiu.
Senovę reikia gerbti, bet saikingai.
O ši Bažnyčia, – mato juk visi, –
gremėzdas ir pusiau supuvęs šlamštas.

BRANDAS:

Bet jeigu žmonės nenorės jos griauti?

FOGTAS:

Jei nenorės kiti, tai aš sugriausiu.
Jau šventės netoli. Greičiau – geriau.
Visas jums formalybes sutvarkysiu,
į tiesų kelią reikalus pastumsiu.
Jei aš paimsiu – darbas virs virte.
Taip, taip. Suprasite, ko fogtas vertas.
O jeigu tų kvailių nepasisektų
pritraukti griaut bažnyčios, tai aš pats
ją po sienojų visą išardysiu.
Priversiu dukteris ir žmoną dirbti

ir su žeme aš ją sulyginsiu.

BRANDAS:

Dabar visai kitokiu tonu kalbat.

FOGTAS:

Taip elgtis verčia žmoniškumas, Brandai.

Mums reikia mesti vienašališkumą.

Net jeigu mūs nemulkintų poetai,

vistiek sparnuotos mūsų mintys būtų.

(Ima kepurę).

Sudie. Man reikia eiti dar sugaudyt

bastūnus.

BRANDAS:

Kokius?

FOGTAS:

Tik įsivaizduokit,

aš šiandien užklupau ant mūsų sienos

čigonų gaują, – kaip velniai juodi!

Mes jų rankas tuojau surišome

ir surakinome. Dabar jie sėdi

pas jūs gerai pažįstamą kaimyną.

Bet du ar trys, pajuodėliai, paspruko.

BRANDAS:

Dar, rodos, neseniai jūs skelbėt taiką.

FOGTAS:

Kurių velnių čia lenda tie šunsnukiai!

Nors, antra vertus, reikia pripažinti

ir juos mūsiškiais. Gal net ir jūsiškiais.

(Juokdamasis).

Tai, štai, kur, Brandai, jums galvosūkis, –

išspręskite! Šie žmonės juk išaugo

iš to paties kamieno kaip ir jūs,

tiktai kitokiai giminei priklauso.

Išspręskite!

BRANDAS:

Juk nemažai yra

galvosūkių, kuriuos išspręsti sunku,

nors ir labai įtemptum savo protą.

FOGTAS:

Bet tai išspręsti nesunku. – Tur būt,

girdėjote istoriją našlaičio,

kuris ir kunigus net keturis

į ožio ragą suvaryt galėjo.

Jis piršosi jūs motinai...

BRANDAS:

Ir kas?

FOGTAS:

Tai turtingiausiai sužadėtinei.

Ji pasiuntė jį po velnių, ir jis

iš sielvarto pusiau neteko proto,

kol pagaliau suėjo su čigone.

Iš jų ir kilo šita giminė, –

klajojanti ir ydose paskendus.

Bet štai tos giminės viena būtybė

bendruomenei ant sprando atsisėdo.

BRANDAS:

Ir kas gi tokia?

FOGTAS:

Gerda, ta beprotė.

BRANDAS (*dusliai*):

Tai Gerda.

FOGTAS (*linksmi*):

Ką, galvosūkis nekvailas?

Jei tas našlaitis būtų nepamilęs

jūs motinos, tai būtų nepriveisęs

juodų čigonų.

BRANDAS:

Ar nežinote,
kuo vargšams būtų galima padėti,
ir kaip paklydusias išgelbėt sielas?

FOGTAS:

Tik į kalėjimą juos uždaryti.
Visai pražuvę žmonės. Gelbėt juos –
tai velnią apiplėšti. Velnias žus,
jei iš pasaulio negalės paimti,
kas jam priklauso.

BRANDAS:

Jūs žadėjote
statyti prieglaudą dėl šitų vargšų.

FOGTAS:

Aš tokį projektą buvau pasiūlęs,
bet patys liepėt man jį atsiimti.

BRANDAS:

Bet vis dėlto... Tai būtų labai gerai.

FOGTAS:

Dabar jūs kalbate kitokiu tonu.

(Plekšnodamas Brandą per petį).

Ką užbaigėm, tebūna užbaigta.
Jei pasiryžt – tai pasiryžt. Žmogus

privalo veikt griežtai ir nuosakiai.

Sudie! Ilgiau aš negaliu sugaišti.

Pabėgėlius sugaudyti man reikia.

Lig greito pasimatymo. Linkiu

linksmai praleist šventes ir jums ir žmonai.

(Išeina).

BRANDAS *(po gilaus galvojimo):*

Nėr galo nuodėmės ir atpirkimo.

Šimtai ir tūkstančiai žmonių likimų

taip susipynė tarp savęs ankštai,

kaip nuodėmė su vaisium nuodėmės,

ir vienas kitą užkrėtė. Pažvelgęs

į šitą suraizgytą kamuolį,

nebeatskirsi, kur tiesa, kur melas.

(Prieina prie lango ir ilgai žiūri pro jį).

Vaikeli, nekalčiausias avinėli,

žuvai tu dėl senelės nuodėmės.

O Dangiškojo Tėvo tvirtą valią

apreiškė man beprotiška dvasia

ir paliepė likimo burtus mesti.

Pasaulin ji atėjo tik dėl to,

kad mano motinos širdis suklydo.

Taip vaisiai nuodėmės tarnauja Dievui,
ir žemėje pusiausvirą atstato,
palaiko teisingumą. Taip Jis baudžia
už senių nuodėmes vaikų vaikus.

(Krūpčiodamas, atsitraukdamas nuo lango).

Savais įstatymais mus valdo Dievas,
ir Jis iš teisdarystės reikalauja,
kad svarstyklės pusiausviroj laikytų.
O nuodėmes išlyginti tegali
tiktai drąsus pasiaukojimas.
Bet mūs laikais juk bijoma aukotis,
ir apie tai visi atsargiai tyli.

(Ilgai vaikščioja ten ir atgal po kambarį).

Malda... Taip... Taip... Malda. Tiktai malda
jiems niekados nuo lūpų nenuėina.
Nes jiems malda – graudus malonės šauksmas,
kurį Aukščiausiam į dangų siunčia.
Malda – tai priekinė varymas vežime,
kurį į rojų traukia Nazaretis.
Malda – mušimasis krūtinėn rankom
ir atgailavimas abejingumo.
Jei būtų tai svarbiausia iš tikrųjų,

tai aš kaip ir visi išdriščiau belstis
į Viešpaties duris, nes Jį visi
ir aukština ir garbina iš baimės.

(Sustoja ir susimąsto).

Tačiau siaubingo sielvarto metu,
kai amžinai mūs kūdikis užmigo,
kai jo ramiam, išblyškusiam veideliui
net motinos bučiavimai karšti
grąžinti šypsenos jau negalėjo, –
ar aš tada tik nepradėjau melstis?
Iš kur gi tas saldusis apsvaigimas
ir ta kerėjančių garsų srovė,
nunešusi mane aukštyn į dangų?
O gal tai buvo tik maldos jausmai?
Ar Jis mane išgirdo, pažiūrėjo
į sielvarto namus, kur aš verkiau?
Ką aš galiu žinoti? Tiek žinau,
kad užsidarė man šviesus dangus
ir kad tamsybėse paskendo siela.
Dabar šviesa nebrėkšta niekuomet...
Bet ne! Aš Agnes savo užmiršau,
kuri tamsoj aiškiausiai viską mato.

(Siaubo apimtas, šaukia).

Šviesos, šviesos duok, Agnes, jei gali.

AGNES *(atidaro duris ir įeina, laikydama rankose
užžiebtas žvakes. Kambarys nušvinta skaidria šviesa)*

BRANDAS:

Šviesa! Šviesa!

AGNES:

Kalėdų!

BRANDAS *(tyliai):*

Taip. Kalėdų.

AGNES:

Gal aš per ilgai užtrukau?

BRANDAS:

Ne, ne.

AGNES:

Kaip pas tave čia šalta. Tu drebi.

BRANDAS:

Ne.

AGNES:

Koks tu išdidus, kad net nenori

kalbėti apie šilimą ir šviesą.

(Įmeta į krosnį malkų).

BRANDAS (*vaikščiodamas*):

Nenoriu. Hm...

AGNES (*tyliai, ruošdamasi kambary*):

Žvakes aš pastatysiu

čionai prieš langą. Pernai per Kūčias

rankelėm savo gaudė šias liepsnas.

Jis buvo sveikas, linksmas... Mažiulėlis,

jis visą laiką siekė jų.

(Pataisydama žvakes).

Dabar –

tegu pro langą liejasi šviesa,

nušviesdama tą vietą, kur jis guli.

Ir iš tenai mūs mažiulėlis

gimtinio namo liepsneles pamato

ir džiaugiasi papuošalais Kalėdų.

(Nušluosto lango stiklus).

BRANDAS (*sekdamas ją akimis, pats sau*):

Kada nurims ši jūra sielvarto?

Kada blaškyti sielą ji paliaus?

Jau metas būtų.

AGNES:

Skaidrūs jau stiklai.

Lyg būčiau aš nuėmus pertvarą,
ir kambarys didesnis pasidaręs.
Tuoju šaltoji ir kietoji žemė
pavirto lovele jaukia, šilta,
kur jis saldžiai, ramiai miegoti gali.

BRANDAS:

Ką, Agnes, čia darai?

AGNES:

Tyliau! Tyliu!

BRANDAS (*prieidamas prie jos*):

Kodėl tu užlaidas atidengei?

AGNES:

Ak, tai tik sapnas!.. Aš jau pabudau.

BRANDAS:

Sapne dažnai mus gundo nuodėmė.

Užtrauk jas vėl!

AGNES (*maldaudama*):

O, Brandai!

BRANDAS:

Langines

taip pat tvirčiau priverk!

AGNES:

Nebūk tu toks

žiaurus ir neteisingas.

BRANDAS:

Uždaryk!

AGNES (*uždarydama langines*):

Jau viskas uždaryta aklina.

Bet Dievas, aš tikiu, nepyks už tai,

kad aš akimirsnį svajonėse

ramybę sau radau...

BRANDAS:

Be abejonės

jis perkalbamas ir švelnus teisėjas;

todėl jis amžinai nenusigręš

už menką stabmeldystę nuo tavęs...

AGNES (*apsiliedama ašaromis*):

Kada gi tu paliausi reikalavęs?

Pavargo ir sparnus siela nuleido...

BRANDAS:

Sakiau, jei negali aukoti visko,

tai visos kitos aukos – be prasmės.

AGNES:

Aš viską paaukojau.

BRANDAS:

Privalai

aukoti ir toliau.

AGNES (*karčiai šypsodama*):

Jei aš galiu

ką nors dar paaukoti – reikalauk.

BRANDAS:

Tai duok.

AGNES:

Prašau. Bet ką iš elgetos

paimsi?

BRANDAS:

Tavo atsiminimus,

ir sielvartą, ir kartų liūdesį.

AGNES (*beviltiškai*):

Suplėšytos širdies tik šaknys liko –

išlupk ir jas.

BRANDAS:

Jei gaila tau aukos,

tai veltui auklą numetei bedugnėn.

AGNES (*drebedama*):

Žiaurus, dygliuotas tavo Dievo kelias.

BRANDAS:

Tik vieną kelią turi mūs valia.

AGNES:

O kur yra gailestingumo kelias?

BRANDAS *(griežtai):*

Gailestingumo kelias nubarstytas
pasiaukojimo akmenimis.

AGNES *(įsmeigus žvilgsnį tolymon, kalba susijaudinus):*

Lyg būtų atsivėrus prieš mane
gili bedugnė. Man jau paaiškėjo
slaptoji Švento Rašto prasmė,
kurios seniau suprasti negalėjau.

BRANDAS:

Kuri?

AGNES:

Kas pamatys Jėhovą – mirs.

BRANDAS *(apkabina ją ir tvirtai spaudžia prie
savęs):*

Ak, slėpkis. Slėpkis. Nežiūrėk į Jį.
Užmerk akis.

AGNES:

Tu įsakai?

BRANDAS (*paleisdamas*):

Ne, ne.

AGNES:

Ar tu kenti?

BRANDAS:

Myliu tave labai.

AGNES:

Kieta man tavo meilė.

BRANDAS:

Ar perdaug?

AGNES:

Neklausk. Einu, kur tu mane vedi.

BRANDAS:

Manai, nesupratau, kodėl tave

ištraukiau iš gyvenimo linksmybių

ir nuvedžiau dygių aukų keliu.

Tu nori, kad pusiaukely sustočiau?

Tai visas mūs pasiaukojimas

per didelis ir per brangus mums būtų.

Tu man žmona – galiu aš reikalauti,

kad tu visa tarnautum pasauliui.

AGNES:

Tu reikalauk. Tik neapleisk manęs.

BRANDAS:

Man reik ramybės ir tylos. Aš greitai
pradėsiu didelę statyt bažnyčią.

AGNES:

Bus mano bažnytėlė sugriauta!

BRANDAS:

Tenai ne Dievas buvo, – tavo stabas,
todėl sugriuvo ji.

(vėl apkabina ją, lyg baimės apimtas).

Ramybė tau,

o per tave ir man. Palaiminimas
ir pašaukimui mano ir darbams.

(Eina prie šoninių durų).

AGNES:

Ar tikrai, Brandai, man negalima
nors truputėlį langines praverti?
Palikti nors plyšelį mažą?

BRANDAS *(duryse):*

Ne.

(Išeina į savo kambarį).

AGNES:

Čia viskas uždaryta aklina.

Ir atimtas man net užsimiršimas.

Vaitojimai krūtinėj nuslopinti

ir uždraustas dangaus ir žemės kelias.

Man trošku čia su savo sielvartu.

Toliau, toliau iš čia! Į plačią laisvę!

Tik kur aš pasislėpsiu nuo akių,

kurios čionai, visur ir viską mato?

Ar su savim galėsiu išsinešti,

kuo mano siela minta? Kur galiu

pabėgti nuo gūdžios, baisios tylos

ir nuo sunkių kančių?

(klausydamasi ties Brando durimis).

Jis garsiai skaito.

Ir mano balso net visai negirdi.

Nelauk pagalbos. Neieškok paguodos.

Šį vakarą ir Dievas užimtas.

Jis žiūri į tėvus ir jų vaikus,

kurie laimingai žaidžia prie eglaičių.

Šis džiaugsmingiausių himnų vakaras

priklauso Jam. Nerūpi šiandien Dievui

nei mano sielvartas nei aš pati.

(Atsargiai artinasi prie lango).

Jei langines dabar atidaryčiau –
pasklidusi šviesa nakties šešėlius
nuo jo šaltos lovelės nubaidytų...
Vaikų juk šiandien šventė. Jį, tur būt,
išleido iš kapelio. Gal tenai
už lango uždaryto stovi Alpas,
pabelsti nori ir mane pašaukti...
Girdžiu lyg vaiko verksmą... Mano Alpai,
aš nežinau, kas man dabar daryti?
Čia viskas uždaryta aklinau,
ir motina negal atidaryti,
jei tėvas draudžia. Tu, Alpuk, buvai
visuomet paklusnus, – nereik tėvelio
be reikalo graudinti... Lėk dangun!
Tenai dabar šviesu, smagu ir linksma.
Vaikučių sielos džiaugiasi. Bet tu
ten nebeverk ir niekam nesakyki,
kad tėvo durys buvo uždarytos.
Vaikai negali tinkamai suprasti
tėvų pasielgimo. Tu pranešk,
kad žemėje tėvelis sielvartauja,

kad jis nupynė tau vainiką gražų,
kuris, matai, ten guli ant kapelio.

(Klausosi, mąsto ir linguoja galva).

Aš kliedžiu ir sapnuoju. Mudu skiria
kažkas daugiau negu langų langinės.
Tiktai ugnis šventoji atpirkimo
šią niaurią sieną gali sunaikinti,
sugriaut iš pamatų, duris išversti,
sutriuškinti kalėjimų spynas.
Kol mudu susitiksime, Alpeli,
tai žemėje dar daug kas atsitiks.
Aš dirbsiu ir tylėdama kentėsiu,
ir tą bedugnę, kuri mudu skiria,
užpildysiu pasiaukojimu,
džiaugsmu, gera valia. Bet šiandien – Kūčios.
Aš šias Kūčias taip pat garbingai švęsiu,
nors jos į buvusias ir nepanašios.
Aš išsiimsiu savo brangenybes,
kurių vertybę, kaip ir mano laimę,
seniai užgesusią, suprasti gali
tik nelaiminga motina kaip aš.

(Atsiklaupia prie spintos, ištraukia stalinę

*ir ima iš jos įvairius daiktus. Tuo
metu Brandas atidaro duris ir nori
kažką pasakyti. Bet pamatęs, kuo ji
užimta, tylėdamas įeina į kambarį ir
atsistoja užpakaly Agnes, kuri jo nemato).*

BRANDAS (tyliai):

Jos mintys sukasi tik apie kapą,
ir vienu ilgesiu gyvena siela.

AGNES:

Štai, čia jo drabužėliai, kepuraitė,
o čia baltieji krikšto marškinėliai...

(pakelia į viršų, žiūri ir šypsosi).

Ir koks gražus jis buvo apsivilkęs
su šitais drabužėliais... Man ant kelių
ramiai gulėjo ir šypsojos meiliai...
O čia jo apsiaustėlis išeiginis,
kurį jis pirmą kartą pranešiojo,
kai pasivaikščioti drauge išėjom.
Aš tyčia pasiuvau jį kiek ilgesnį,
bet jis bematant jį išaugo. Štai,
čia jo batukai, baltos kojinelės...

Ir kokios gražios buvo jo kojelės!

O štai pūkinė Alpo kepuraitė,
kurios nė karto jis neužsidėjo,
visai nauja... O štai kelionės skraistė,
kuria aš jį šiltai susupdavau.
O Dieve mano, kaip aš pavargau,
kai reikia vėl atgal sudėti viską...

BRANDAS *(sielvartingai grąžo rankas, lyg iš skausmo):*

Nejaugi paskutinę jos šventovę
paliepsi man sugriauti, Viešpatie?
Prašau pasigailėk... O jeigu reikia,
paliepk kitam tai padaryti, Dieve.

AGNES:

Iš kur čia dėmės?... Ar ne ašarų?
Ir koks brangus man šitas mano turtas!
Jis perlais ašarų išsiuvinėtas
ir kraujo prakaitu aplaistytas, –
pasiaukojimo tai aureolė...
Su šituo apsiaustu, sūneli mano,
vainikavaisi Dievo Karalystei...
O kokia aš turtinga dar esu!

*(Staigus beldimas į duris. Agnes,
rikstelėjusi, atsigręžia ir pamato Brandą.*

*Tuo metu durys atsidaro, ir į kambarį
įsiveržia apiplyšusi moteriškė su kūdikiu
ant rankų).*

MOTERIS (*pamačiusi vaikiškus drabužius, šaukia Agnei*):

Tu, motin, daug turi – pasidalykim.

AGNES:

Tačiau tu šimtą kartų turtingesnė.

MOTERIS:

A-a... Ir tu kaip kitos liežuviu

tik malti moki.

BRANDAS (*prieidamas*):

Moterie, ko ieškai?

MOTERIS:

Tik ne tavęs! Atstok, tu kunigas!

Man daug geriau kur šaltyje drebėti,

nei čia klausyti kunigo pamokslo.

Geriau numirti, pelkėje įklimpti,

kaip priešais juodą kunigą stovėti,

klausyt, kaip pragaro ugnim jis graso.

Ar aš kalta, kad tokia aš esu?

BRANDAS (*tyliai*):

Jos griežtas balsas ir jos veido bruožai

man sukelia siaubingo įtarimo.

AGNES:

Prisėsk ir atsikvėpk. Sušilk truputį.

Jei vaikas alkanas, – pavalgydinsim.

MOTERIS:

Kur šilta ir jauku, tenai nėra

pastogės čigonėliams. Mūs namai –

tai girios, uolos, grioviai ir keliai.

Juk mes klajoklių esam giminė,

namai ir židinys – ne mums – kitiems.

Man reik slapstytis. Vejasi mane

lyg kokie šunes foggas, lensmanas,

kurie, jei primanytų, sudraskytų.

BRANDAS:

Bet čia jie nebedrįs tavęs paliesti.

MOTERIS:

Ar čia, kur slegia stogas, šitos sienos?

Ir man, ir mano vaikui daug geriau

alsuoti po nakties šalta pastoge.

Tiktai pridenk kuo nors tu mano vaiką.

Jo vyresnysis brolis kaip vagis,

pagrobęs ryšulį, kažkur paspruko.

Matai, jis visas nuogas, mėlynas.

Iš šalčio vos nestingsta.

BRANDAS:

Moteriške,

jei nori nuo mirties išgelbėt vaiką,

tai mums jį atiduok. Mes užauginsim

ir dėmę giminės nuo jo nuplausim.

MOTERIS:

Matai, koks geras. Bet sakyk, ar gali

kas nors stebuklą tokį padaryti?

Bet jūs stebuklą mes nereikalingi.

Jūs priešai mūs. Jūs mano kūdikį

vos gimusį jau pasmerkėt pražūti.

Jis gimė griovy purvinam prie kelio,

kai lėbavo čigonai ir triukšmavo.

Jis baloj krikštytas ir pelenuos.

Dar pieno motinos neparagavęs,

degtinės gurkštelėjo ir girdėjo,

kaip tėvas... Ne, atleisk man, Viešpatie, –

tėvai jo riejos.

BRANDAS:

Agnes!

AGNES:

Aš klausau.

BRANDAS:

Tu savo pareigą atsimeni?

AGNES:

Ar jai? Nieku būdu. Aš negaliu.

MOTERIS:

Tu atiduok man, ką gali. Vistiek –
ar brangų audeklą, ar skarmalėlį,
kuo nors pridengti šalty jo kūnelį.
Matai, vos gyvas jis. Pamėlynavęs.

BRANDAS (*Agnei*):

Atėjo valanda pasiryžimo.

MOTERIS:

Tu savo vaikui daug prisiūdinai,
o mano vaiko negali aprengti
nei mirčiai pašarvoti.

BRANDAS (*Agnei*):

Ar girdi? –

Tai pranašingi žodžiai.

MOTERIS:

Duok man, duok.

AGNES:

Nejaugi šventvagystę padarysiu?

Nuskriausiu savo vaiko atminimą?

BRANDAS:

Bet jei neperžengsi tu šito slenksčio,

tai mūsų vaikas veltui numirė.

AGNES (*palaužta*):

Tebūna taip kaip nori. Savo kojom

sutrypsiu širdį. Moterie, girdi –

pasidalysime.

MOTERIS:

Tai duok greičiau.

BRANDAS:

Tai tu tiktai pusiau pasidalysi?

AGNES (*įnirtus*):

Geriau man mirti nei nustoti visko.

Nors man labai sunku, bet prižadėjau

jai pusę duoti. Negaliu daugiau.

Be to, juk ji daugiau nereikalauja.

BRANDAS:

O savo vaikui ar užteko pusės?

AGNES (*atiduodama*):

Imk, moteriške, šią palaidinėlę.

Imk krikšto drabužėlį. Apsiaustėlį,

kuris nuo šalčio saugos tavo vaiką.

O štai šilkinis šalikėlis, – imk,

aš viską atiduodu.

MOTERIS:

Duok.

BRANDAS:

Ar viskas?

AGNES:

Ne viskas. Dar paliko apsiaustėlis,

kuriuo sūnelis buvo apsivilkęs,

kai užsidėjo kankinio vainiką

ir vainikavos Dievo Karalystėj.

Bet, štai, ir jis. Paimk sau, moterie!

MOTERIS:

Dabar matau, tuščia dėžė paliko.

Skubėti reikia. Kūdikį įsupsiu

ant prieangio. Lekiu su ryšuliu.

Greičiau lekiu.

(Išbėga),

AGNES *(stovi, išgyvendama baisias vidujines*

kančias, ir pagaliau klausia:

Bet, Brandai, ar teisinga

to buvo reikalauti iš manęs?

BRANDAS:

Tai tu nenoromis davei šią auką?

AGNES:

Taip.

BRANDAS:

Tai auka visai perniek nuėjo.

Skolos tu savo nesumažinai.

AGNES (tyli, kol jis prieina prie durų):

Palauk!

BRANDAS:

Ko reikia?

AGNES:

Atgailosiu, Brandai...

Manai, kad viską aš atidaviau?

BRANDAS:

Sakyk!

AGNES (išimdama iš užančio suvyniotą kepuraitę):

Pasilikau štai šitą...

BRANDAS:

Kepuraitę?

AGNES:

Ji sudrėkinta ašaromis mano

ir priešmirtiniu Alpo prakaitu...

Aš saugojau ją šičia... Prie krūtinės...

BRANDAS:

Jei stabą sau Dievu pasidarei,

tai stabui ir tarnauk!

(nori išeiti).

AGNES:

Palauk.

BRANDAS:

Ko reikia?

AGNES:

Tu pats žinai.

(duoda kepuraitę).

BRANDAS *(prieina ir, neimdamas kepuraitės, klausia):*

Ar iš širdies ją duodi?

AGNES:

Taip.

BRANDAS:

Duok. Ta moteris dar čia už durų.

(Išeina).

AGNES:

Dabar man atimta jau viskas, viskas.

Visi ryšiai nutraukti su žeme.

(Valandėlę stovi nejudėdama. Pamažu

jos susijaudinęs veidas nušvinta. Brandas

sugrįžta, ir ji su dideliu džiaugsmu

puola ant jo krūtinės).

Dabar laisva, laisva aš, Brandai!

BRANDAS:

Agnes!

AGNES:

Tamsybės išsisklaidė. Nuo krūtinės

nukrito sielvarto baisi našta.

Valia laimėjo. Ašaros išdžiūvo.

Nuslinko ūkanos nuo mano veido.

Ten, už mirties ir už nakties tamsybių

matau žerėjimą naujos aušros.

Kapai! Kapai! Be ašarų ir drąsiai

dabar jau ištariau aš šitą žodį.

Jis jau neaitrina žaizdos. Žinau,

kad mano Alpas įžengė į dangų.

BRANDAS:

Tu nugalėjai.

AGNES:

Taip. Aš nugalėjau –

kapus ir baimę. Tik pažvelk aukštyn.

Tenai prie Dievo sosto pamatysi

tu stovintį mūs Alpą – sveiką, linksmą,

kaip gyvą, tiesiantį į mus rankas.

Dabar aš nors turėčiau šimtą lūpų,

nors duotų man kas galią ir jėgas,

bet neištarčiau aš nė vieno žodžio,

kad jį grąžintų iš dangaus pas mus.

Gailestingumas Dievo begalinis!

Aš auką duodama Jam nusidėjau,

bet Jis išgelbėjo per auką sielą.

Dėl šios aukos aš Alpą pagimdžiau.

Per auką nugalėjimą pasiekiau.

O tu kovot padėjai. Kelią rodei.

Tad ačiū tau! Mačiau, ir tu kentėjai.

Dabar eilė atėjo tavo, Brandai.

Ar atiduosi viską tu ar nieko?

BRANDAS:

Mįslė man šitie tavo žodžiai, Agnes.

Jau pabaigti kovos kentėjimai.

AGNES:

Bet Rašto Šventojo žodžius atmink:

kas pamatys Jėvą, tas numirs.

BRANDAS (*atšokęs*):

O vargas man! Parodei baisią šviesą,

kurią išvysti man jėgų per maža.

Bet ne! Tai ne tiesa! Nepajėgsiu.

Galiu prarasti pergalę ir viską,

tik ne tave. brangioji, ne tave.

AGNES:

Tai pasirink! Tu kryžkelėj esi.

Krūtinėj mano šviesą užgesink,

užversk šaltinį dangiškojo džiaugsmo,

ir atiduok man skarmalus – stabus.

Ta moteriškė gal už durų stovi.

Tai sugrąžink atgal aklumą mano

ir vėl mane į raistą nugramzdink,

kur aš buvau paskendus nuodėmėj.

Tai visa padaryti tu gali,

nes dulkė aš esu prieš tavo valią.

Tai mano sielai apkarpyk sparnus,
pririšk prie kojų sunkų akmenį
ir vėl atgal į prarają nustumk,
iš kur tu pats buvai mane ištraukęs,
ir leisk tamsoj gyventi ir numirti.
Jei nori ir gali tai padaryti,
tai aš, žmona, lenkiuos prieš tavo valią.
Tad rinkis, Brandai! Kryžkelėj esi.

BRANDAS:

O vargas man, jei aš to panorėčiau.
Bet tu kur nors toliau nuo šitos vietos,
neužgesindama širdy šviesos,
galėtum vėl gyvenimui atgyti.

AGNES:

Ar tavo, Brandai, ne čionai vieta?
Pasiaukojimo ir pašaukimo
esi prie šitos vietos prirakintas.
Tu užmiršai tuos tūkstančius avių,
kurių ganytoju tau reikia būti.
Tau Dievas pavedė jas išganyti,
ir tu prisiekei jas nuvest į dangų.
Tai rinkis, Brandai! Kryžkelėj esi.

BRANDAS:

Žinai, man rinktis, Agnes, nevalia.

AGNES (*puldama ant jo krūtinės*):

Už tai, kaip ir už viską, ačiū, Brandai!

Tu silpną ligi galo palaikei.

Tamsu akyse daros... Tu budėsi

prie mano patalo...

BRANDAS:

Užmik ramiai.

Miegok. Pasibaigė diena jau tavo.

AGNES:

Taip. Žiburiai nakties jau uždegti.

Išsėmė pergalė visas jėgas.

Aš pavargau... Kaip gera Dievą garbinti

visa širdim ir siela!.. Labą naktį!

BRANDAS:

Užmik ramiai.

AGNES:

Užmigsiu, mano drauge.

Labanakt. Ačiū tau už viską. Ačiū.

(*Išeina*).

BRANDAS (*spausdamas prie krūtinės rankas*):

Pasitikėk savim, širdie, lig galo.

Tas nugali, kas viską pralaimėjo.

O kas prarado viską, tas atrado.

Tik tai, kas mirė, – t a v o a m ž i n a i.

PENKTAS VEIKSMAS

Po pusantrų metų. Naujoji bažnyčia pabaigta ir išpuošta šventinti. Pro šalį bėga kalnų upelis. Ankstyvas miglotas rytas.

KIUSTERIS kabinėja vainikus ir girliandas prieš bažnyčią. Po kiek laiko ateina MOKYTOJAS.

MOKYTOJAS:

Tai jau prie darbo?

KIUSTERIS:

Na, tai kaipgi? – Reikia.

Ir jūs galėtum mums padėt truputį.

Aplinkui reikia iškabinti vainikai

ir tarp visų stulpų nutiesti girliandos.

MOKYTOJAS:

Prieš pastoriaus namus pastatė stulpą

ir prikėlė prie jo apvalų skydą.

KIUSTERIS:

Taip. Taip.

MOKYTOJAS:

Kas bus tenai?

KIUSTERIS:

Ten pastoriaus

bus vardas įrašytas aukso fone.

MOKYTOJAS:

Tai tikrai rengiat iškilmingą šventę.

Jau iš visų kraštų važiuoja žmonės,

ir mūsų siauras fjordas pilnas burių.

KIUSTERIS:

Parapija ir mūs pabudo kartą.

Prie pastoriaus, kuris anksčiau čia buvo, –

duok, Dieve, dangų – mes per ilgai snaudėm.

Gyvenome kaip Dievo užmiršti.

O apie kovą ir – girdėt nebuvo.

Bet kas geriau – iš tikro nežinau.

MOKYTOJAS:

Na, žinoma, kova – gyvenimas.

KIUSTERIS:

O mudu kažkaip nuošaly palikom.

MOKYTOJAS:

Kai mudu veikėm, tai kiti miegojo,
dabar sukruto jie, tai mes prisnūdom.
Matyt, pasenom ir nereikalingi.

KIUSTERIS:

Bet sakote: gyvenimas – kova.

MOKYTOJAS:

Taip sako mūsų pastorius ir probstas,
ir aš su jais sakau, bet iš tikrųjų
tai tinka tik prastiems žmonėms, o mes –
visai jau kitas reikalas. Mums reikia
valdyt minių išėlusias aistras,
bažnyčia rūpintis ir mokykla.
Mes esame juk atsakingi žmonės,
todėl mes turim nuošaliai laikytis
ir būti, kas vadinasi, virš partijų.

KIUSTERIS:

O pastorius, kaip matot, vadovauja.

MOKYTOJAS:

Ir negereai. Ne pastoriaus tai darbas.
Žinau, kad dvasiškoji vyresnybė
labai nepalanki jo šitai veiklai

ir, jeigu nebijotų avinyčios,
seniai nuo jo jau būtų nusigręžus.
Bet jis gudrus ir žino, kas daryti.
Ne veltui juk pastatė čia bažnyčią.
Jei veiksi – visada patrauksi žmones,
o ar yra naudos iš to veikimo,
ar kas išeis, juk tai nerūpi niekam.
Svarbiausia – pats veikimas. Taip ir mes –
minia ir jos vadai – iš kailio lendam,
kad pagarsėtume tikrai veikėjams.

KIUSTERIS:

Jūs buvote mūsų storinge atstovas,
gerai pažįstat žmones ir jų būdą.
Bet neseniai žmogus praėjęs vienas
pasakė: buvom mes anksčiau snaudaliai,
dabar gi esame – daug žadanti tauta.

MOKYTOJAS:

Taip greit išaugus mūs jauna tauta,
be abejo, daug žada ateity.
Dabar gal neužilgo jau kiekvienas
apsirgs, taip sakant, misija tautos.

KIUSTERIS:

Ir aš esu daug mąstęs apie tai.

Bet pasakykite, jūs mokytas žmogus,

o kas yra ta „misija tautos“?

MOKYTOJAS:

Tai klausimas nelengvas ir platus,

bet aš galiu paaiškinti trumpai:

tai kažkas didelio, kas jungia tautą

ir kas turėtų ateity įvykti.

KIUSTERIS:

Dabar tai suprantu. Tikrai norėčiau

dar sužinoti...

MOKYTOJAS:

Ką?

KIUSTERIS:

Kada gi bus

ta ateitis.

MOKYTOJAS:

Nebus jos niekada.

KIUSTERIS:

Nejaugi?

MOKYTOJAS:

Žinoma. Kai bus tas laikas,

kuri dabar vadinam ateitim,

tai bus ne ateitis, bet dabartis.

KIUSTERIS:

Visai teisingai. Sutinku su jumis.

Bet vis dėlto yra koks nors gal laikas,

kada tos viltys arba misijos

turėtų būti įgyvendintos.

MOKYTOJAS:

Tikrai kalbėjom: viltys ateities,

tai, žinoma, ir ateity joms laikas.

KIUSTERIS:

Bet vis dėlto, kada gi pagaliau?

MOKYTOJAS (*pats sau*):

Na, ir žmogus!..

(garsiai).

Nejaugi vėl iš naujo

reiks aiškinti, kad ateities nebus?

Nes jeigu kartą ateitis atėjo,

vadinas, ji daugiau ne ateitis.

KIUSTERIS:

Dabar man aišku. Ačiū.

MOKYTOJAS:

Taip visur
ir visada koks nors kablelis slypi,
o kai pažiūri – paprasta dalykas.
Taip pat ir čia. Suprasti nesunku,
kad pažadas beveik tas pats, kas melas.
Tiktai meluoti žmogui negarbinga,
o pažadėti, matot, nieko blogo,
nors ištesėti pažadus nelengva,
o kartais ir visai negalima.
Tai jums galės įrodyti kiekvienas,
kuris bent kiek išmano logikos.
Tačiau – ar ne vistiek – tegu sau skraido
vilčių ir pažadų sparnuoti paukščiai.
Klausykite, norėčiau jus paklausti...

KIUSTERIS:

Tylėkite.

MOKYTOJAS:

O kas?

KIUSTERIS:

Nutilkite.

MOKYTOJAS:

Vargonais tarsį kažkas groja.

KIUSTERIS:

Jis.

MOKYTOJAS:

Ar pastorius?

KIUSTERIS:

Na, žinoma, kad jis.

MOKYTOJAS:

Anksti pakilo.

KIUSTERIS:

Gal ir negulė.

MOKYTOJAS:

Nejau?

KIUSTERIS:

Su juo seniai nebegerai.

Jau nuo tada, kai numirė žmona,
ir jis našlys paliko, – baisiai graužias,
nors savo sielvarto ir neparodo.
Bet kartais nebeištūri iš skausmo,
širdis lyg būtų sklidina ir sprogtų,
tada bažnyčioje vargonais groja.
Bet paklausykit, ar tai grojimas, –
tai verkia mirusio sūnaus ir rauda

numirusios žmonos.

MOKYTOJAS:

Ir iš tikrųjų!

KIUSTERIS:

Tarytum vienas skundžiasi ir verkia,

o kitas guodžia.

MOKYTOJAS:

Ašaras išspaudžia,

kad, rodos, imsi net ir pats pravirksi.

KIUSTERIS:

Pravirktum, jei ne valdininkas būtum.

MOKYTOJAS:

Ir jei tarnyba ir vieta nerištų.

KIUSTERIS:

Ir jei knygas visas velniop pasiųstum.

MOKYTOJAS:

Ir sveiką protą... Duotum jausmui valią.

KIUSTERIS:

Ir duokime... Čia mūs nemato niekas.

MOKYTOJAS:

Bet negražu jausmų nesuvaldyti

ir nepritinka mums tuo pat laiku,

kaip pastorius mokina, būt visokiu.

Mes esam valdininkai, tai negalim

net mažmožiuos būt paprastais piliečiais.

Visur mes turim sekti mūsų fogtą.

KIUSTERIS:

Kodėl gi fogtą?

MOKYTOJAS:

Argi jau užmiršot,

kai gaisras buvo fogto namuose

ir gelbėjo jis valsčiaus archyvą.

KIUSTERIS:

Tą naktį?

MOKYTOJAS:

Tamsią ir audringą naktį,

kai jis už dešimtį kovojo vienas,

bet nelabasis pats ten gaisrą kurstė,

ir fogtienė, pamačius jį ugny,

suriko vyrui: „Gelbėk savo sielą,

nes velnias stovi ugnyje ir tyko.“

Pro dūmus ir liepsnas atsakė fogtas:

„Velniai sielos nematė. Archyvas

man daug svarbiau išgelbėti!“ Tai vyras!

Ir čia tuojau iššoko iš ugnies
su archyvu. Toks fogtas, žinoma,
nebus jau užmirštas toj vietoj...

KIUSTERIS:

Kur?

MOKYTOJAS:

Kur žemės rojus fogtams įtaisytas,
ir dovanas už nuopelnus dalija.

KIUSTERIS:

Tai matot, mano mokyтasis drauge!..

MOKYTOJAS:

Ir ką gi matote?

KIUSTERIS:

Net jūsų žodžiai
yra pilni to laiko dvasios raugo,
kuris čia sukelia bruzdėjimą.
Kad tai bruzdėjimas, – be abejonės,
nes trūksta pagarbos senovei...

MOKYTOJAS:

Ką gi?

Jei kas paseno – užkasa tą žemėn,
nes trąšos reikalingos naujai sėklai.

O jei kas džiūsta ir atgyt negali,
tegu sau gula su džiova į grabą.
Kad čia visus bruzdėjimas apėmęs,
matyti aiškiai net be mikroskopo.
Ir kai bažnyčią senąją nugriovė,
tai, rodos, griuvo visa, kuo gyvenom,
kad net parapijiečiai susimąstė,
nors patys pradžioj šaukė: „Griauti. Griauti.“
O kai reikėjo griauti, tai pamatė,
kad su bažnyčia griūva ir senovė.
Parapija suprato, kad bažnyčia
juos riša prie savęs daugybe gijų,
kol bus nauja – erdvesnė ir didesnė –
čia pastatyta ir pašventinta.
Visi su nerimu ir baime laukė,
kada pakryps nauja vaga likimas
ir vieną dieną vėliava senoji
bus nuleista, ir ant naujos bažnyčios
iškils nauja ryškesnė vėliava.
Bet juo labiau artėjo ta diena,
minia vis darėsi tylesnė ir tylesnė.
Ir, štai, atėjo iškilmių diena.

KIUSTERIS (*parodydamas į šalį*):

Tik pažiūrėkite – visais keliais

didžiausios minios renkas...

MOKYTOJAS:

Tūkstančiai.

Bet kaip tylu...

KIUSTERIS:

Kaip jūroje prieš audrą.

Girdėti tik neaiškus gaudesys.

MOKYTOJAS:

Minios širdis vaitoja ir dejuoja.

Jų sąmonę tiktai dabar pasiekė

šios valandos didybė. Renkas jie,

lyg naują Dievą išsirinkt norėtų.

Bet kur gi pastorius? Prisipažinsiu,

kad man čia daros kažkaip nejauku,

ir pasislėpt norėčiau...

KIUSTERIS:

Aš taip pat...

MOKYTOJAS:

Štai, tokią valandą net savo sielos

pasiiekti negaliu gelmių. Lyg slypi

po kiekviena gelme – gilmė gilesnė.

Ir traukia giluma, ir baimė ima...

KIUSTERIS:

Drauguži mano!..

MOKYTOJAS:

Mielas mano drauge!

KIUSTERIS:

Tai mat...

MOKYTOJAS:

Sakykite greičiau!..

KIUSTERIS:

Bijau,

kad mudu susijaudinom abudu.

MOKYTOJAS:

Tiktai ne aš.

KIUSTERIS:

Ir aš taip pat nė kiek.

To pasakyti niekas negalėtų.

MOKYTOJAS:

Mes, rodos, esam vyrai, o ne bobos.

Sudie. Manęs jau laukia mokiniai.

(Nueina).

KIUSTERIS:

Vos vos susitūrėjau... Tikrai boba...

Jei kiek – jausmų ir būčiau nesuvaldęs.

Gera, kad greit atsigavau, ir protas

jau vėl kaip ledas šaltas. Reikia dirbti,

nes tinginiavimas – pasileidimas.

(Pereina į kitą pusę).

*(Vargonų garsai, vos girdimi ankstesnio
pasikalbėjimo metu, staiga pavirsta tikra
audra ir nutrūksta staigiu disonansu. Po
to iš bažnyčios tuojau išeina Brandas).*

BRANDAS:

Aš negaliu priverst vargonų savo

visais garsais galingai suskambėti.

Kai groju himną – girdisi tik rikšmas,

o lubos, sienos ir bažnyčios skliautai

taip prislegia garsus ir užslopina,

lyg būtų uždaryti jie į karstą.

Ir visos pastangos perniek nuėjo.

Vargonai lyg prarado savo balsą

ir nepagarbino galybių Dievo.

Tada aš pats pamėginau pakilti

maldos garsais aukštyn, bet ir malda
pasiekt dangaus aukštybių negalėjo –
nutrūko aimanuodama, lyg Dievas,
manęs išgirsti nenorėdamas,
pikta ranka ją nubloškė į šalį.
Aš prižadus išpildžiau – pastačiau
bažnyčią naują, didelę ir erdvią,
ir negailėdamas nugrioviau seną.
Žiūrėdami į naująją bažnyčią,
visi tik kuždas: „Kokia ji graži!“
Ar mato jie visi geriau kaip aš?
O gal tiktai aš vienas nematau?
Nejaugi ji patenkina troškimą
naujos, erdvios ir didelės bažnyčios?
Ar tokia didelė, aukšta, didinga?
Nejaugi būtų ta pati bažnyčia,
kuri svajojimuos neaiškiai švito
pakilusi virš sielvarto bangų?
Kas kita, jeigu Agnes būt gyva!
Ji smulkius dalykus paverst mokėjo
stambiais, ir mano abejojimus
nušviesdavo viltim, ir savo meile

suartindavo žemę su dangum.

(Pastebi pasiruošimus šventei).

Vainikai, žalumynai, vėliavos.

Moksleiviai tyliai mokosi kantatos.

Žmonių jau prisirinko pilnas kiemas,

visi jie nori man paspausti ranką,

ir mano vardas spinduliuoja auksu...

O Dieve šventas! Tu apšviesk mane,

ar į gelmes bedugnės nugramzdink!

Jau greitai prasidės čia iškilmės.

Visi tik kalba apie pastorių.

Man darosi skaudu nuo tų minčių,

o žodžiai tartum degina mane.

Nuo pagyrimų šiurpas krečia kūną.

Norėčiau aš priverst užmiršt mane,

mielai kur nors nuo jų aš pasislėpčiau.

FOGTAS *(išeiginiais drabužiais, visas spindėdamas*

iš džiaugsmo, sveikina Brandą):

Didžioji šventė štai jau ir čionai, –

šventadienis po ilgo mūsų darbo.

Tai šiandien mes nuleisime bures,

aukštai iškelsim šventės vėliavas

ir, plaukdami ramiai pavandeniui,
matysime, kad viskas jau tvarkoj.
Didysis vyre, leiskit jus pasveikint –
tuoj jūs garbė visam krašte skambės.
Aš taip džiaugiuos!.. Taip susijaudinęs!..
O jūs?

BRANDAS:

O man lyg gerklę kažkas smaugia.

FOGTAS:

Dabar šalin, šalin menkystę dvasios!
Jūs turit pasakyt pamokslą smarkų
ir sugraudint gerai parapijiečius...
Toks nuostabus bažnyčios rezonansas!

BRANDAS:

Tikrai?

FOGTAS:

Net probstas gyrė jį nusteбės.
O stilius pastato! Koks prakilnumas!
Koks galingumas trykšta iš jo formų!

BRANDAS:

Jūs tikrai tai ir jaučiate?

FOGTAS:

Tai kaip gi?

BRANDAS:

Atrodo jums bažnyčia ši didinga?

FOGTAS:

Ne tik atrodo, bet yra ji tokia –

ir iš arti, ir iš toli.

BRANDAS:

Didinga?

Ar tik neklystate?

FOGTAS:

Galiu prisiekti.

Net mūsų užkampiu per daug didinga.

Kitur gal taip ir neatrodytų.

Na, žinoma, kitur kitoks ir mastas,

bet čia, pas mus, siauram uolų tarpekly,

kalnų suspaustam, fjordų apsuptam,

jos didingumas nuostabiai ryškus.

BRANDAS:

O aš jums noriu štai ką pasakyti:

mes seną melą pakeitėm nauju,

ir viskas.

FOGTAS:

Ką jūs sakote?.. Vadinasi...

BRANDAS:

Mes nukreipėm tikrai žmonių mintis
nuo supelėjusio senovės laužo
į šių laikų didingąją bažnyčią,
kuri grumoją savo bokštu dangui.
Seniau murmėjo: „Gerbkite senovę!“
Dabar jau klykia: „Tai puiki bažnyčia!
Vargu ant žemės kitą tokią rastum“.

FOGTAS:

Akiplėša kiekvieną pavadinčiau,
jei būtų nepatenkintas bažnyčia,
ir jei, be jos, daugiau dar ko norėtų.

BRANDAS:

Bet kiekvienam turėtų būti aišku,
kad iš tikrųjų per maža bažnyčia.
Tai nutylėt, – vadinasi, meluoti.

FOGTAS:

Jūs meskit, pagaliau, fantazijas!
Be reikalo nepeikit savo darbo,
nes žmonės juo labai patenkinti.
Jie pripažįsta, kad puiki bažnyčia,

ir tokios niekados dar jie nematė.
Todėl tegu jie visada taip mano.
Ir kam tąsyti be reikalo vargdienius,
kam žiburius į jų panosę kaišiot, –
jiems ta šviesa visai nereikalinga.
Pasaulis laikosi tikėjimu,
tai argi ne vistiek, kokia bažnyčia?
Nors būtų ji menkesnė už šunidę,
svarbu, kad žmonės tiki jos didybe.

BRANDAS:

Jūs visada, visur tą patį kalbat.

FOGTAS:

Nereik užmiršti, – šiandien mūsų šventė.
Kiekvienas, kas atėjo, – mūsų svečias.
Todėl turėtum bent iš mandagumo
priimti juos ir nuoširdžiai ir meiliai.
Jau tik dėl jūs pačių nereikia liesti
ir aitrinti opiausios jų žaizdos, –
esą ne tokia didelė bažnyčia.

BRANDAS:

Kodėl?

FOGTAS:

Pirmiausia, aš manau, todėl

kad šiandie jums bendruomenės taryba

įteiks su užrašu sidabro taure,

kuri tuo atveju prasmės nustotų.

Jei mes numuštume bažnyčios dydį,

tai mano prakalba ir šita šventė

atrodytų visai nereikalingos.

Todėl jūs turit būti atsargesnis.

BRANDAS:

Matau, kas man seniai į akį krito:

tai apgaulinga šventė melo garbei.

FOGTAS:

Jūs drąsiai kalbat, mielas mano drauge,

bet ko jūs norit, – aš nesuprantu.

Šį skonio reikalą jau metas baigti.

Dar vieną pamatą aš jums iškelsiu,

kuris ne sidabrinis, bet auksinis.

Jums šiandie žada ordeną įteikti,

ir jūs papuošite krūtinę kryžium.

Jūs laimė neapsakomai pamilo.

BRANDAS:

Aš jau seniai nešioju sunkų kryžių.

Kad jį kas nors nuimtų nuo manęs!

FOGTAS:

Matau, kad jūs nedžiugina nė kiek

tokia kilni malonė vyresnybės.

Jūs, Brandai, esat man tikra mįslė.

Apsisvarstykite, prašau, dėl Dievo.

BRANDAS (*treptelėjęs koja*):

Gana plepėt! Tik veltui laiką leidžiam.

Jūs nesupratote manęs kaip reikiant.

Nejaugi tą didybę, kur minėjau,

jūs manot, sieksniais galima matuoti?

Viduj bažnyčios glūdi ta didybė,

negalim jos apčiuopt nė pamatyti.

Ji sukelia mūs sieloj šiurpą, karštį,

maldų džiaugsmus, ir lyg naktis žvaigždėta

į aukštybes vilioja... Bet užteks!

Man per sunku. Išeikit! Jūs kitiems

įrodinėkite – tiktai ne man.

(Eina bažnyčios pusėn).

FOGTAS:

Miglyną tokį paskleidė jis čia,

kad visą amžių nesusivaikysi.

Negalim pamatyti... Nė apčiuopti...

Aukštyn vilioja lyg naktis žvaigždėta...

Ar tik prieš pusryčius jis neišgėrė?..

(Išeina).

BRANDAS *(vėl lipa žemyn į aikštelę):*

Kai aš kalnuose tarp uolų basčiausi,

tai nebuvaу toks vienišas kaip čia.

Atsakymo į klausimus negaunu,

tik visada girdžiu tuščius garsus.

(žiūri paskui fogtą).

Sutriuškinčiau aš jį kaip kirmėlę!..

Kai tik pamėginu aš jo mintis

iškelti iš klastos ir smulkaus melo,

jis savo sutrunijusia dvasia

begėdiškai man spiauna į akis...

Kad būtum, Agnes, tu stipresnė buvus!..

Aš pavargau nuo šio žaidimo tuščio,

kur nėra kas išlošti nei pralošti.

Tikrai, kad mūsų vienas ne karys.

PROBSTAS *(ateina į aikštelę):*

Vaikučiai mano, mielosios avelės!..

Bet ką aš čia dabar... Prašau atleisti,

garbingas mano drauge, – tai pamokslas,

kuris man neišeina iš galvos.

Aš jį prieš labą naktį pakartojau,

tai vis dar sukas man aplink liežuvį...

Aš atėjau jums, drauge, padėkoti,

kad drąsiai jūs pralaužėte ledus

ir einate, nepaisydami riksmo.

Sugriovėt tai, kas rengėsi sugriūti,

ir vietoj to – pastatėte didingą.

BRANDAS:

Tai dar toli gražu.

PROBSTAS:

Atleisk, drauguži.

Nauja bažnyčia tik pašventint liko?

BRANDAS:

Nauja bažnyčia turi priklausyti

atgimusioms, švarioms, skaisčioms sieloms.

PROBSTAS:

Na, žinoma, kitaip ir būt negali.

Bažnyčia tokia prašmatni, didinga,

šviesi, graži, kad žmonės nejučiom

į ją ateis švariausiai išsiprausę.

O pastoriaus žodžius, be abejonės,
padvigubins puikus jos rezonanss
ir tuo žmonių tikėjimą sustiprins.
Tai ko daugiau bereikia? Puikesnės
ir miestuos dideliuos būt reta rasti.
Kadangi tai yra jūs nuopelnas,
tai aš, vardu jūs vyresniųjų brolių,
iš anksto nuoširdžiai tariau jums ačiū.
O žemesnieji dvasininkai patys
pietų metu sparnuotais savo žodžiais
jums pagyrimo prakalbas sakys.
Tačiau kodėl jūs, drauge, toks išblyškęs?

BRANDAS:

Nusilpo mano jėgos ir dvasia.

PROBSTAS:

Suprantama, jūs dirbot sunkų darbą
ir neturėjot jokių padėjėjų.
Dabar sunkiausias laikas jau praėjo, –
šviesios vilties aušra rytojus švinta.
Tik jūs be reikalo nenusiminkit,
ir viskas susiklostys kuo puikiausiai.
Čia susirinko tūkstančiai žmonių

iš tolimiausiųjų parapijų.

Tai ko jūs norit, Brandai? Jums prilygti
pamokslą pasakyt negali niekas.

Jūs sveikina draugai ir vyresnybė,
parapijiečiai gerbia jus ir myli.

Jūs stambų darbą užbaigėt garbingai.

O koks gilus ir koks didingas tekstas,
kurį pamokslui savo pasirinkot!

Be to, mus pavaišins skaniausiais valgiais.

Praeidamas aš pažvelgiau į kiemą, o
puikiausias veršis paruoštas gulėjo.

Tur būt, sunku jį buvo turguj gauti –
laikai blogi ir nepigi mėsa.

Bet tai tiek to. Kitokiais reikalais
aš atėjau pas jus pasikalbėti.

BRANDAS:

Tai režkit, piaukit iš visų jėgų.

PROBSTAS:

Ne, drauge, mano priemonės švelnesnės.

Bet mudu turime per mažą laiką,
todėl tik porą žodžių pasakysiu.

Jūs turit vieną skaudamą vietelę,

kurią reikėtų pataisyti, pakeisti.
Sunkumų didelių nesudarytų.
Manau, kad jau suprantate, ko noriu.
Tai liečia jus kaip atsakingą žmogų.
Per maža rūpinotės papročiais,
nors jie yra, gal būt, vienintelė
ir net svarbiausia mūsų atrama.
Aš nemanau jums priekaištų daryti.
Jūs esat jaunas ir naujai atkeltas,
iš miesto didelio čionai atvykot
ir nežinojot vietos papročių.
Dabar blaiviau į tai žiūrėt reikėtų.
Seniau per daug jūs kreipėt dėmesio
į atskirų sielų palinkimus.
Tai – didelė klaida, aš pasakysiu,
nes reikia svert visas sielas iš karto
ir pagal vieną matą jas karpyti.
Tikėkite, dėl to nei joms nei jums
nebus blogiau.

BRANDAS:

Kalbėkite aiškiau.

PROBSTAS:

Tai, mat. Visos parapijos gerovei
pastatėte bažnyčią, – ji turės
įstatymus ir santaiką sutvirtint.
Religijoj valstybė mato jėgą,
kuri sėkmingai dorina piliečius
ir sukuria ramybę. Na, žodžiu,
religija moralei rodo kelią.
Valstybė mūsų nelabai turtinga, –
kai duoda, nori šimteriopai gauti.
Geri krikščionys – neblogi piliečiai.
Gal, manote, valstybė iš tikrųjų
eikvoja pinigus tiktai todėl,
kad pataikautų Dievui ir žmonėms?
O, ne! Valstybė ne tokia naivi.
Bet prisietų mums visiems blogai,
jei nesirūpintų griežtai valstybė
šios žemės reikalais. O savo tikslą
pasiekti gali ji tik per tarnus,
šiuo atveju, per dvasininkus – mus.

BRANDAS:

Ir kas per išmintis jūs žodžiuos glūdi!

PROBSTAS:

Čia aš truputį noriu dar pridurti:

bažnyčią paaukosite valstybei,

ir nuo šio laiko

jūs visi veiksmai

tarnaus valstybės pažangai ir naudai.

Vien šia dvasia bus persunkta mūsų šventė,

kuri po valandos čia prasidės.

Varpai bažnyčių skambins tik šiam tikslui.

O jūs turėsit perskaityti raštą,

kuriuo patvirtinsite savo auką.

Paskui, kaip visada, eis pažadai –

kurių iš jūs ir laukia. Ar supratot?

BRANDAS:

Aš dar nepagalvojau apie tai.

PROBSTAS:

Bet pagalvot dabar jau per vėlu.

BRANDAS:

Dar pažiūrėsim – per vėlu ar ne.

PROBSTAS:

Jūs iš tikrųjų juokinat mane.

Juk nieko bloga jūs nepažadėsit.

Suderint galima ir tai ir kita:

būt dvasišku avių ganytoju
ir būt taip pat geru tarnu valstybės.
Dviem ponam juk tarnaut visai nesunku,
tik reik protingesniam truputį būti.
Jūs esate ne toks, kuris galėtų
atimt iš velnio vieną kitą sielą,
jūs galit būt visos parapijos
išganymo šaltinis ir palaima.
Jei bus visa parapija dora –
į dangų eis kiekviens parapijietis.
Tur būt, jums net į galvą neatėjo,
kad mūs valstybėje yra gyva
respublikoniška idėja. – Taip.
Nors laisvės bijosi kaip kokio maro,
bet vis dėlto lygybę pripažįsta.
Bet mes lygybę galime pasiekti
tiktai per bendrą niveliaciją,
o jūs, lyg tyčia, kliudėt šitam darbui.
Jūs stengėtės ugdyti nelygybę,
kurios seniau čionai nepastebėjo.
Visi čia buvo tik parapijiečiai
dabar, prie jūs, jie virto asmenybėm.

Tokia tvarka valstybei nepatinka.
Tiktai todėl labai taip sumažėjo
visokių mokesčių ir pajamų šaltiniai,
nes mūs bažnyčia jau ne ta kepurė,
kuri visiems turėtų būt gera.

BRANDAS:

Ir kas per horizontai atsivėrė!

PROBSTAS:

Tik jūs nenusiminkit! Nors, tiesa,
šios visos sąvokos taip susiraizgė,
kad noroms ar nenoroms ima baimė.
Bet kol gyvename – yra viltis.
Atminkite, kad šita jūs auka
padvigubins ir jūsų pareigą –
tarnauti tiems valstybės reikalams,
kuriais ji susirišo su bažnyčia.
Viskam yra taisyklės nustatytos.
Antraip, palaidos jėgos, įsmarkėję,
kaip kumelys išdykęs be pavadžio,
sulaužytų mūs papročių tvoras.
Tik viens įstatymas pasaulį tvarko,
nors pavadintas įvairiais vardais.

Mene jis pavadintas mokykla,
o kariškuos veiksmuos komanda – kojon.
Tai štai, drauguži, tas žodelis – kojon.
To siekia, aišku, ir pati valstybė,
nes laisvas žingsnis per toli nuvestų,
o vietoj tūpčiot irgi negerai.
Todėl visiems reik lygiai žengti – kojon.
Tai, štai, kur tikslas, kur valstybės mokslas.

BRANDAS:

Griovys ereliui, o padangės – žąsiai.

PROBSTAS:

Bet ačiū Dievui, esame ne paukščiai.
Jei reik pamokymų ir pavyzdžių,
tai juos geriausia imt iš Švento Rašto,
kur tinkamų sau visada surasim.
Nuo sutvėrimo ligi atpirkimo –
pamokymams, kiek norit, medžiagos.
Paimkime nors bokštą Babelio.
Ar mūs laikų statytojai kitoki?
Kodėl? – Todėl, kad jie taip pat pakriko.
Pradėję įvairiom kalbom kalbėtis,
į tikslą velka nevienodą jungą, –

kitaip pasakius, virto asmenybėm.

Tai, mat, kad mūsų vienas ne karys,

o asmenų skirtumas – pragaištis.

Tai čia to pavyzdžio pirmoji pusė.

Ką Viešpats Dievas rengiasi nubausti,

pirmiausia tą padaro asmenybę,

kitaip pasakius, atima jam protą.

Būt vienišu – tas pats, kas būt bepročiu.

Kiekvienas atsiskyrėlis sulaukia

to nelaimingo Urijo likimo,

kuri išstūmė Dovydas į priekį.

BRANDAS:

Tai gali būti. Ką gi padarysi?

Mirtis, man rodos, dar ne pražūtis.

Nejaugi jūs ir tikite tvirtai,

kad būtų pasisekę iš tikrųjų

tą bokštą pastatyti lig dangaus,

jei būt statytojai vieningi buvę

ir būt kalbėję ta pačia kalba?

PROBSTAS:

Ne. Visas reikalas kaip tik čia glūdi,

kad nieks dangaus pasiekti ir negali.

Tai čia to pavyzdžio antroji pusė.

Kiekvienas pastatas yra pražuvęs,

kuris svajoja kilti lig dangaus.

BRANDAS:

Jokūbo kopėčios pasiekė dangų.

Pasiekia ir siela, kai Dievo ieško.

PROBSTAS:

Dėl šio dalyko ginčų nepradėsiu, –

apsaugok Viešpatie! Visi juk žino –

tikėjimas mus nuveda į dangų,

tačiau gyvenimas – visai kas kita.

Juos painioti, vadinasi, kenkt abiem.

Mums darbui duotos Dievo šešios dienos,

o septinta – širdies ir dvasios penui.

Jei būtų atdara kasdien bažnyčia,

šiokiadienio nuo šventės neatskirtum.

Perdaug dosniam nereikia būti, drauge.

Antraip, ganytojiški žodžiai gali

netekti gryninančio timiamo.

Religija – kaip menas: išsikvėpus

tuojau pragaišta. Savo idealą

bažnyčioj skelbkit iš aukštos sakyklos,

paskui – padėkit jį drauge su rūbais.

Visur įstatymo tvarka, taip sakant,
ir aš čia jums kalbėjau tik dėl to,
kad tinkamai išaiškinčiau šį punktą.

BRANDAS:

Iš tos visos kalbos man tiek tik aišku,
kad jūs bažnyčioj man nėra kas veikti,
nes tai tik sielų taupymo kasa.

PROBSTAS:

Manau, kad pasielgsit atvirkščiai,
nes jūs daugiausia galite surinkti...
Tik reikia jums šiek tiek aukščiau pakilti.

BRANDAS:

Kuriuo būdu? Gal nusižeminęs?
Purvyne gal sumynęs savo sielą?

PROBSTAS:

Tik nusižeminę pakilti galit, –
išganymas nužemintųjų laukia.

BRANDAS:

Ir prisikelti galim tik per mirtį.
Turiu aš mirt, kad jums naudingas būčiau?

PROBSTAS:

O, Dieve! Kaip jūs drįstate manyti,
kad tai galėtų man ateit į galvą?

BRANDAS:

Taip. Taip. Pirmiausia reik netekti kraujo.
Tiktai sausu skeletu pasidaręs,
gali į jūs gyvenimą įeiti –
į tą džiovos bacilų knibždėlyną.

PROBSTAS:

Apsaugok, Viešpatie! Pralieti kraują
nedrįščiau ne tik jūs, bet ir katės.
Tik aš maniau, kad reik duris praverti
jums į tenai, kur įėjau aš pats.

BRANDAS:

Ar žinot, ko jūs norit iš manęs?
Kad aš, išgirdęs jūs valstybės kliksmą,
atsižadėčiau savo idealo,
kam tarnavau, meldžiausi visą laiką.

PROBSTAS:

O, ne! Aš neverčiu atsižadėti.
Tiktai aš jums paaiškinti norėjau,
kad sau jūs pasiliktumėte tai,
kas mūs visuomenei nereikalinga.

Jūs saugokite savo idealą,
tik sandariai kur nors jį uždarykit,
Jūs svaičiokit, svajokit apie Dievą,
bet patylom, kad žmonės negirdėtų.
Tikėkite, bus nubaustas kiekvienas,
kuris perdaug aršus ir užsispyręs.

BRANDAS:

Atlyginimo noras ir bausmė –
štai Kaino ženklas tavo kaktoje,
ir jis sakyte sako apie tai,
kad tu, paskendęs žemiškuos niekuos,
nekaltą Abelį savy nudobei.

PROBSTAS (*sau*):

Mane pradėjo jis jau „tu“ vadinti.
To jau per daug.

(*Garsiai*).

Užteks mums šitų ginčų.

Jei norite turėt pasisekimo,
privalote žinot, kuriais laikais,
kuriam krašte ir kokioj vietoj esat.
Ar galite laimėt sėkmingai kovą,
jei šių laikų dvasia bus ne su jumis?

Paimkim dailininkus ir poetus,
paniekint laiko dvasios jie nedrįsta.
Pažvelkite į šių laikų karius.
Ar kardas jiems nėra anachronizmas?
Dėl ko? – Tiktai įstatymas juos verčia
su viso krašto reikalais skaitytis.
Vien tik dėl jų mums reikia pažaboti
visus asmeniškų ypatumus,
neišsiaukštinti ir neiškilti,
bet susiliesti su visa mase.
Laikai humaniški, kaip sako fogtas,
ir jums su jais reikėtų žengt drauge,
būt žmoniškam, klastingai neprotauti,
tai kažkas didelis iš jūsų išeitų.
Jei norit susilyginti su visais,
privalot apgenėti visas šakas,
taip pat išlyginti visus kampus.
Jei norite sutvert ką nors didesnio,
tai neieškokit atskirų kelių.

BRANDAS:

Tai bėgti man iš čia!

PROBSTAS:

Aš sutinku,
nes tokiam žmogui, koks kad esat jūs,
arena daug platesnė reikalinga.
Tačiau, jei norim jaustis mes laisvai
plačioj arenoj, lygiai kaip siauroj,
tai turim užsivilkti laiko rūbais
ir žengti koja kojon su minia,
klausyt kaprališkos lazdos komandos.
Šio laiko idealas – tai kapralas.
Į rojų dvasininkas turi vesti
parapijiečius savo lygiai taip,
kaip kareivius kapralas į bažnyčią.
Tai padaryti jums visai nesunku,
nes jūs – tikėjimo autoritetas.
Ir jei po pamatu autoriteto
padėsite dar savo mokslingumą,
jumis pasitikės visi aklai.
O jei paimt tikėjimo skleidimą,
tai tam yra įstatymai kiti.
Taip, taip, brolau, nereikia nusiminti.
Tik jūs, turėdami laisvesnio laiko,
ši reikalą gerokai apsvarstykit,

ir padėtį supratę – nebijokit.

Dabar man reikia eiti nustatyti

pamokslui savo kiek aukštesnį toną, –

bažnyčioj ypatingas rezonansas,

tai reikia man prie jo kiek prisitaikyt.

Kol kas sudie. Pamokslui savo temą

pasiėmiau mūs sielos dvilypumą

ir iškreipimą Viešpaties paveikslo.

O prieš pamokslą būtų neblogai

truputį pasistiprinti, užkąsti.

(Išeina).

BRANDAS *(stovi valandėlę, kaip žemėn įkastas, susimąstęs):*

Aš paaukojau viską pašaukimui

ir Viešpačiui, kaip man aklam atrodė.

Bet kasdienybės staugiantis trinitas

praplėšė man ausis – ir supratau,

kokiems tikslams lig šiol aš tarnavau.

Ne, ne! Aš jiems dar nepasidaviau!

Sena bažnyčia mūryta ant kraujo,

o po nauja palaidojo man viską –

gyvenimą ir praregėtą šviesą.

Bet sielos jiems neatiduosiu priedu!

Baisu vienų vienam. Baisu matyti
aplinkui tik tamsius mirties šešėlius.
Baisu, kada be galo alksti duonos,
o vietoj duonos – akmenį tau duoda.
Pasibaisėtina, aitri teisybė,
bedugnės tuštuma jo žodžiuos skamba.
O kur šventa Dvasia – balandis Dievo?
Jis ant manęs bepročio neplasnojo!
O, kad sutikčiau aš nors vieną sielą
skaistaus tikėjimo, tvirtumo pilną,
ir pats iš jos stiprybės pasisemčiau!

*(E i n a r i s – išblyškęs, nuvargęs,
apsivilkęs juodais drabužiais, eina keliu
pro šalį ir, pamatęs Brandą, sustoja).*

BRANDAS *(sušukdamas):*

Ką aš matau! Tai Einaris!

EINARIS:

Taip, aš.

BRANDAS:

Kaip tik norėjau aš sutikti žmogų,
kurio surembėjus nebūtų siela.
Eikš, laukiamas svety, tave apglėbsiu!

EINARIS:

Nereikia. Aš ir taip esu jau uoste.

BRANDAS:

Tai, Einari, pyksti dėl praeities?

Neužmiršti ano susitikimo?

EINARIS:

O ne! Dėl to nekaltinu tavęs.

Tu aklas Dievo įrankis buvai.

Paklydėlio keliu tave Jis veda –

tuo pat keliu, kur aš seniauėjau.

BRANDAS (*atsitraukdamas*):

Ir kaip naujai kalbėti tu išmokai.

EINARIS:

Kalbu ramybės ir taikos kalba,

kurios išmokstame tiktai nubudę

iš nuodėmės sapnų.

BRANDAS:

Tai nuostabu!..

Girdėjau, kadėjai kitais keliais?

EINARIS:

Į klaidų kelią traukė išdidumas.

Per daug pasitikėjau savimi.

O tie dievai, kuriems tarnauja žmonės, –
tas dailininko talentas ir balsas, –
blogi man buvo kelio švyturiai, –
supainiojo mane šėtono pinklėm.
Bet Viešpats Dievas buvo gailestingas,
neleido žūti savo silpnai aviai.
Kai tik atėjo laikas, jis tuojau
parodė savo geraširdiškumą.

BRANDAS:

Kuriuo būdu?

EINARIS:

Aš nugrimzdau į purvą, –
man Dievas įkvėpė lošimo aistrą.

BRANDAS:

Ir tai gali priskirti Dievo valiai?

EINARIS:

Tai buvo pirmas jo pagalbos žingsnis.
Paskui Jis atėmė sveikatą mano,
drauge su ja – ir linksmą mano būdą.
Aš ilgai išgulėjau ligoninėj,
kur visas, tarsi ugnyje, liepsnojavau.
Ir visą laiką man ausyse ūžė,

lyg būtų žvimbūsios didžiulės musės.

Tenai aš pažinau tris sesutes,

jos visos Kristaus armijai priklausė.

Sesutės tos ir vienas teologas

iš nuodėmių mane visai ištraukė

ir nuvedė išganymo keliu.

BRANDAS:

Štai kaip!

EINARIS:

Išganymo keliai įvairūs:

viens eina kalnais, kitas eina kloniais.

BRANDAS:

Ir kas daugiau?

EINARIS:

Daugiau? Buvau pradėjęs

aš skelbti susivaldymo idėją,

tačiau šis reikalas dažniausiai būna

susijęs su pagundom, todėl aš –

tapau keliaujančiu misijonierium.

BRANDAS:

O kur dabar keliauti pasiryžęs?

EINARIS:

Einu į kraštą uodeguotų negrų.

Bet metas mudviem skirtis! Aš skubu.

BRANDAS:

Pas mus nė kiek nenori pasilikti?

Čia šiandie šventė.

EINARIS:

Ačiū. Negaliu.

Juodųjų sielos laukia. Na, sudie.

(Nori eiti).

BRANDAS:

Nejaugi tavo sieloje išnyko

visi atsiminimai?!..

EINARIS:

Apie ką?

BRANDAS:

Kurią tikrai susielotų bedugnė,

kur skiria praeitį nuo dabarties.

EINARIS:

Dabar truputį aš lyg suprantu.

Tu primeni tą jaunąją mergaitę,

kuri mane pagundų spąstuos laikė,

kol aš skaistaus tikėjimo srove

nuploviau savo nuodėmingą sielą...

Tai ką tu apie ją man pasakysi?

BRANDAS:

Po metų aš ją paėmiau per žmoną.

EINARIS:

Tai nesvarbu, ir man visai nerūpi.

Aš noriu sužinoti pačią esmę.

BRANDAS:

Šviesiu džiaugsmu spindėjo mūs jungtuvės,

taip pat jos buvo kupinos skausmų.

Mums gimė kūdikis, bet greitai mirė...

EINARIS:

Ir tai man nesvarbu.

BRANDAS:

Greičiausiai Dievas

sūnaus mums visiškai nedovanojo,

bet jį paskolino tik laikinai.

Po kūdikio mirties ir ji tuoj mirė.

Žiūrėk, ten jų kapai greta žaliuoja.

EINARIS:

Man nesvarbu ir tai.

BRANDAS:

Tai kas svarbu?

EINARIS:

Dabar manęs jau smulkmenos netraukia.

Svarbu man sužinoti, kaip ji mirė?

BRANDAS:

Spindėdama viltim prisikėlimo,
išsaugojus lig galo skaisčią sielą,
dėkodama gyvenimui už viską,
ką atėmė iš jos ir ką jai davė.

EINARIS:

Tuščia kalba. Norėčiau sužinoti,
koks buvo jos tikėjimas.

BRANDAS:

Stiprus.

EINARIS:

O kuo tikėjo ji?

BRANDAS:

Dievu.

EINARIS:

Tik tiek? –

Jos siela amžinai yra pražuvus.

BRANDAS:

Pražuvus? Ką tu čia kalbi?

EINARIS:

Deja!

BRANDAS (*ramiai*):

Tai eik šalin, akla, niekšinga siela!

EINARIS:

Tu tapsi pragaro auka, kaip ji.

Pražūsi amžinai, kaip ji pražuvo.

BRANDAS:

Ir tu drįsti ją smerkti? – Tu, kuris
dar neseniai po nuodėmės braidei?

EINARIS:

Bet aš dabar švarus. Aš nusiploviau
tikėjimo gryniausiam vandeny.

Nerastum ant manęs nė lašo purvo –
jis visas liko šventenybės lovy.

Tikėjimo maldų skalbyklos šarme
išsiskalbiau Adomo skarmalus.

Dabar jau mano siela taip švari,
kaip tie bažnytiniai drabužiai.

BRANDAS:

Tfu.

EINARIS:

Aš tau atgal sugrąžinu tą – tfu.

Čia dvokia pragaro derva, siera...

Ir šmėkščioja juodi ragai šėtono...

Esu aš grūdas dangiškų kviečių,

o tu – pelai. Tave nušluos Teisėjas.

(Nueina).

BRANDAS *(žiūri paskui jį valandėlę, paskui, staiga*

nušvitęs, sušunka):

Štai tau žmogus, kurį matyti troškau!

Štai tau tikėjimo galingas ramstis!

Dabar jau nutraukti visi ryšiai.

Aš savo vėliavą aukštai iškelsiu

ir nepavargdamas ją nešiu vienas,

jei atsiliktų nuo manęs kiti.

FOGTAS *(skubiai artindamasis prie Brando):*

Mielasis pastoriau! Greičiau, greičiau,

procesijai jau metas išjudėti...

BRANDAS:

Tegu sau juda.

FOGTAS:

Ką? Be jūs? Dėl Dievo!

Ilgiau nenori žmonės laukti! Eikit!
Kaip bangos jie užlūdo jūsų kiemą,
lyg potvynis pavasarį. Jie nori
matyti pastorių. Greičiau skubėkit,
nes jeigu nenuėisite laiku,
bijau, kad gali kartais pridaryti
kokių nežmoniškų išsišokimų.

BRANDAS:

Galvos neslėpsiu bailiai minioje
ir paskui ją neseksiu. Čia paliksiu.

FOGTAS:

Dėl Dievo, Brandai, jūs, tur būt, apkvaišot?

BRANDAS:

O, ne! Perdaug man siauras jūsų kelias.

FOGTAS:

Jei prasiverš minia, tai dar labiau
susiaurins kelią. Jau prasiveržė.
Bažnytinius tarnus prie griovio stumia...
Ir vyriausybę... Net ir patį probstą.
Skubėkit, mano drauge, ir tuojau
paleiskit savo gražbylostės rykštę.
Bet jau vėlu! Jie išvertė jau tvorą!..

Ir visos ceremonijos niekais nuėjo!

(Minia veržiasi didžiausioje netvarkoje

ir, pertraukus iškilmingą procesiją,

puola prie bažnyčios).

ATSKIRI BALSAI:

Kur pastorius? Kur pastorius?

KITI BALSAI *(rodydami į bažnyčios laiptus, kur stovi
Brandas):*

Žiūrėkit!

DAR KITI:

Mes, pastoriau, tik jūsų ženkle laukiam.

Pradėti būtų metas.

PROBSTAS *(suspaustas minios):*

Fogtai, fogtai,

žiūrėkite tvarkos!

FOGTAS:

Manęs neklauso!

MOKYTOJAS *(Brandui):*

Greičiau pasiųskit spindulį šviesos

aptemusioms sieloms. Išaiškinkit,

kas gero gali būti ar kas blogo,

kas nepoils čia turės įvykti.

BRANDAS:

Ir pūstelėjo naujos vėjo bangos,
ir įsiūbavo mirusįjį liūną!..
Klausykite, jūs kryžkelėje esat.
Visi jūs siela turit trokšti naujo,
o tai, kas sena, griaut iš pamatų.
Tiktai tada, tikėkite manim,
čia bus gyvoji Viešpaties bažnyčia.

VALDININKAI:

Jis klieidi.

DVASININKAI:

Ne, jisai ne pilno proto.

BRANDAS:

Ne pilno proto aš buvau tada,
kai jums aklai tikėjau, kad jūs galit
nors savišku būdu tarnauti Dievui
ir nusilenkti Dvasiai ir teisybei.
Buvau ne pilno proto, kai tikėjau,
kad aš, derėdamasis su Dievu,
sustiprinsiu ryšius tarp Jo ir jūs.
Sena bažnyčia buvo per maža.
Todėl aš nutariau: statysim naują,

kad būtų ji penkis kartus didesnė
ir du kartus erdvesnė. Aš maniau,
kad Dievas bus patenkintas mumis.
Aš užmiršau šią šventą Dievo tiesą:
reik atiduoti v i s k ą a r b a n i e k o.
Su sąžine derybas aš pradėjau.
Bet šiandien Dievą vėl aš išgirdau –
griausmingai Jis aidėjo ties manim,
lyg teismo paskutiniojo trimitas.
Ir visas aš, drebėdamas iš baimės,
stovėjau pritrenktas ir nelaimingas,
kaip Dovydas kadaise prieš Nataną.
Nė ženklo abejonių nebeliko:
su sąžine derybos – velnio darbas.

MINIA (*su didėjančiu įnirtimu*):

Visus, kas mus apakino, – šalin!
Visus, kas siurbė mūs jėgas, – šalin!

BRANDAS:

Jūs sielose gyvena jūsų priešas,
kuris klatingai dumia jums akis.
Jūs patys su savim derybas vedėt,
jūs perskėlėt per pusę savo sielą,

ir tuštuma į ją pradėjo veržtis.

Tai kas dabar jus traukia į bažnyčią?

Jos blizgesys ir jos vargonų garsas.

Jūs norit būt sujaudinti maloniai,

klausydami, kaip drebina bažnyčią

kalbėtojo stiprus, griausmingas balsas,

kaip čia tyliu šnabždėjimu jis virsta,

kaip vėl čiurlena lyg smarkus upelis,

ir pagaliau staiga visai nutyla.

Tas balsas kartais glamonėja mus,

o kartais rykšte plaka ir gaudina...

Čia viskas vyksta pagal meno dėsnius!

PROBSTAS (*sau*):

Galvoj jis turi čia greičiausiai fogtą.

FOGTAS (*taip pat*):

Jis drebia probstui tiesiai į akis.

BRANDAS:

Tuščioji išorė – tai jūs dievaitis!

Jam nusilenkę – grįžtate namo

į tą gyvenimą mieguistą, kietą,

kur vėl prasideda kova dėl duonos.

Kasdieniniais drabužiais apsivilkę,

jūs velkat savo kasdienybės jungą,
numetę evangelijas į skrynią.
Nejaugi aš tiktai dėl to išgėriau
šią karčią savo pašaukimo taurę?
Visai aš apie kita ką svajojau!
Norėjau aš bažnyčią pastatyti,
kuri po savo prieglobstim laikytų
ne tik religiją, bet visą buitį –
ir švenčių poilsį ir sunkų darbą,
kasdieninius vargus, nakties sapnus,
jaunųjų džiaugsmą, senių liūdesį,
kilnumą sielos visą ir skurdumą,
kuo tik žmogus gyventi turi teisę.
Čiurlenantis pakalnėj šaltinėlis,
krioklys, kalnų tarpeklyje kur ūžia,
vaitojimas bangų, staugimas vėtrų –
tai turi susiliet vienam chorale,
vargonų muzikoj, žmonių giesmėj.
O šios bažnyčios aš atsisakau!
Jos didingumas pagrįstas melu,
ji tinka sielom tik susmulkintom,
todėl tikriausia pražūtis jai graso.

Visus daigus ir atžalas užsmaugiat
prakeiktuoju sielos dvilypumu.
Šešias dienas savaitėje nuleidžiat
jūs išganingą Dievo vėliavą
ir tik septintąją savaitės dieną
ją iškeliat į dangų.

BALSAI IŠ MINIOS:

Vesk mus! Vesk!
Greičiau! Mes jaučiam – artinas audra.
Bet jeigu vesi mus – mes nugalėsime.

PROBSTAS:

Palaukit! Neklausykit jo. Jis tiki
visai kitaip, nei pridera krikščioniui.

BRANDAS:

Pataikei tu kaip tik į skaudžią vietą!
Šis klausimas visiems yra opus.
Tikėti reik visa širdim ir siela.
Bet tu surask man čia bent vieną sielą,
kuri savęs dar būtų nepraradus,
gyvenimo purvyne nesuteršus
brangiausių savo turtų? – Esat jautrūs
gyvenimo komedijantų kliksmui,

bet gyvojo gyvenimo negirdit.
Sielas, kaip mumijas, išsidžiovinot
ir šokate prieš arką aklą šoki.
Ištuštinot lig dugno savo taurę,
neturite nei proto nei jėgų, –
todėl ir puolate ant kelių melstis.
Tiktai praradę Dievo pranašumą,
tiktai žmogaus pavidalo netekę,
jūs beldžiatės į dangų su lazda,
nes jums dangus – tai prieglaudos namai.
Pradės svyruoti Dievo karalystė,
tai ar galės paliegėliai paremti
dangaus skliautus? Galės juos atlaikyti?
Yra mums pasakyta iš anksčiau:
jei būsim kaip vaikai skaisčios sielos,
įeisime į Dievo karalystę.
Gudragalviavimas čia nepadės.
Tai būkim, broliai mano, seserys,
kaip tie vaikeliai skaisčius, nekalti,
ir ženkime su atvirom širdim
į didžiąją gyvenimo bažnyčią.

FOGTAS:

Tai prašome atidaryt!

MINIA (*išgąstingu riksmu*):

Ne šitą!

BRANDAS:

Be galo ir be krašto ta bažnyčia.

Jos grindys – pievos, jūros ir kalnai,

o josios skliautai – mėlynas dangus.

Tik ji gyvenimą apimti gali.

Tik toj bažnyčioj turime gyventi

ir reikalus tvarkyti taip, kad jie

harmonizuotų su visu pasauliu.

Tu dirbsi savo kasdieninį darbą,

ir tavo darbas šventei netrukdyt.

Kaip stuobrį apkabina jo žievė,

taip ta bažnyčia apkabins pasaulį,

tikybą su gyvenimu sulies.

Ji Viešpaties įstatymus ir tiesą

suderins su šiokiadienio darbais,

kurie jūs dvasiai nekliudys pakilti

į dangų – į žvaigždėtąsias erdves.

Vaikų žaidimui panašės mūs darbas.

(Minia audringai subanguoja, kai kurie

*atsitraukia, daugumas dar glaudžiau
susiųspiečia aplink Brandą).*

TŪKSTANČIAI BALSŲ:

Jis įžiebė tamsybėje mums šviesą!

Tikėjimas – gyvenimas – tas pat!

PROBSTAS:

Blogai. Jis kaimenę iš mūsų atims.

Kur raštininkas, kiusteri? Kur fogtas?

Kur lensmanas?

FOGTAS (tyliai):

Po šimts velnių – nerėkit!

Nejaugi galima su jaučiu rungtis?

Tegu nors kiek praeina padūkimas.

BRANDAS (žmonėms):

Šalin, šalin iš čia! Nėra čia Dievo.

Nelaisvėje negali Dievo būti,

nes ten, kur Jis yra, ten laisvė, grožis.

(Užrakina bažnyčią ir pasiima raktus).

Nuo šios dienos aš čia ne pastorius.

Pasiimu aš dovaną atgal

ir šitų raktų niekam neįteiksiu,

neleisiu kelti melo garbei šventės.

(Meta raktus į upę).

Jei nori, žemės dulke, ten įeiti,
tai pogrindžio langai tau atviri.
Tu savo nugarą lankstyt pripratus,
tai susiriesk, įšliaužk ir dūsauk, melskis.
Tegu tenai, troškinančioj tamsybėj,
atsidusimai šliaužioja žeme
kaip skystos, silpnos ir nuodingos miglos,
kaip dūsavimai sergančios krūtinės,
kurią jau baigia ėst arši džiova.

FOGTAS (*atsidusdamas, tyliai*):

Su kavalieriaus kryžium atsisveikink.

PROBSTAS (*taip pat*):

Ir su drabužiais vyskupo – taip pat.

BRANDAS:

Jaunieji drąsūs, – eikit su manim!
Ugningu savo dvelkimu iššluokit
iš šitų dvokiančių pakampių dulkes.
Laimėjimo keliais aš jus nuvesiu.
Kada nors juk vistiek reikės pabusti,
skaistiems ir kilnesniems pasidaryti
ir grandines kompromisų sutraukyt.

Šalin menkystės pančiai, dvilypumas!

Suduokim smūgį iš visų jėgų

ir mirštamai sutriuškinkime priešą.

FOGTAS:

Nutilkit, Brandai, ir nekelkit maišto,

nes aš protokolą jum surašysiu.

BRANDAS:

Rašykite. Aš su jumis nutraukiu

visus ryšius.

MINIA:

Mes einam su tavim!

BRANDAS:

Aukštyn – sustingusių ledynų plotais.

Žemyn – pakalnėm, slėniais ir sodybom.

Skersai ir išilgai apeisim žemę,

atrišim kilpas, grandines nutrauksim

ir sielas išvaduosim iš nelaisvės,

atnaujinsime jas, ir nuvalysim

visas šiukšles senovės, ištižimą,

iškalsime iš naujo antspaudus,

paversime bažnyčia visą žemę –

tada mes būsim iš tikrųjų žmonės!

*(Minia, tarp jos ir kiusteris su mokytoju,
susitelkia aplink Brandą, pakelia
jį ant rankų ir neša).*

DAUGYBĖ BALSŲ:

Tarytum dieną sužaidavo žaibas,
ir ateitis prieš mūs akis nušvito.
Mes matome didžius laikus ateinant,
su tais laikais – ir įvykius didžius!

*(Visa minia patraukia tolyn nuo
sodybų į slėnį. Tik nedaugelis pasilieka
vietoj).*

PROBSTAS (nueinantiems):

Sustokite! Kur einate, bepročiai?
Ar jūs nejaučiate, kad pats šėtonas
tą kalbą jam į ausį pakuždėjo.

FOGTAS:

Ei, jūs!.. Vieta jūs čia – ramybės uoste.
Pražūsite, gerieji žmonės! Grįžkit!

(Pauza).

Nors vieną žodį atsakytų, šunes.

PROBSTAS:

Atminkite, čia lieka jūs namai!

BALSAI:

Mes gausim ten naujus ir erdvesnius.

FOGTAS:

Atminkit savo ganyklas ir pievas,

ir gyvulius, kurie maitina jus.

BALSAI:

Mes esam Dievo išrinktieji žmonės,

mus alkstančius pasotins Dievas manna.

PROBSTAS:

Jūs žmonos paliktos raudoja. – Girdit?

BALSAI (*iš tolo*):

Kas neina su mumis, – mums svetimas.

PROBSTAS:

Vaikai jūs verkia. Šaukiasi tėvų.

VISA MINIA:

Kas neina su mumis, – tas priešas mūs.

PROBSTAS (*susidėjęs rankas, žiūri į nutolstančius*

ir sumišęs kalba):

Nuvarė bandą... Atėmė avis...

Ir apvogė sielų ganytoją...

FOGTAS (*grasindamas Brandui kumštį*):

Palauk tu man!.. Dar mes atsiskaitysim!

PROBSTAS (*vos sulaikydamas ašaras*):

Jau jų ir pėdsakai visi išnyko!..

FOGTAS:

Tegu juos kur! Nueis jie netoli.

Geraį pažįstu aš savas avis.

(Seka paskui minią).

PROBSTAS:

Ar tikrai aš matau ar čia tik sapnas?

Ir fogtas eina paskui juos? Cha, cha!..

Man vėl viltis nušvito. Reik skubėti

ir gaudyti, kiek galima, belaisvius.

Balnokit žirgą. Trauksime į žygį.

(Nueina).

Galutinė kaimo ganykla kalnuose. Tolimųj reginys virsta uoluotais kalnagūbriais ir kalnų tyrlaukiais. Lyja. Vyrų, moterų ir vaikų minios lydimas, BRANDAS eina per kalnus.

BRANDAS:

Pirmyn, kur laukia mūs laimėjimas!

Žemai išnyko kaimas, o virš jo

viršukalnėm, tarytumei tarp bokštų,

išsiskleidė balkšvų rūkų tinklai.

Užmirškite liguistą klonių miegą

ir veržkitės į kalnus, Dievo žmonės!

VIENAS IŠ MINIOS:

Palauk, pavargo mano senas tėvas.

ANTRAS:

Esu nevalgęs aš nuo vakar ryto.

DAUGELIS:

Malšink mūs troškulį. Pavalgydink.

BRANDAS:

Aukštyn! Pirma įkopkim į viršūnę.

MOKYTOJAS:

Kuriuo keliu?

BRANDAS:

Kuriuo keliu? – Vistiek,

kad tik greičiau pasiektum savo tikslą.

VIENAS IŠ MINIOS:

Bet čia nežmoniškai yra statų,

tai lig nakties vargu ar mes užkopsim.

KIUSTERIS:

Ir kelią mums pastos „kalnų bažnyčia“.

BRANDAS:

Bet juo statesnis kelias, juo trumpesnis.

MOTERIS:

Susirgo mano kūdikis, o varge!..

ANTRA MOTERIS:

O aš pratrėniau kojas ligi kraujo.

TREČIA MOTERIS:

Vandens! Vandens! Nors vieną gurkšnį! Trokštu!..

MOKYTOJAS:

Pavalgydink juos, tėve! Jie nusilps.

BALSAI:

Parodyk, tėve, mums stebuklą! Laukiam.

BRANDAS:

Ar neišnyko dar vergijos žymės?

Jūs norit užmokesnio dar prieš žygį?

Atsikratykit bejėgiškumu,

ar grįžkite į kapines atgal!

MOKYTOJAS:

Jis tiesą sako: reik laimėti kovą,

tiktai tada atlyginimą gausim.

BRANDAS:

Atlyginimą gausite tikrai,

ir ši tiesa yra tolygi tiesai,

kad Dievas viską mato, viską gali.

BALSAI:

Jis pranašas. Tai pranašingi žodžiai.

KAI KURIE:

Sakyk, ar bus labai karšta kova?

KITI:

Ar ilgai ji užtruks? Ar kruvina?

VIENAS:

Ar visą drąsą mums reikės sukaupti?

MOKYTOJAS *(tyliai):*

Bet vis dėlto gyvybės reik gailėtis?

ANTRAS:

Ar didelį atlyginimą gausim?

MOTERIS:

Manau, kad kūdikis kovoj nežus?

BRANDAS *(sumišęs pažvelgia į minią):*

Ir ką jūs, žmonės, norit sužinoti?

KIUSTERIS:

Ar ilgai tęsis mūsų kova, – tai viena.

Kas galima kovoj nustoti, – antra.

O trečia, koks atlyginimas bus?

BRANDAS:

Ak, štai ko norit sužinoti!

MOKYTOJAS:

Taip.

Nespėjom vakar aiškiai to paklausti.

BRANDAS (*pasipiktinęs*):

Klauskite! Supraskite!

MINIA (*jį apstodama*):

Kalbėk!

BRANDAS:

Jūs klausiate, ar ilgai reiks kovoti?

Sakau – reikės kovoti ligi galo,

kol jūs sudėsite visas aukas,

pabaigsite su sąžine derybas,

kol bus valia stipri kaip plienas,

ir abejojimai nesutrupės

į Dievo dėsni – viską arba nieko...

Ką galite kovodami prarasti?

Prarasite tik žemiškus dievus,

sielos suskaldymą ir dvilypumą.

Prarasite visus vergijos pančius,

kurie blizgėdami viliojo jus, –

prarasite menkystės patalus...

O kokį jūs atlyginimą gausit?
Jūs gausite tikėjimo gaivumą,
tvirtumą valios, dvasios vieningumą,
drąsaus pasiaukojimo ryžtumą,
kurio mirtis negali sulaikyti,
o ant galvos – vainiką iš erškėčių.

MINIA (*įdūkusi riksmu*):

Jis išdavikas! Įžodį sulaužė!

BRANDAS:

O ne, aš savo įžodžio laikausi.

MINIA:

Seniau laimėjimą tu mums žadėjai,
dabar jau tu kalbi apie aukas.

BRANDAS:

Laimėjimą esu aš jums žadėjęs
ir į laimėjimą dabar vedu.
Bet pryšakinės eilės turi žūti,
kad kitos eilės pergalę laimėtų.
Ir jeigu kas likimo tokio bijo,
tegu prieš kovą numeta ginklus.
Jei silpnavalis neša vėliavą,
tai galima iš anksto numatyti,

kad priešas vėliavą tikrai atims.

Kas bijosi pasiaukojimo aukos,
tas taps prieš pergalę mirties auka.

MINIA:

Jisai akiplėšiškai reikalauja,
kad žūtume dėl ateities gerovės.

BRANDAS:

Per tyrlaukių aukų vingiuoja kelias
į pažadėtą žemę – Kanaaną.
Todėl kviečiu aš jus, kareiviai Dievo,
kad jūs per pralaimėjimus ir mirtį
žygiuotumėt pirmyn, kol nugalėsit.

KIUSTERIS:

Įkliuvom puikiai, nėra ką ir sakyti.
Tur būt, prakeikė probstas mus visus.

MOKYTOJAS:

Sugrįžti atgalios nėra mums kelio.

KIUSTERIS:

Bet eit pirmyn taip pat nėra mums noro.

KAI KURIE:

Užmuškim jį!

MOKYTOJAS:

Apsaugok Dieve, ką jūs!..

Be vado mes negalim likti.

MOTERIS (*rodydama išsigandusi į kelią*):

Probstas!

MOKYTOJAS:

Ramiau! Ramiau! Nepasiduokit baimei.

PROBSTAS (*artinasi, lydimas kelių parapijiečių,*

kurie buvo likę kaime):

Vaikučiai mano! Dvasiškos avelės,

klausykite pražilusio piemens!

MOKYTOJAS (*miniai*):

Jo kaimenei dabar mes nepriklausom,

todėl keliaukime savais keliais.

PROBSTAS:

Ir kaip galėjot taip mane apvilti

ir taip giliai pažeisti mano širdį.

BRANDAS:

Tu visą laiką sielas pats židei.

PROBSTAS:

Jūs neklausykit jo, nes jis meluoja.

Jis jus vilioja pažadais tuščiais.

KAI KURIE:

Tikrai!..

PROBSTAS:

O mes su tėviškąja meile
atleidžiame per atgailą klaidas.
Atsikvošėkite, ir jums bus aišku,
kaip gudriai jis lyg velnias suviliojo.

DAUGUMAS:

Tiesa. Tiesa. Jis suviliojo mus.

PROBSTAS:

Supraskite, ką gali padaryti
varguos ir užkampy suskurdę žmonės?
Ar tinkat jūs didvyriškiems darbams?
Ar jums sutraukti žmonių grandinės?
Jūs turit savo kasdieninį darbą,
ir kas viršaus, – tikėkite manim, –
yra piktosios dvasios apgavystė.
Ir kam jums lįsti į peštynių lauką?
Jums Dievas liepė saugot savo lūšnas,
tai ką jūs veiksit tarp vilkų, erelių?
Jūs tapsit smurto aukomis! Tikrai,
paklydsusios avelės, mielos mano!

MINIA:

Jis tiesą sako! Vargas, vargas mums!

KIUSTERIS:

Bet mes išeidami namus uždarėm,
kaip grįžt atgal, jei židiniai atvėso?
Dabar namai ne toki kaip seniau.

MOKYTOJAS:

Jisai prikėlė žmones ir užkūrė
jų sielose susipratimo šviesą,
akis atvėrė ir parodė melą.
Pabudusiems žmonėms jau nepatiks
gyvenimas, kuriuo seniau gyveno.

PROBSTAS:

Tikėkite manim, tai greit praeis,
tegu tik kiek atslūgsta jausmingumas.
Aš tvirtinu, – užviešpataus taika.

BRANDAS:

Tai pasirinkit, moterys ir vyrai!

KAI KURIE:

Namo! Namo!

KITI:

Jau per vėlu. Tolyn!

FOGTAS (*uždusęs*):

Labai gerai, kad jus pasivijau.

MOTERYS:

Tik, geradari, nesupyk ant mūs...

FOGTAS:

Na, ką ten ir kalbėti!.. Kai sugrįšit,

bendruomenei bus geresni laikai.

Tik paklausykite protingo balso –

dar prieš saulėtekį turtingi būsit.

DAUGUMAS:

Ir kaip gi tai?

FOGTAS:

Daugybė silkių,

kad visas fjordas net knibždėte knibžda.

MINIA:

Nejaugi tai tiesa?

FOGTAS:

Nedelskite,

greičiau apleiskite plikas uolas.

Jus tokia laimė pirmąkart aplankė.

Ir jums gėrybių metas paragauti

ir susilaukti šviesesnių dienų.

BRANDAS:

Dabar atējo laikas pasirinkti:

ar eiti ten, kur šaukia Viešpats Dievas,

ar sekti jį? Tai kur jūs eisit, žmonės?

FOGTAS:

Jūs eikite, kur veda sveikas protas.

PROBSTAS:

Ką aš girdžiu? Stebuklas! Dievo ženklas.

Aš apie tai svajodavau ne kartą,

bet vis maniau, tai tik sapne gal būti.

Dabar prasmė stebuklo man jau aiški.

BRANDAS:

Jei jūs nenugalėsit šios pagundos,

tai neatrasite paties savęs.

DAUGUMAS:

Į fjordą atplaukė daugybė silkių!..

FOGTAS:

Knibždėte knibžda silkėm visas fjordas.

PROBSTAS:

Namie bus sotūs jūs vaikai ir žmonos.

FOGTAS:

Jūs patys matote, – dabar ne laikas

be reikalo jėgas eikvoti kovai,

ir juo labiau dar tokiai, nuo kurios
pats probstas išmintingai atsisakė.
Kam veržtis jums be reikalo aukštybėn?
Dabar jūs turite kitus tikslus,
o Dievas ir be jūsų apsieis:
dangaus skliautai galingi – nesugrius.
Kam rūpintis ne savo reikalais?
Geriau skubėkit silkių gaudyti,
nes jums tik šitas darbas bus naudingas,
ir šitą tikslą galite pasiekti,
be ginklų ir be kraujo praliejimo.
Aukų nereikalingų nepadėję,
atlyginimą medžiaginį gausit.

BRANDAS:

Aukotis šalia mūsų Dievo ženklas,
nubrėžtas ant dangaus ugninėm raidėm.

PROBSTAS:

Bet jei pasiaukojimas jus traukia,
tai galite ateiti pas mane.
Nors būsimą sekmadienį, jei norit,
aš jums...

FOGTAS (*jį pertraukdamas*):

Na, žinoma, be abejonės.

KIUSTERIS (*tyliai probstui*):

O vietą prie bažnyčios man gražinsit?

MOKYTOJAS (*taip pat*):

Ar neatleisite manęs iš vietos?

PROBSTAS (*nuleidęs balsą*):

Padėsit laužt minios užsispyrimą,

tai jūs tikrai, manau, pasigailės...

FOGTAS:

Skubėkite atgal. Negaiškit laiko.

KIUSTERIS:

Kam liko dar nors kibirkštėlė proto, –

greičiau visi į valtis, už irklų.

KAI KURIE:

O kaip gi pastorius?..

KIUSTERIS:

Šalin beprotį!

MOKYTOJAS:

Klausykite, per jį pats Dievas kalba.

Tai žodis net tikresnis kaip iš knygos.

FOGTAS:

Jums reikia pastorių palikti vieną,

nes jis akis apdūmė...

DAUGUMAS:

Ir melavo.

PROBSTAS:

Silpnai jis tiki. Prastas teologas,
ir mokslo nebaigė net kandidatų.

KAI KURIE:

Tai va koks jis!

FOGTAS:

Taip pat ir pažymys
iš elgesio sumažintas jam buvo.

KIUSTERIS:

Dabar man paaiškėjo ir kodėl.

PROBSTAS:

Ir savo motinos jis neišrišo.

FOGTAS:

Nudovijo, gal būt, ir savo sūnų.

KIUSTERIS:

Ir žmoną.

MOTERYS:

Tfu! Tai kietaširdis! Tfu!

PROBSTAS:

Kas blogas tėvas, vyras ir sūnus,
negali būti geras nė krikščionis.

DAUG BALSŲ:

Jisai sugriovė senąją bažnyčią.

KITI BALSAI:

Ir naująją uždarė.

TRETI BALSAI:

Jis norėjo
mus į nelaimių sūkurį įtraukti.

FOGTAS:

„Bepročių namą“ jis paleido vėjais.

BRANDAS:

Ant jūs kaktų matau aš gėdos ženklą,
matau, kur prisišlies jūs giminė!

VISA MINIA (*staugdama*):

Jūs neklausykit to šėtono veislės!
Varykim jį! Akmenimis jį muškime!

*(Meta į Brandą akmenimis, varydami jį į
uoluotus kalnagūbrius. Paskui persekiotojai
pamažu grįžta atgal).*

PROBSTAS:

Vaikeliai mano! Mielosios avelės,

dabar, į savo namelius sugrįžę,
išgersite iš taurės atgailos
ir pamatysit – visa bus gerai.
Jūs žinote, kad gailestingas Dievas
nereikalauja kruvinų aukų,
o vyresnybė tokia nuolaidi,
kad kitą tokią jūs vargu ar rasit.
Jums nieko nesakys nei amtmanas nei fogtas,
o aš taip pat humaniškas esu,
kaip ir visa mūsų laiko krikščionybė.
Žodžiu, tarp vyresnybių ir tarp jūs
įsigalės taika kaip ir seniau.

FOGTAS:

Jei jūs gyvenime yra klaidų,
tai, žinoma, jas reikia pataisyti.
Todėl, kai tik šiek tiek nusiraminsim,
mes tokią sau komisiją išrinksim,
kuri, ištyrus viską kuo tiksliausiai,
išspręs, kas reikalinga mums taisyti.
Į ją ir pastoriai galės įeiti,
kuriuos nurodysime aš ir probstas.
Ir dar galės įeiti, jei norėsit,

ir mokytojas, kiusteris taip pat,
be to, keli bendruomenės nariai,
kuriais galėtume pasitikėti...
Vadinas, galite jūs būti ramūs.

PROBSTAS:

Varge, nelaimėje mes jus paguosim,
kaip šiandien jūs žilam ganytojui
paguodėt širdį išsigandusią...
Tegu sustiprina tad jus stebuklas,
kurį jums šiandien Dievas čia parodė.
Sudie! Te Dievas padeda žvejyboj!

KIUSTERIS:

Tai šit kur matome tikrus krikščionis
ir savo gerumu, ir romumu.

MOKYTOJAS:

Jie negriežti ir daug nereikalauja.

MOTERYS:

Jie toki paprasti ir toki meilūs.

KITOS:

Taip. Taip. Visai mums artimi draugai.

KIUSTERIS:

Ne vienas „Tėve mūsų“ rūpi jiems.

(Minia pradeda leistis į slėnį).

PROBSTAS (*fogtui*):

Matysite, kad visa eis į gerą.

Gyvenimas važiuos senom vėžėm.

Juk, ačiū Dievui, dar yra pasauly

jėga, kurią reakcija vadina.

FOGTAS:

Tai mano nuopelnas, kad šitą maištą

pavyko mums pačioj pradžioj užgniaužti.

PROBSTAS:

Daugiausia mes privalome stebuklui.

FOGTAS:

Kokiam stebuklui?

PROBSTAS:

Kad atplukdė silkių.

FOGTAS (*švilpterėjęs*):

Tai šitam!.. Aš pamelavau.

PROBSTAS:

Tikrai?

FOGTAS:

Plepėjau, kas į galvą man atėjo.

Negalima už tai papeikt manęs,

nes buvo taip svarbu...

PROBSTAS:

Apsaugok, Dieve!

Kai reikalas yra – atleidžiam viską.

FOGTAS:

Be to, praslinkus vienai kitai dienai,

Kai žmonės visiškai nusiramins,

tada mūs niekas ir paklaust nedrįs,

kas nugalėjo čia – tiesa ar melas.

PROBSTAS:

Juk aš ne rigoristas, mielas drauge...

(Žiūrėdamas į pilkus kalnagūbrius).

Bet kas ten kiūtina? Ar tik ne Brandas?

Taip, taip. Tai jis.

FOGTAS:

Tas sielvarto galiūnas.

Į savo žygį vieną vienas traukia.

PROBSTAS:

Palaukit... Ne, ten toluoj už jo

aš kažką dar matau...

FOGTAS:

O kaip gi, Gerda!

Puiki kelionės draugė, ta beprotė.

PROBSTAS (*linksmi*):

Kai savo troškulį pasiaukoti
jis visiškai patenkins ir numirs,
tai ant jo kapo reiktų užrašyti:
„Čia guli užmirštas didvyris – Brandas,
išgarbintas laimėjimu liūdnu.
Jis užkariavo vienai vieną sielą,
tačiau ir ta pati beprotė buvo.“

FOGTAS (*pridėjęs prie nosies pirštą*):

Kai pagalvojau aš, tai man atrodo,
kad žmonės jam piktai atsimokėjo.

PROBSTAS (*traukydamas pečiais*):

Vox populi – vox Dei. Einam, drauge.

(*Nueina*).

*Kalnų viršūnėse. Dargana didėja. Vėjas varinėja tirštus debesis viršum
sniego laukų. Šen ir ten kartais pasirodo juodos viršūnės, ir vėl rūkas apsiniaukia.*

BRANDAS (*išeina į kalnų aikštelę, sukruvintas
ir sužeistas*):

Išėjo paskum tūkstančiai iš slėnio.

Kalnų viršūnių niekas nepasiekė.
Naujų laikų kiekvienas pasiilgęs,
ir kiekviena širdis kovos ištroškus,
tiktai visus baugina žygio aukos,
palaužia baimė jųjų silpną valią,
ir bailiai traukiasi atgal. Bailumo
jie nuodėmė nelaiko nuo tada,
kai numirė Jis vienas už visus.

*(Susmunka ant akmenų ir baimingai
dairosi).*

Dažnai ir aš apmirdavau iš baimės,
kad ant galvos net šiaušdavos plaukai.
Ėjau gyvenimo keliu kaip vaikas
tamsiam ir slėpiningam kambary.
Visuos kampuos kvatojo vaidinuokliai
ir šaipėsi aplinkui baisios šmėklos,
bet suvaldžiau valia širdies plakimą,
guodžiausi mintimi: tik čia tamsu,
o ten, lauke, diena ir saulė šviečia.
Užtenka tik praverti langines,
ir saulės spinduliai nušvis pro langą,
ir išsklaidys nakties nykius šešėlius...

Deja, kaip skaudžiai aš apsirikau!
Tenai mane juoda naktis sutiko
ir mano saulės pasiilgęs žvilgsnis
pamatė smulkius ir mieguistus žmones,
kurių suskaldyta valia ir siela.
Seni atsiminimai juos sukausto,
ir nepajėgia jais atsikratyti,
kaip tas karalius mylimosios kūno,
gražiosios Snefrid. Slapstė jos lavoną
iš metų į metus ir vis žiūrėjo,
ar nepradės ir vėl širdis jos plakti
ir jos veidai ar vėl neraudonuoja.
Taip pat kaip tas karalius, šitie žmonės
dar nepriaugo, kad suprast galėtų,
jog kūnas reikia žemei atiduoti.
Svajonėmis dar niekas negrąžino
gyvybės kūnui. Jis priklauso žemei
ir naujai sėjai turi duoti maistą.
Naktis, juoda naktis visus prislėgė
ir uždengė akis teisybės šviesai.
Kad taip galėčiau aš žaibu nušvisti
ir juos nuo pražūties baisios išgelbėt...

(Pašoka).

Štai, pragaro sukilo juodos šmėklos
ir skrenda viesulu nakties tamsoj.
Sugriaudėjo audra. Ir girdis šauksmas,
kad žmonės paskubėtų į pagalbą
ir ryžtųsi vidur nakties į žygį.
Jau priešai supa iš visų kraštų,
reik mesti lazda, stvertis plieno kardo,
padėti broliams priešų atsiginti.
Bet žmonės, priesaikas visas užmiršę,
matau, kaip bailiai slapstos į pakampes.
Ir dar blogiau matau: prieš pat akis
didžiausias niekšingumas ir silpnybė:
verkšlena moterys ir žliumbia vyrai,
negirdi brolių šauksmo į pagalbą.
Girdžiu, kaip patys pasmerkia save:
„Mes esam vargšai ir mažučiai žmonės,
tai ką mes galime kitiems padėti?“
Jie tarias – juos apsaugos jų silpnybė,
ir bailiai gūsčioja žaibus pamatę.
Tai kam gi ta trispalvė vėliava,
skaisti gegužės ryto vaivorykštė,

kuri padangėjį drąsiai plevėsuoja,
kai himnas griaudžia? Buvo vėliava
plati ir lygi keturkampė drobė,
svajotojas karalius sugalvojo
iškirpt iš vėliavos liežuvį siaurą,
nes tas liežuvis buvo reikalingas
pasigyrimui, plepalams tušties.
Bet kam gi tautai tokia vėliava,
jei nebedrįsta atsispiet drakonui?
Geriau tylėtų sau ausis suglaudę,
ir žirkles į rankas karalius ėmė
visai be reikalo. Senoji vėliava
tegu kaip drobė tyliai plevėsuotų
ir būtų ženklas, kad sudužo laivas.
Kasdien tamsesnės ir tamsesnės dienos
ir ateity vis tamsesni vaizdai.
Ant viso krašto rūksta anglių dūmai
ir suodžių debesys užstelbia saulę.
Pakanda želmenis, daigus pražudo,
užteršia žemę, augalus ir orą.
Tarytum iš dangaus ugnis vėl lytų
ir kaip senovėje prakeiktą miestą,

užbertų visą žemę pelenais.
Nešvarūs, biaurūs pasidarė žmonės,
į žemės vidurius giliai sulindo,
kur šachtų šuliniuos ne dainos skamba,
tik prakaito lašai nuo skliautų laša
ir žviegia grąžtai, kaukši, bilda kūjai.
Tai kūnu ir siela kuproti žmonės
godžiom akim nykštukų ieško aukso.
Jų sielos tuščios, lūpos nebešypso
ir širdys nebeatjaučia nelaimės.
Net savo kančios nesužadina
nei valios nei minties. Tik gręžia grąžtai,
tik kaukši kūjai per dienas, naktis.
Tai žemėj rausias žmonės be sielos.
Tai paskutiniai spinduliai užgęso,
ir padermė žmonių visai užmiršo,
kad pareigos negalima apleisti,
nors būtum menkas ir jėgų pritrūktum.
Kasdien tamsesnės ir tamsesnės dienos
ir ateity vis juodesni vaizdai.
Klastingas vilkas staugia ir grasina
gyvenimo teisybei, saulei, šviesai.

Nelaimės riksmas aidi pagal fjordus,
į kovą šaukia, bet neužaugos
neklauso balso, šaukiančio pagalbos,
atsako: „Tai ne mūsų reikalas!
Teeina į pagelbą kitos tautos,
kurios yra didesnės, pajėgesnės
ir gali kovoje daugiau padėti,
o mes gi esam per menka tauta.
Tegu tad jos kovoja už teisybę
ir kraują lieja. Mums gi nevalia
pralieti savo paskutinio kraujo
grumtynėse tarp teisės ir jėgos.
Kaip mums, tai būtų per brangi auka
prarasti savo menką gerbūvį
dėl tos mažos dalies, kuri mums tenka
išganyje žmonijos. Ar dėl mūsų
išgėrė Jis ant kryžiaus karčią taurę?
Ir ar dėl mūsų Jo galvą vainikavo
aštriu erškėčių vainiku? Ar mūsų
išganymui Jo šoną pervėrė
ir perkėlė vinim Jo kojas ir rankas?
Mes atsiradom per vėlai pasauly,

kad pirmutiniai šauksmui atsilieptum.

Juk ne dėl mūsų kryžių Jis pakėlė!

Tai kodėl mes turėtume kovoti,

gyvenimą ir gyvastį aukoti?

Dėl mūsų dalios Jo kančiose užtenka

vien Agasfero kirčio per pečius.

*(Puola kniūbščias į sniegą, bet
netrukus ir vėl pakyla).*

Miegojau?.. Ar dabar tik pabudau?..

Aplinkui tirštas rūkas apsiniaukė.

Tai buvo sapnas, ką aš čia mačiau?

Ar sielos prarastas pirmovaizdis?

Ar Dievas nugalėtas ją sutvėręs?

(Isiklauso).

O kas gi tai? Giesmė lyg kažkur skamba?

NEMATOMAS CHORAS *(pro audros ūžesį):*

Dulkė esi ir paliksi,

Jo neprilygsi, žmogau.

Melsies ar keiksies, vistiek neįtiksi

tu – pasmerktasis dangaus.

BRANDAS *(tyliai pats sau kalba):*

O vargas man! Aš linkęs patikėti.

Niekais paversdavo visas maldas

Jo rankos rūstus mostelėjimas.

Ar iš manęs neatėmė Jis visko?

Ar neuždarė man kelių į laimę?

Ar Jis neprivertė manęs kovoti

dėl Jo lig galo? Ar neleido žūti?

NEMATOMAS CHORAS (*dar garsiau viršum jo gieda*):

Slieke, tu Jo neprilygsi.

Pastangos tavo perniek.

Aukosies ar verksi, vistiek neįtiksi,

ir neišvengsi mirties.

BRANDAS (*tyliai*):

Aš savo sūnų praradau ir Agnes,

ir savo laimę ir sielos ramybę,

ir viską paaukojau dėl kovos,

bet veltui buvo ta auka. Gyvatė

pabudo vėl krūtinėje ir gundo...

NEMATOMAS CHORAS (*glosniai, vylingai*):

Ir nesvajok susilygint

su Juo, mirtingasis žmogau.

Tau Jo garbės niekados nepadidint

ir nepasiekti dangaus.

BRANDAS *(tyliai pravirkdamas):*

Sugrįžkite tad mano Alpai, Agnes!

Pasauly aš toks vienišas esu.

Rūstusis atpildas man širdį drasko

ir abejonės pribaigia mane.

*(Žiūri į viršų, ten pasirodo švitinti
dėmė, kuri išsiplečia į debesį, jame
pasirodo moteries paveikslas, apsisupęs
baltu apsiaustu).*

ŠMĖKLA *(su šypsena ištiesdama į jį rankas):*

Aš vėl esu su tavim, Brandai.

BRANDAS *(pašoka):*

Agnes!

Ar tu esi?

ŠMĖKLA:

Tos visos tavo kančios

svajonės buvo ir sapnai. Dabar

atėjo metas – viskas pasibaigs.

BRANDAS *(nori pulti prie jos):*

O Agnes mano!

ŠMĖKLA *(sušunka):*

Nevalia! Nedrįsk!

Ar nematai, tarp mūs bedugnė kokia?

(Švelniai).

Nebemanyk, kad klieidi ar sapnuoji.

Čia kalba su tavim ne šmėklos, mielas.

Nesi jų valioj. Sunkiai tu sirgai,

išgėrei karčią beprotybės taurę,

kliedėjai, kad tave apleido Agnes.

BRANDAS:

Tai tu gyva? O Agnes!..

AGNES *(paskubomis):*

Nekalbėk,

ir paskui mane eik.

BRANDAS:

O mūsų Alpas?

ŠMĖKLA:

Taip pat, kaip aš, jis gyvas.

BRANDAS:

Taip kaip tu!

ŠMĖKLA:

Ir sveikas. Tu sapne matei nelaimės,

ir visos kovos tau prisisapnavo.

Pas savo motiną užaugo Alpas

stiprus ir sveikas. Motina paliko
vis tokie pat skaisti, jauna kaip buvo.
Senoji mūs bažnyčia stovi vietoj.
Galėsi ją nugriauti, jei norėsi.
Parapija darbuojas, kaip darbavos
anom senom gerom dienom.

BRANDAS:

Gerom?

ŠMĖKLA:

Pilnom ramybės ir taikos.

BRANDAS:

Taikos!

ŠMĖKLA:

Greičiau eik paskui mane.

BRANDAS:

Aš sapnuoju!

ŠMĖKLA:

Tu nesapnuoji. Sapnas išsisklaidė.

Tau reikia pailsėti, atsigauti.

BRANDAS:

Aš sveikas ir stiprus kaip visada.

ŠMĖKLA:

Vėl beprotybė apima tave,
ir tu grimsti atgal į tamsų rūką,
rengiesi kūdikį prarast ir žmoną.
Nakties tamsa ir vėl tave apgaubs,
jei nepagelbės vienas vaistas.

BRANDAS:

Koks?

Jei gali ką pagelbėti, – tai duok.

ŠMĖKLA:

To vaisto niekas duoti tau negali,
nes savo rankose jį pats turi.

BRANDAS:

Tai pasakyk, kas reikia man daryti?

ŠMĖKLA:

Senasis daktaras protingas buvo,
gyvenime daug matęs ir patyręs,
ir tavo ligą jis gerai suprato.
Trys žodžiai protą tau aptemdė
ir sielą užkrėtė baisia liga.
Jei nori būti sveikas, – juos išbrauk
iš atminties ir iš įstatymų.

BRANDAS:

Tai koki žodžiai?

ŠMĖKLA:

Viskas arba nieko.

BRANDAS (*atšokdamas*):

Ir tai tiesa?

ŠMĖKLA:

Tiesa, kaip aš esu gyva

ir tai, kad tu numirsi.

BRANDAS:

Vargas mums!

Ir vėl mus skiria kardo ašmenys.

ŠMĖKLA:

Eikšen į glėbį mano, – aš priglasiu.

Apglėbk stipriau mane, – sušildysiu.

Kitam pasauly laimės paieškosim

abu drauge...

BRANDAS:

Ir niekados daugiau

nelaimės mūs namų neaplankys.

ŠMĖKLA:

Tu klysti, Brandai. Jos ir vėl sugrįš.

BRANDAS:

Sapnų baisybės nugalėtos. Liko
gyvenimo baisybės. Jas pakelti
dabar reikės.

ŠMĖKLA:

Gyvenimo baisybės?

BRANDAS:

Tai vėl eik paskui mane, Agnes!

ŠMĖKLA:

Kur?

BRANDAS:

Kur šaukia pareiga. Aš privalau
tiesa paversti tai, kas buvo sapnas,
gyvenime įkūnyt savo svajones.

ŠMĖKLA:

Bet kur nueisi, Brandai, tuo keliu?

BRANDAS:

Ten pat, kur aš buvau.

ŠMĖKLA:

Ir pasiryžęs
iš naujo pergyvent visas kančias?
Kentėti ne sapne, bet sąmoningai?

BRANDAS:

Kentėti sąmoningai.

ŠMĖKLA:

Antrą kartą

tu nori paaukoti savo sūnų?

BRANDAS:

Ir sūnų, jei reikės.

ŠMĖKLA:

O, Brandai, Brandai!..

BRANDAS:

Tai mano pareiga.

ŠMĖKLA:

Kasdien po lašą

išlašinti iš gyslų mano kraują

ir nukankint pasiaukojimu?..

BRANDAS:

Tai mano pareiga.

ŠMĖKLA:

Užstoti saulę,

gyvenimą rūščia naktim paversti?

Atimti laimės šypseną ir džiaugsmą?

Ir laisvės skambią dainą numarinti?

Atsimeni, kiek aš dainų mokėjau?

BRANDAS:

Tai mano pareiga. Be reikalo
manęs prašai.

ŠMĖKLA:

Nejaugi užmiršai,
kuo tau atlygino už tavo auką?
Išdavimu ir akmenų kruša.

BRANDAS:

Bet argi aš kovoju dėl algos?
Bet argi aš aukojuos dėl savęs?

ŠMĖKLA:

Dėl tų, kurie patamsėje gyvena.

BRANDAS:

Patamsėje ir vienas gali šviesti.

ŠMĖKLA:

Vistiek jiems lemta amžinai pražūti.

BRANDAS:

Jei kas netrūksta valios, gali vienas
pakreipt gyvenimą nauja vaga.

ŠMĖKLA:

Bet užmiršai, kad su ugnies kardų
iš rojaus buvo ištremtas Adomas.

Angoj ugnies bedugnė atsivėrė,
ir jos neperžengsi, sūnau Adomo!

BRANDAS:

Bet ilgesio paliko laisvas takas.

*(Šmėkla triukšmingai dingsta. Ta vieta,
kur ji buvo, apsiniaukia rūku, ir pro
rūką pasigirsta griežtas balsas).*

BALSAS:

Pasauliui tu nereikalingas – tai pražūk!

BRANDAS *(valandėlę stovi lyg pritrenktas):*

Pranyko šmėkla rūko debesyne.

Nuskrido tartum vanagas didžiulis.

Norėjo mažmožio. Ištiesti pirštą.

Tuoju nustvėrus būtų visą ranką.

Dvasia prakeikto kompromiso buvo.

GERDA *(atsiranda su šautuvu):*

Ar nematei kur vanago?

BRANDAS:

Mačiau.

Ir net labai gerai šį kartą.

GERDA:

Tai pasakyk, kur nulėkė? Nušausiu.

BRANDAS:

Su šautuvu nušaut jo negalėsi.
Jo kulkos neima. Tiktai atrodo,
lyg būtų sužeistas į širdį jis,
o pamėgink pribaihti, jis ir vėl
iškilęs virš galvos vilios ir gundys.

GERDA:

Nudžioviau šautuvą medžiotojo,
kuris medžioja elnius. Užtaisiau
kulka sidabro. Ji tikrai pataikys.
Ne tokia aš kvaila kaip žmonės mano.

BRANDAS:

Nušauk tu savo vanagą. Aš eisiu.

(Nori eiti).

GERDA:

O tau kas, pastoriau, yra? – Tu raišas?

BRANDAS:

Mane išvarė.

GERDA:

Kraujas ant kaktos?

BRANDAS:

Akmenimis apmėtė.

GERDA:

Tavo balsas

anksčiau skambėjo kaip kalnuose aidas,

dabar gi šlāma, kaip žolė nuvytus.

BRANDAS:

Mane visi apleido.

GERDA:

Tai ir kas?

BRANDAS:

Ir išdavė.

GERDA (*žiūri į jį išplėtusi akis*):

Dabar tave pažįstu!

O aš maniau, kad pastorius esi.

Te galą gauna jis su savo banda!

Aš pamačiau, kad tu esi didžiausias
pasaulyje žmogus.

BRANDAS:

Dar neseniai

ir aš galėjęs būčiau patikėti,

kad tai ne beprotybė, bet tiesa.

GERDA:

Parodyk man rankas.

BRANDAS:

Rankas? O kam?

GERDA:

Štai, žaizdos ant delnų, kur buvo vinys.

O ant kaktos erškėčių kruvini ženklai.

Tai tu ant kryžiaus už visus kentėjai!

Man tėvas buvo sakęs, kad kadaise,

labai seniai, už nuodėmes žmonių

ant kryžiaus prikėlė kažkokį žmogų.

Dabar matau, kad jis mane apgavo,

tas Nukryžiuotasis – tai tu esi.

BRANDAS:

Atstok, pablūdėle!

GERDA:

O gal man pulti

prie tavo kojų su malda?

BRANDAS:

Pražūk!

GERDA:

Ant kryžiaus dėl visų išganymo

ne veltui juk kentėjai?

BRANDAS:

Nežinau,
ar savo sielą išganyt galėsiu.

GERDA:

Štai, šautuvas! Atkeršyk!

BRANDAS (*purto galvą*):

Reik atleisti.

GERDA:

Nėra ko tau atleisti. Priešaky
visų eini erškėčiais vainikuotas.
Tu – Dievo Išrinktasis. Tu – Didžiausias.

BRANDAS:

Menkesnis net už slieką.

GERDA (*žiūri į viršų, sklaidosi debesys*):

Ar žinai,
kur tu esi?

BRANDAS (*žiūrėdamas į priekį*):

Žinau, kad ant pakopos,
kuri į viršų eina. Reikia kopti.
Bet kojos sužeistos, dvasia nusilpus.

GERDA (*vis labiau jaudinasi*):

Bet ar žinai, kur tu esi?

BRANDAS (*dairydamasis*):

Palauk,

išsisklaidys tuoj rūkas...

GERDA:

... Ir uola

parems padangę. Štai, jau ir matyti.

BRANDAS (*žvilgterėjęs į viršų*):

„Kalnų bažnyčia“?

GERDA:

Vis dėlto ir tu

bent kartą aplankei bažnyčią mano.

BRANDAS:

Greičiau iš čia šalin! Aš pasiilgęs

bažnyčios savo ir šventos rimties.

Aš trokštu meilės, šilimos ir saulės,

skaisčių gražaus gyvenimo dienų.

(Apsipila ašaromis).

O Jėzau Kristau! Aš tavęs šaukiausi,

bet tu nė karto man nepasirodei.

Praslinkdavai pro šalį kaip šešėlis,

kaip garsas tolimas, neaiškus žodis.

Tai leisk dabar iš tolo bent išvysti

šventųjų tavo rūbų mažą skiautę,

kuriuos išganymo krauju nuplovei!

GERDA (*išbalusi*):

O kas gi tau? Verki? Ir ašaros

per veidus rieda karštos kaip ugnis.

Po kojom tavo krinta, tirpsta sniegas,

ir tirpsta ledas mano sieloje.

Kalnų bažnyčioj ledo pastoriui

jau slenka sniego rūbai nuo pečių...

(*Drebėdama*).

Kodėl anksčiau tu neverkei, žmogau?

BRANDAS (*nušvitusiu žvilgsniu, visas spindėdamas,*

lyg pajaunėjęs):

Įstatymų šalna sušaldo viską,

ledu sukausto sielą kaip grandinėlę.

Bet vos pažvelgia saulė iš dangaus,

tuojau sutirpsta ledas. Aš maniau,

kad mano pareiga – tai būti Dievo

įstatymų akmenis lenta. Bet klydau.

Dabar atšilo siela, ir gyvenimas

naujos prasmės ir turinio įgavo.

Grandinės ledo sieloje sutirpo,

galiu aš melstis, verkti ir mylėti.

(Suklumpa ant kelių).

GERDA *(šnairuodama į kalnų viršūnę, tyliai,
su baime):*

Tai štai, kur tupi jis! Kalnų viršūnėj.

Sparnų plasnojimu užstelbia saulę,

nakties šešėly paskandina kalnus.

Palauk! Palauk! Išganymas arti.

Aš tau pataikysiu kulka sidabro.

(Prideda šautuvą prie veido ir šauna.

Kalnų viršūnėje pasigirsta duslus dundesys,

tarsi tolimo griaustinio aidas).

BRANDAS *(krūptelėjęs):*

Ką tu darai?

GERDA:

Matai, gerai pataikiau.

Nušautas vanagas žemyn jau ritas.

Tarpekliai ir kalnai nuo riksmo dreba,

ir skaidos, maišos plunksnos su sniegu.

Koks didelis, koks baltas pasidarė,

kai verčias kaip lavina per uolas.

BRANDAS *(susmukęs):*

Už nuodėmes tėvų mirtim užmoka

kiekvienas nuodėmingasis sūnus.

GERDA:

Tuojau dangus aukštesnis pasidarė

ir skliautai šimtą kartų erdvesni.

Nebėr jau vanago daugiau. Nuo kalno

tik verčiasi žemyn, tik sklaidos, ritas...

Arčiau. Arčiau. Dabar jau nebaisus.

Toks baltas kaip balandis pasidarė.

(Siaubingai sušunka).

Bet šitas griausmas, šitas dundesys!

(Puola kniūbščia į sniegą).

BRANDAS *(stengdamasis pabėgti nuo lavinos,*

šaukia dangui):

Prieš mano mirtį atsakyk man, Dieve,

kiek sveria Tavo rankoj *quantum satis*

mūs valios?

(Lavina palaidoja jį ir užverčia visą slėnį).

BALSAS *(pro griaustinį):*

Dievas – *deus caritatis*.